

Economisch Tijdschrift

Speciale editie – April 2008

© Nationale Bank van België

Alle rechten voorbehouden.
De gehele of gedeeltelijke vermenigvuldiging van deze publicatie
voor educatieve en niet-commerciële doeleinden is toegestaan met
bronvermelding.

ISSN 1371-1229

Inhoud

HET INFLATIEVERLOOP IN BELGIË: EEN NBB-ANALYSE OP VERZOEK VAN DE FEDERALE REGERING ⁽¹⁾

Voornaamste bevindingen	7
Het inflatieverloop in België: een NBB-analyse op verzoek van de federale regering	13

BIJLAGEN

Bijlage A – De geharmoniseerde en de nationale consumptieprijsindex in België: voornaamste methodologische kenmerken	29
Bijlage B – Belgische consumptieprijzen van aardolieproducten	33
Bijlage C – Verloop van de consumptieprijzen van elektriciteit en gas voor de huishoudens	43
Bijlage D – Prijsverloop en prijsniveaus voor bewerkte levensmiddelen	55
Bijlage E – Analyse van de aanpassing van de prijzen van bewerkte levensmiddelen op microniveau	77

(1) Deze analyse is gemaakt door het Departement Studiën van de NBB, in samenwerking met het Departement Micro-economische Informatie voor Bijlage C en met de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) van de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie voor de analyse, in Bijlage E, die is gesteund op de gegevensbank die ten grondslag ligt aan de opstelling van de consumptieprijsindex. Bovendien heeft de ADSEI waardevolle opmerkingen geformuleerd bij een eerste versie van de overige aspecten van deze studie. Deze studie werd op 22 februari overhandigd aan de federale regering. Het inflatieverloop dat nadien werd opgetekend valt derhalve buiten het bestek van deze studie. De Bank zal het verloop van de inflatie opnieuw bespreken in haar Economische Tijdschrift van het tweede kwartaal, dat in juni verschijnt.

Voornaamste bevindingen

Het recente verloop van de inflatie en de koopkracht

- De inflatie is in België gestegen van 1,2 pct. in augustus 2007 tot 3,5 pct. in januari 2008. Het prijsstijgingstempo van de energiedragers en de bewerkte levensmiddelen is opgelopen tot respectievelijk 13,3 en 8,5 pct. in januari 2008. Samen vertegenwoordigen zij ongeveer 22 pct. van de consumptieve bestedingen. Het prijsverloop voor deze productcategorieën wordt hieronder gedetailleerd besproken, maar weerspiegelt vooral de weerslag van de prijsstijgingen voor ruwe aardolie en voedingsproducten op de wereldmarkt. Een soortgelijke versnelling werd ook in het eurogebied vastgesteld, zij het in iets mindere mate. Volgens de Flash-raming van Eurostat kwam de inflatie er in januari 2008 op 3,2 pct. uit. Voor de niet-bewerkte levensmiddelen, de niet-energetische industriële goederen en de diensten bleef de inflatie daarentegen matig.
- Omdat het indexeringsmechanisme slechts met enige vertraging werkt, leidt een inflatieversnelling op de korte termijn tot een zekere koopkrachterosie. Toch is dat vertragingmechanisme in wezen neutraal, omdat het in omgekeerde richting werkt wanneer de inflatie vertraagt, zodat de indexering, algemeen beschouwd, vermijdt dat de koopkracht wordt uitgehold. Op het ogenblik van de inflatieversnelling zelf worden de prijsstijgingen echter wel scherp gevoeld.
- Door toepassing van de gezondheidsindex (waaruit met name benzine en diesel zijn geweerd) wordt de koopkracht in de huidige omstandigheden slechts partieel beschermd, wat leidt tot een relatief koopkrachtverlies, d.i. in vergelijking met een situatie waarin de olieprijs niet zou zijn gestegen. Er zij opgemerkt dat de koopkracht in 2007 vanuit macro-economisch oogpunt, is blijven groeien, vooral onder de impuls van de werkgelegenheid, maar ook omdat het reële uurloon is blijven stijgen.
- Omdat ruwe aardolie wordt ingevoerd, leidt een prijsstijging ervan, *ceteris paribus*, tot een collectieve verarming van de Belgische economie. De toepassing van de gezondheidsindex draagt er toe bij dat de gevolgen daarvan evenwichtig worden verdeeld en helpt vermijden dat een prijs-loonspiraal op gang komt. Om een dergelijke spiraal te voorkomen, zijn de meeste Europese landen afgestapt van formele indexeringsmechanismen; in België biedt de gezondheidsindex samen met de toepassing van de wet tot bevordering van de werkgelegenheid en de preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen bescherming tegen een prijs-loonspiraal.
- Voor sommige groepen, zoals gezinnen die uitkeringen ontvangen die niet of zeer beperkt aan de welvaart gekoppeld zijn, en waarvan de consumptie meer dan gemiddeld bestaat uit de flink duurder geworden producten, is het koopkrachtverlies groter. Zo ligt de geaggregeerde prijsstijging die overeenstemt met het consumptiepatroon van de bevolkingslaag met de 10 pct. laagste inkomens in de huidige omstandigheden hoger dan die welke is gesteund op het gemiddelde consumptiepatroon, dat aan de inflatiemeting ten grondslag ligt. *Ceteris paribus* is deze bevolkingsgroep er hierdoor gedurende de periode 2004-2007 in koopkracht op achteruitgegaan ten opzichte van het gemiddelde van de gezinnen, namelijk ten belope van 1,1 procentpunt. Dit verschil kan in de loop van 2008 nog groter worden.

Het algemene gevoel van koopkrachtersie kan in de hand zijn gewerkt door de kloof die is ontstaan tussen de inflatieperceptie en de werkelijke inflatie; die kloof lijkt in België groter dan in het eurogebied. Dat de inflatiemeting geen rekening houdt met de kosten van door eigenaars bewoonde woningen, kan daartoe hebben bijgedragen. Het is echter zeer moeilijk om deze kosten accuraat in de inflatiemeting te verwerken. Bovendien kan ook de structurele toename van het aantal productgroepen waarvan de prijs fors steeg – het aantal producten waarvan de prijs fors daalde is tijdens de laatste vijf jaar evenwel in ongeveer dezelfde mate toegenomen –, een rol hebben gespeeld, meer bepaald indien de consument gevoeliger is voor prijsstijgingen dan voor prijsdalingen. Dergelijke veranderingen in de relatieve prijzen nopen tot aanpassingen in het bestedingspatroon van de consument; die aanpassing roept wellicht meer weerstand op indien de consumptie van bepaalde goederen of diensten moet teruggedrongen worden.

- Toch helpt die aanpassing de consument zijn welvaartsniveau te vrijwaren en leidt zij tot een efficiënte allocatie van middelen. Het is dus raadzaam ze van overheidswege niet tegen te werken door in te grijpen in de prijsvorming, al dan niet via de indirecte fiscaliteit. Teneinde scheeftrekkingen in de prijsvorming, onder meer ten nadele van de consument, te voorkomen, maar ook om de dynamische efficiëntie van de economie te verhogen, moet de overheid, en meer in het bijzonder de mededingingsautoriteit of in voorkomend geval de sectorspecifieke regulator, wel toezien op de vlotte werking van de markten. De overheid kan ook de indirecte fiscaliteit aanwenden om bepaalde externaliteiten, bijvoorbeeld inzake klimaatverandering, in rekening te brengen. Zij kan bovendien de specifieke koopkrachtproblemen van bepaalde bevolkingslagen aanpakken door gerichte en aangepaste sociale-beleidsmaatregelen.

Het inflatieverloop tijdens de laatste vijf jaar

- Over de laatste vijf jaar (2003-2007) is de inflatie in België gemiddeld op 2 pct. per jaar uitgekomen, wat een fractie minder is dan in het eurogebied (2,1 pct.). Ook sedert het begin van de monetaire unie is de inflatie in België licht neerwaarts afgeweken van die in het eurogebied. Verschillen met de drie buurlanden weerspiegelden vooral cyclische verschillen.
- De Belgische inflatie is wel herhaaldelijk, maar kortstondig, naar boven of naar onder afgeweken van de inflatie in het eurogebied. Deze verschillen kunnen in hoofdzaak worden teruggevoerd op de weerslag van prijsveranderingen van voornamelijk administratieve aard en de grotere gevoeligheid van de Belgische inflatie voor schommelingen in de prijs van ruwe aardolie, die verderop wordt besproken.
- De tenuitvoerlegging van een macro-economisch beleid dat strookt met de goede werking van de monetaire unie vormt de voornaamste verklaring waarom de Belgische inflatie niet fundamenteel is afgeweken van die in het eurogebied. Continuïteit in dat beleid is dan ook een noodzakelijke voorwaarde opdat dit resultaat ook in de toekomst haalbaar blijft; meer in het bijzonder blijven een op stabiliteit gericht budgettair beleid en een gematigde ontwikkeling van alle inkomens van het grootste belang.

Inflatieverloop en prijsvorming voor aardolieproducten

- De inflatie voor de aardolieproducten versnelde in België van –4,7 pct. in augustus 2007 tot 15,9 pct. in december 2007. De versnelling was iets forser dan in het eurogebied: van –3,4 pct. tot 15,3 pct.
- Aardolieproducten zijn bovendien de enige belangrijke productcategorie waarvoor de prijsstijging de afgelopen vijf jaar in België noemenswaardig hoger uitkwam dan in het eurogebied, namelijk ten belope van 10 procentpunten. De prijsstijging in België was ook hoger dan in elk van de drie buurlanden. De verschillen waren vooral groot voor huisbrandolie.
- Het prijspeil van huisbrandolie ligt in België evenwel lager dan in het eurogebied (en dan in elk van de drie buurlanden). Dat komt door het lage niveau van de forfaitaire belastingen (hoofdzakelijk accijnzen) op dit product. Dit impliceert echter ook dat de procentuele prijsstijging als gevolg van het verloop van de prijs van ruwe aardolie groter is.

- De lagere accijnzen verklaren ook waarom de prijs van diesel in België lager ligt dan in het eurogebied, terwijl die van benzine, door de hogere accijnzen, hoger ligt. Door de weerslag van het omgekeerde kliksysteem, dat medio 2005 in werking trad, is de Belgische accijns voor biodiesel eind 2007 gedaald tot het EU-minimumpeil. Tot midden februari trad het omgekeerde kliksysteem niet in werking voor benzine. België was het enige land waar de stijging van de ruwe aardolieprijs enigszins werd gecompenseerd door accijnsverlagingen.
- De weerslag van de forsere procentuele stijging van vooral huisbrandolie werd verder versterkt door het grotere gewicht van dit product in België. Een en ander impliceert dat de Belgische inflatie traditioneel gevoeliger is voor schommelingen in de prijs van ruwe aardolie. Omdat deze laatste sedert 2002 overwegend gestegen is, heeft deze factor tijdens de laatste vijf jaar in het nadeel van België gespeeld. Dit betekent ook dat de Belgische consument de stijging van de ruwe aardolieprijs scherper heeft gevoeld.
- Het programmacontract heeft niet tot noemenswaardige scheeftrekkingen in de prijsvorming geleid. Toch plaatst de automatische indexerings van de distributiemarges de sector in een comfortabele positie. Daar staat wel tegenover dat de eigenlijke consumptieprijzen de laatste jaren steeds meer neerwaarts zijn gaan afwijken van de maximumprijzen, wat erop wijst dat de marges gedaald zijn. Dit zou kunnen wijzen op een toegenomen concurrentie bij de distributie van de aardolieproducten, ook al lijkt het feit dat sommige pomphouders veel grotere kortingen toekennen dan andere, aan te tonen dat deze markt nog steeds erg gesegmenteerd is, en gekenmerkt blijft door onvolkomen concurrentie.

Inflatieverloop en prijsvorming voor elektriciteit en aardgas

- De inflatie voor elektriciteit en aardgas versnelde in België van –6,3 pct. in juli 2007 tot 1,3 pct. in december 2007. De versnelling was meer uitgesproken dan in het eurogebied (van 1,9 pct. in juli tot 2 pct. in december 2007), maar de inflatie lag er al die tijd wel hoger dan in België.
- De liberalisering van het residentiële marktsegment voor elektriciteit heeft geen grote weerslag gehad op het gedeelte van de elektriciteitsprijs waarvoor de verschillende leveranciers met mekaar in concurrentie treden.
- Desondanks steeg de consumptieprijs van elektriciteit de laatste vijf jaar met slechts 6 pct., tegenover een stijging met 18 pct. in het eurogebied. Daardoor is de elektriciteitsprijs vóór belastingen medio 2007 lager komen te liggen dan in Duitsland en in Nederland. Hij lag evenwel nog steeds hoger dan in Frankrijk. Die verschillen hebben deels te maken met de omvang van het nucleaire park voor de productie van elektriciteit. Ondanks het hogere btw-tarief in België, lag medio 2007 ook de prijs na belastingen lager in België dan in Duitsland en in Nederland, maar niet ten opzichte van Frankrijk. Dit wijst erop dat andere fiscale heffingen relatief belangrijker zijn in de buurlanden, vooral in Duitsland en Nederland.
- Het grootste gedeelte van het relatief gunstige prijsverloop voor elektriciteit is toe te schrijven aan de prijsreducties die werden opgelegd, eerst op de gereguleerde markt door het Controlecomité voor de Elektriciteit en het Gas (CEEG) en later door de Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas (CREG). De prijsreducties opgelegd door de CREG hadden enkel betrekking op de prijsvorming voor het transport en de distributie waarvoor nog steeds monopolies bestaan. De neerwaartse weerslag van deze tariefreducties werd slechts ten dele gecompenseerd door het feit dat de liberalisering ook gepaard is gegaan met een reeks nieuwe heffingen. Sinds de liberalisering verschillen de distributietarieven van regio tot regio; die tarieven liggen in Brussel en Wallonië hoger dan in Vlaanderen. De verschillen zijn grotendeels toe te schrijven aan objectieve factoren, maar de exacte weerslag daarvan is moeilijk te achterhalen.
- De stijging van de consumptieprijs voor aardgas was de laatste vijf jaar groter dan voor elektriciteit, in hoofdzaak omdat de eigenlijke energetische input groter is, gelet op het feit dat er geen echt productieproces bestaat. Bovendien werden voor aardgas minder tariefreducties opgelegd dan voor elektriciteit. Toch was ook de prijsstijging voor aardgas tijdens de periode 2003-2007 in België (15 pct.) minder uitgesproken dan in het eurogebied (34 pct.).

- Voor aardgas is er in 2007 wel een belangrijke verandering in de prijsvorming opgetreden. Voortaan wordt het verloop van de eigenlijke energiekosten niet enkel bepaald door het enigszins afgevlakte verloop van de prijs van aardolieproducten, maar ook door dat van de referentieprijzen van aardgas in Zeebrugge. Door de introductie van een spotprijs in de indexeringsformules voor de consumptieprijs van aardgas is deze laatste voortaan veel volatieler dan voorheen. De weerslag daarvan werd nog in de hand gewerkt door het feit dat het prijsindexcijfer voor aardgas sinds januari het verloop van de maandelijkse tarieven weergeeft.
- Die structureel grotere volatiliteit is wellicht grotendeels neutraal voor het middellange-termijnverloop, maar in combinatie met de registratie in het indexcijfer van maandelijkse tarieven kan dit wel leiden tot een verschil tussen de beoordeling, door de gezinnen, van de wijzigingen in de gefactureerde bedragen, enerzijds, en het verloop van het indexcijfer, anderzijds; de gezinnen blijven immers over het algemeen gedurende een jaar een vast bedrag betalen als tussentijdse factuur.
- België was medio 2007 erg gunstig geplaatst in een internationale vergelijking van de consumptieprijs vóór belastingen van aardgas. Ondanks een hoger btw-tarief was dat ook het geval voor de prijs na belastingen, zij het in iets mindere mate. Dit was mede het gevolg van de daling van de gasprijs in de eerste helft van 2007, die fors was in België dan in het eurogebied. In de tweede helft van 2007 is de prijs van aardgas in België echter fors gestegen, zodat de positie van België eind 2007 wellicht minder gunstig was, maar de gegevens daaromtrent zijn nog niet beschikbaar.
- De prijzen van elektriciteit en aardgas zullen in 2008 aanzienlijk verder stijgen. Dit is deels toe te schrijven aan prijsstijgingen voor de eigenlijke energiecomponent. Het grootste gedeelte vloeit evenwel voort uit een verhoging van de tarieven voor het transport (elektriciteit) en voor de distributie (elektriciteit en gas). Dit komt doordat de motivatie van de eerder door de CREG opgelegde tariefverlagingen door de intercommunale verenigingen juridisch werd betwist en de rechtbank in deze besliste dat de CREG haar bevoegdheden te buiten was gegaan. Deze tariefverhogingen zullen het grootste gedeelte van de eerder opgelegde tariefverlagingen tenietdoen en tot gevolg hebben dat een internationale prijsvergelijking in de toekomst minder gunstig zal uitvallen voor België.
- De wetgever zou de bevoegdheden van de CREG evenwel kunnen verruimen, wat raadzaam lijkt voor een marktsegment dat een feitelijk monopolie is gebleven.
- De prijsvorming van de concurrerende leveranciers lijkt geen grote problemen op te leveren. Niettemin is het principe van de indexering van de tarieven soms niet voldoende transparant en beschikt de regulerende autoriteit niet over de nodige bevoegdheden om te oordelen of veranderingen in de tarieven, of de indexeringsparameters, van de leveranciers al dan niet billijk zijn. Naarmate de concurrentie verscherpt, zou deze het risico van misbruiken moeten verminderen, maar het bestaan van dominante marktpartijen pleit voor een zeker toezicht.

Inflatieverloop en prijsvorming voor levensmiddelen

- Sedert medio 2006 ligt het prijsstijgingstempo voor bewerkte levensmiddelen in België beduidend boven dat in het eurogebied. De laatste maanden versnelde het verder van 4 pct. in juni tot 7,6 pct. in december, maar een min of meer parallele beweging werd vastgesteld in het eurogebied, zij het vertrekkend van een lager peil. Het prijsstijgingstempo voor bewerkte levensmiddelen is er in december 2007 op 5,1 pct. uitgekomen. In België is het in januari verder versneld tot 8,5 pct.; het vergelijkbare cijfer voor het eurogebied is nog niet beschikbaar.
- De tijdens de laatste vijf jaar gecumuleerde prijsstijging voor levensmiddelen is evenwel nauwelijks groter geweest dan in het eurogebied. Zij bedroeg 14,5 pct. in België, tegen 14,4 pct. in het eurogebied.
- Niet zozeer de recente forse versnelling in de tweede helft van 2007 is atypisch, maar wel de vaststelling dat de prijzen van bewerkte levensmiddelen reeds aantrokken in het tweede semester van 2006 en het eerste van 2007. Deze ontwikkeling blijkt in grote mate los te staan van het prijsverloop voor voedingsgrondstoffen, dat van recentere datum is. Zij was bovendien een vrij algemeen fenomeen, verspreid over de meeste categorieën bewerkte levensmiddelen.

- De weerslag van de prijsstijging voor voedingsgrondstoffen die sinds midden 2007 werd genoteerd, was naar historische maatstaven bijzonder fors. De voornaamste verklaring hiervoor is het feit dat het gemeenschappelijke landbouwbeleid de schommelingen in de wereldmarktprijzen niet langer afvlakt.
- De in de EU geldende interne marktprijs voor een aantal basisproducten was de grootste stuwende kracht achter het recente verloop van de consumptieprijzen voor melk, kaas en eieren, oliën en vetten en brood en granen, zowel in België als in het eurogebied. Het specifiek Belgische consumptiepatroon (meer brood en boter, minder olijfolie) speelde enigszins in het nadeel. De transmissie is echter ook systematisch kleiner gebleken in Frankrijk, maar het is te vroeg om uit te maken of dit enkel wijst op een tragere transmissie of ook op een beperktere totale omvang. Er zijn ook indirecte aanwijzingen dat de prijsaanpassing vooral was ingegeven door de doorberekening van kostenstijgingen. De prijsaanpassing bleek immers het grootst en het snelst voor producten die tegen een lage prijs worden verkocht. Aangezien de marges voor die producten in principe het laagst zijn, wordt kostendruk er het sterkst aanvoeld.
- Vooral voor brood en granen zijn er aanwijzingen van een supplementaire prijsverhoging. Dat is ook voor het eurogebied het geval, zij het in ietwat mindere mate dan in België. Bovendien is de prijsstijging van brood en granen in België de laatste vier jaar constant beduidend hoger uitgekomen dan in het eurogebied. Dit is niet enkel toe te schrijven aan een (kortstondige) inhaalbeweging na de afschaffing van de gereguleerde broodprijs in juli 2004. Mogelijkerwijze houdt dit verband met inefficiënties in deze sector, gelet op de vele kleine bedrijven die er actief zijn, wat evenwel op zijn beurt, althans tot op zekere hoogte, de voorkeur van de consument weerspiegelt voor de zogeheten « warme bakker ».
- In lijn met het beeld van een versnelde reactie, zijn er in de meest recente gegevens (januari 2008) aanwijzingen dat de prijsaanpassing voor de onderzochte producten begint te vertragen. Voor andere producten, zoals vlees, is zij echter nog maar partieel op gang gekomen.
- Volgens Eurostat lag het prijspeil voor levensmiddelen in België in 2006 6 pct. hoger dan in het eurogebied. Het lag ook hoger dan in elk van de drie buurlanden. Vooral met Nederland, waar tussen eind 2003 en midden 2006 een zogeheten prijzenoorlog woedde in de distributiesector, is het verschil groot. Eurostat rangschikt België samen met Frankrijk en Duitsland in een groep waarin het prijsniveau voor levensmiddelen vergelijkbaar is, gelet op de marge van onzekerheid die de gebruikte statistiek kenmerkt. Een fijnere rangschikking is niet mogelijk zonder verder onderzoek. De vastgestelde verschillen zijn nauwelijks of niet toe te schrijven aan btw-verschillen.
- De Belgische distributiesector lijkt volgens de op dit ogenblik beschikbare gegevens de meest gereguleerde van de OESO te zijn, meer in het bijzonder wat de inplanting van nieuwe warenhuizen, de openingsuren en, het toekennen van kortingen (sperperiode voor de koopjes) betreft. Deze indicatoren dateren evenwel van 2003, terwijl België de laatste jaren op tal van vlakken vooruitgang heeft geboekt. De gemiddelde omvang van de grootwarenhuizen is in België kleiner dan in Duitsland en in Frankrijk, waar er meer hypermarkten zijn. Het aantal grootwarenhuizen is recentelijk versneld toegenomen. Ook het aantal *hard discounters* is gestaag gegroeid.
- Meer concurrentie, grotere efficiëntie en minder reglementering in de distributiesector kunnen bijdragen tot een lager prijspeil en tot een meer dynamische economie.

Het inflatieverloop in België : een NBB-analyse op verzoek van de federale regering ⁽¹⁾

Inleiding

In deze nota wordt, naar aanleiding van de forse inflatieversnelling aan het einde van 2007 en bij het begin van 2008, het Belgische inflatieverloop geanalyseerd, vergeleken met dat in het eurogebied als geheel en, indien relevant, ook met het inflatieverloop in de drie grootste buurlanden (Duitsland, Frankrijk en Nederland). Het doel van deze studie, die is gemaakt in opdracht van de federale regering, bestaat erin (i) na te gaan welke factoren het inflatieverloop in België hebben bepaald, (ii) te onderzoeken in welke mate die factoren ook voorkomen in het eurogebied en in de buurlanden en (iii) aan te geven wat de oorzaken zijn van eventuele asymmetrieën en welke beleidsimplicaties daaruit voortvloeien. De federale regering heeft expliciet gevraagd aandacht te besteden aan het prijsverloop tijdens de afgelopen vijf jaar en zich daarbij te concentreren op de productgroepen die aan de recente inflatieversnelling ten grondslag liggen, namelijk energiedragers en levensmiddelen.

De analyse wordt samengevat in deze overzichtsnota. De bevindingen die erin worden gepresenteerd, zijn echter in belangrijke mate gesteund op analyses van verschillende deelaspecten, die elk uitvoerig worden besproken in de nota's die als bijlagen gaan. In deze laatste worden

achtereenvolgens besproken (a) de hoofdkenmerken van de belangrijkste, in deze analyse gebruikte statistiek, namelijk de geharmoniseerde consumptieprijsindex (HICP), (b) het prijsverloop van aardolieproducten (benzine, diesel en huisbrandolie), (c) het prijsverloop van elektriciteit en gas, (d) het prijsverloop van bewerkte levensmiddelen en (e) de specifieke kenmerken van de prijsaanpassing voor de bewerkte levensmiddelen waarvoor de recente prijsstijging het meest uitgesproken was.

Deze nota volgt min of meer dezelfde structuur en bespreekt achtereenvolgens de genoemde deelaspecten. Eerst wordt echter een meer algemeen overzicht gegeven van het inflatieverloop in België en van de implicaties daarvan voor de koopkracht.

1. Recent verloop van de inflatie en van de koopkracht

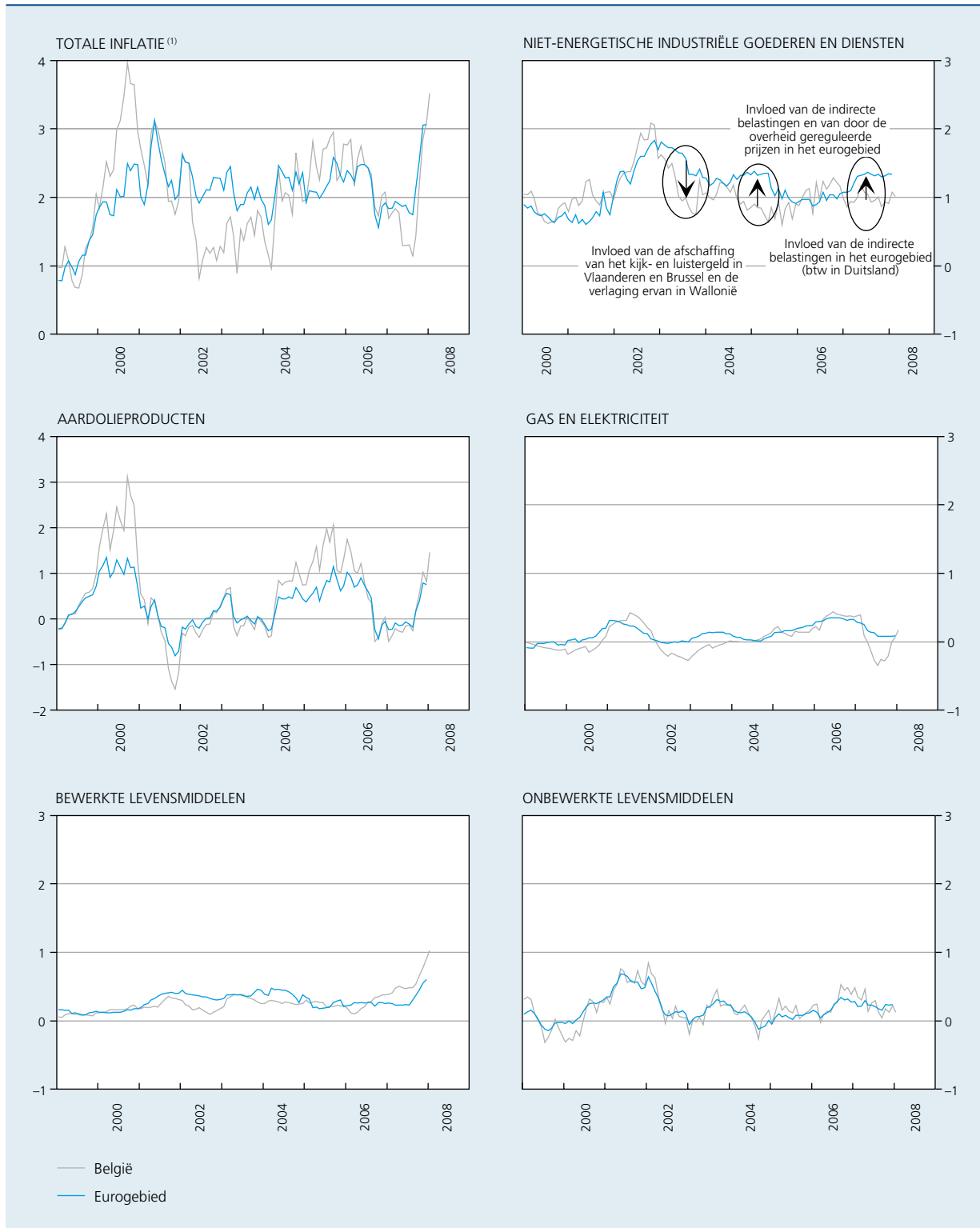
Recent inflatieverloop

De hieronder gepresenteerde analyse is gebaseerd op de geharmoniseerde consumptieprijsindex (HICP) die, vooral gelet op zijn internationale vergelijkbaarheid, meer geschikt is dan de nationale consumptieprijsindex (CPI); zie bijlage A voor meer details hierover. In 2007 kwam de aldus gemeten inflatie in België op gemiddeld 1,8 pct. uit, tegen 2,1 pct. in het eurogebied. In België is zij in de tweede helft van 2007 evenwel fors versneld: van 1,2 pct. in augustus 2007 tot 3,5 pct. in januari 2008. Het prijsstijgingstempo van de energiedragers en de bewerkte levensmiddelen is opgelopen tot respectievelijk 13,3 en

(1) Deze analyse is gemaakt door het Departement Studiën van de NBB, in samenwerking met het Departement Micro-economische Informatie voor Bijlage C en met de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) van de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie voor de analyse, in Bijlage E, die is gesteund op de gegevensbank die ten grondslag ligt aan de opstelling van de consumptieprijsindex. Bovendien heeft de ADSEI waardevolle opmerkingen geformuleerd bij een eerste versie van de overige aspecten van deze studie. Deze studie werd op 22 februari overhandigd aan de federale regering. Het inflatieverloop dat nadien werd opgetekend valt derhalve buiten het bestek van deze studie. De Bank zal het verloop van de inflatie opnieuw bespreken in haar Economische Tijdschrift van het tweede kwartaal, dat in juni verschijnt.

GRAFIEK 1 INFLATIE IN BELGIË EN HET EUROGEBIED

(bijdrage tot de inflatie, tenzij anders vermeld)

Bronnen: EC, NBB.

(1) Veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar.

8,5 pct. in januari 2008. Samen vertegenwoordigen zij ongeveer 22 pct. van de consumptieve bestedingen. Het prijsverloop van deze productcategorieën wordt hieronder gedetailleerd besproken, maar weerspiegelt vooral de impact van de prijsstijgingen voor ruwe aardolie en voedingsproducten op de wereldmarkt. Een soortgelijke versnelling werd ook in het eurogebied vastgesteld, zij het ietwat minder uitgesproken. Volgens de Flashraming van Eurostat kwam de inflatie er in januari 2008 op 3,2 pct. uit. Voor de niet-bewerkte levensmiddelen, de niet-energetische industriële goederen en de diensten bleef de inflatie daarentegen gematigd.

De forsere versnelling van de inflatie in België is tot op zekere hoogte terug te voeren op het prijsverloop van de aardolieproducten (benzine, diesel en stookolie), maar vooral op dat van gas en elektriciteit en van bewerkte levensmiddelen. Mede daarom worden deze productcategorieën hieronder meer gedetailleerd geanalyseerd (respectievelijk in de punten 4, 5 en 6).

Voor elektriciteit en gas liet de inflatie in de tweede helft van het jaar een forse versnelling optekenen, nadat zij in de eerste helft zeer sterk was teruggelopen. In punt 5 zal blijken dat dit voor België specifieke verloop toe te schrijven is aan het feit dat de gasleveranciers in de indexeringsformules aan de hand waarvan zij de prijzen voor de consument bepalen, voortaan ook een spotmarktprijs voor gas gebruiken. Daardoor is de consumptieprijs voor gas in België veel volatieler geworden dan vroeger. De weerslag daarvan werd nog in de hand gewerkt door het feit dat het prijsindexcijfer voor aardgas sinds januari het verloop van de maandelijks tarieven weerspiegelt.

Voor bewerkte levensmiddelen daarentegen volgt de forse versnelling in de tweede helft van het jaar – in het eurogebied werd een min of meer parallelle beweging vastgesteld, zij het vertekkend van een lager peil – op een periode (tweede helft van 2006 – eerste helft van 2007) waarin het prijsstijgingstempo voor bewerkte levensmiddelen reeds sneller was dan in het eurogebied. Niet zozeer de recente forse versnelling in de tweede helft van 2007 is atypisch, maar wel de vaststelling dat de prijzen voor bewerkte levensmiddelen reeds in het tweede semester van 2006 en in het eerste van 2007 aantrokken. In punt 6 zal blijken dat deze laatste ontwikkeling grotendeels los staat van de versnelling in het prijsverloop van de voedingsgrondstoffen, die van recentere datum is. Zij was bovendien een vrij algemeen verschijnsel, kenmerkend voor de meeste categorieën van bewerkte levensmiddelen.

Verloop van de koopkracht uit macro-economisch oogpunt

In België zijn de lonen en bezoldigingen, maar ook de sociale-zekerheidsuitkeringen en sommige andere inkomsten, bijvoorbeeld de huurgelden, geïndexeerd, zodat de impact van het prijsverloop op de koopkracht uit macro-economisch oogpunt wordt geneutraliseerd. Een dergelijke automatische en algemene indexering is in Europa vrij uniek en bovendien niet zonder gevaar. Ze vergroot immers het risico op een prijs-loonspiraal, wat het persistente karakter van de inflatieschokken aanzienlijk zou versterken. Voorts kan de indexering gevolgen hebben voor het concurrentievermogen, aangezien ze in andere landen niet bestaat of minder algemeen voorkomt.

De indexering vindt echter steeds met enige vertraging plaats en wordt in de huidige omstandigheden slechts gedeeltelijk toegepast.

Die vertraging komt doordat de wet bepaalt dat de indexering gebaseerd moet zijn op de gemiddelde gezondheidsindex van de laatste vier maanden. Bovendien zijn de precieze indexeringsregels vastgelegd in sectorale CAO's, wat voor extra vertraging kan zorgen. Er bestaan grosso modo twee methoden: een indexering met vaste intervallen (bijvoorbeeld om de zes maanden of eenmaal per jaar), of een indexering die wordt toegepast wanneer bepaalde drempels (de spilindexen) worden overschreden (dit mechanisme bestaat bij de overheid en is tevens van toepassing op de sociale uitkeringen; in beide gevallen worden drempels van 2 pct. gehanteerd). Een dergelijke vertraging leidt op de korte termijn tot een zekere erosie van de koopkracht. Niettemin is de invloed ervan op de middellange termijn neutraal, aangezien die factor, bij een vertraging van de inflatie, in omgekeerde richting werkt. Zodra de indexering op haar beurt versnelt – wat onlangs reeds voor een deel het geval was, meer bepaald toen de spilindex in december 2007 werd overschreden – en de sociale uitkeringen en de lonen dus worden geïndexeerd, is het probleem rond de koopkracht minder scherp dan wanneer de inflatie versnelt.

Het effect op de koopkracht wordt in de huidige omstandigheden evenwel niet volledig geneutraliseerd, onder meer door de impact van de gezondheidsindex, die hieronder wordt onderzocht.

De gezondheidsindex werd in 1994 ingevoerd als referentie-index. In deze laatste worden bepaalde producten buiten beschouwing gelaten: tabak, alcoholhoudende dranken, benzine en diesel. Dit betekent dat het gedeelte van de inflatieversnelling dat toe te schrijven is aan het prijsverloop van benzine en diesel geen indexering met

TABEL 1 INFLATIE EN GEZONDHEIDSINDEX
(gecumuleerde veranderingspercentages)

	1997-1998	1999-2003	2004-2007	1999-2007
Totale inflatie	2,4	9,7	8,8	19,3
Gezondheidsindex	2,6	9,1	7,5	17,3
Gezondheidsindex ongerekend energiedragers ⁽¹⁾	2,8	9,0	6,4	16,0

Bronnen: EC, ADSEI, NBB.

(1) Alle componenten van de prijsstijging voor energiedragers werden buiten beschouwing gelaten, dus ook die van binnenlandse oorsprong.

zich brengt, in tegenstelling tot de versnelling ten gevolge van de prijsstijging van voedingsmiddelen en energiedragers exclusief brandstoffen (stookolie, gas en elektriciteit). Concreet blijkt uit het gecumuleerde verloop over de periode 1999-2007 dat de gezondheidsindex 2 procentpunten minder sterk toenam dan de totale geharmoniseerde index; hij steeg immers met in totaal 17,3 pct., tegen 19,3 pct. voor de geharmoniseerde index. Omdat een voor alle energiedragers gezuiverde index tijdens die periode een gecumuleerde stijging van slechts 16 pct. zou hebben vertoond, mag worden besloten dat ongeveer drie vijfde van het totale inflatoire effect van een olieschok uit de gezondheidsindex wordt geweerd, terwijl de overige twee vijfde erin opgenomen blijven.

Uit een vergelijking van de twee subperiodes waarin de prijs voor ruwe aardolie toenam, namelijk 1999-2003 en 2004-2007, blijkt dat de indexering op basis van de gezondheidsindex gedeeltelijk was, aangezien het verloop ervan respectievelijk 0,6 en 1,3 procentpunt achterbleef bij de totale inflatie. Terwijl de in de gezondheidsindex opgenomen energiedragers tijdens de tweede subperiode een opwaarts effect van 1,1 procentpunt sorteerden, was hun invloed tijdens de eerste subperiode verwaarloosbaar.

Het koopkrachtverlies ten gevolge van de toepassing van de gezondheidsindex is uit economisch oogpunt echter gerechtvaardigd. De forse prijsstijging voor ruwe aardolie leidt immers tot een collectieve verarming van de economie die, in principe, door alle binnenlandse economische sectoren moet worden gedragen. Door die verarming via een totale indexering meer dan verhoudingsgewijs af te wentelen op de ondernemingen, dreigt men een prijs-loonspiraal op gang te brengen die zou wegen op het toekomstige inflatieverloop en die het concurrentievermogen zou aantasten, wat in een later stadium zou leiden tot een vertraging van de economische activiteit (en derhalve tot een verlies van koopkracht). De verarming afwentelen op de overheid valt evenzeer af te raden,

gelet op de krappe budgettaire marges waarover die beschikt. Bovendien zou een compensatie van het koopkrachtverlies door de overheid het signaal dat uitgaat van de stijgende aardolieprijzen verstoren, terwijl dat signaal precies moet aanzetten tot energiebesparingen. Het was net om de Belgische economie te beschermen tegen zulke mechanismen, waarvan de rampzalige gevolgen in de jaren zeventig en aan het begin van de jaren tachtig aan het licht kwamen, dat de gezondheidsindex werd ingevoerd. Ook nu nog worden de schokken die voortvloeien uit de prijzen van olieproducten voor ongeveer twee vijfde weerspiegeld in het verloop van de gezondheidsindex, en potentieel dus ook in de loonvorming. De toepassing van de wet van 1996 op de loonvorming en de steeds vaker voorkomende zogenoemde *all-in*-akkoorden, maken de band tussen het verloop van de gezondheidsindex en dat van de nominale lonen evenwel minder mechanisch, en dus zwakker.

Ten slotte moet het begrip koopkrachtverlies ten gevolge van de toepassing van de gezondheidsindex, in de juiste context worden beschouwd. Het gaat om een relatief verlies, dat wil zeggen ten opzichte van een situatie waarin de prijs voor ruwe aardolie niet zou zijn gestegen. In absolute termen nam de koopkracht in 2007 verder toe en er wordt verwacht dat ze ook in 2008 zal blijven verbeteren. Zo stegen de inkomens uit arbeid in 2007 met 2,4 pct. in reële termen, met andere woorden bovenop de inflatie. Die stijging was voornamelijk toe te schrijven aan de jobcreatie, maar ook de reële wijziging in de lonen per gewerkt uur in de particuliere sector was positief, ondanks enige erosie die werd veroorzaakt door de versnelling van de inflatie. In reële termen zijn ook het totale beschikbare inkomen van de huishoudens en de particuliere consumptie in een vergelijkbaar tempo gegroeid.

Verloop van de koopkracht uit micro-economisch oogpunt

Het hierboven geschetste macro-economische verloop van de koopkracht geldt niet noodzakelijk voor alle bevolkingsgroepen. Aangezien de recente versnelling van de inflatie in belangrijke mate resulteert uit de consumptieprijzen van basisproducten, zoals voedingsmiddelen en verwarming (stookolie en gas), rijst de vraag of de zwakste inkomensklassen niet zwaarder worden getroffen. Om deze vraag te beantwoorden, werd getracht de totale prijsstijging te berekenen die de inkomensgenieters uit het eerste deciel (namelijk de 10 pct. met de laagste inkomens) zou treffen⁽¹⁾. Daartoe werd, op grond van de huishoudbudgetenquête, een voor die groep typerend consumptiepakket samengesteld en werd het in de consumptieprijsindex opgetekende prijsverloop toegepast op die specifieke uitgavenstructuur. Het gaat slechts om een eerste benadering omdat, naast het specifieke bestedingspatroon, idealiter rekening zou moeten worden gehouden met een specifiek prijsverloop. Dit laatste is niet beschikbaar. Mocht dit wel het geval zijn, dan is het echter niet uitgesloten dat de hieronder toegelichte asymmetrie nog duidelijker tot uiting zou komen. Uit de analyse in bijlage E blijkt immers dat de prijzen van voedingsmiddelen sterker en sneller veranderden voor de laaggeprijsde producten (waarop de marges het geringst zijn). Aangezien de minder welgestelde consumenten wellicht meer dergelijke producten kopen, werden ze mogelijk geconfronteerd met een nog ongunstiger prijsverloop dan gemiddeld. Bovendien geeft het Brusselse Observatorium van de huurprijzen aan dat de huurgelden van de minstbedeelde huurders in 2006 sneller dan gemiddeld toenamen. Daartegenover zullen de nieuwe sociale tarieven voor gas en elektriciteit, die vanaf 2008 van kracht worden, voordeliger zijn dan voorheen en dus onder de normale tarieven uitkomen (zie bijlage C). Bij gebrek aan exhaustieve gegevens is het evenwel niet mogelijk die specifieke elementen in deze analyse te verwerken.

De oefening brengt geen systematisch verschil in een welbepaalde richting aan het licht. Zo was het inflatieverloop voor de lage inkomens hoger dan gemiddeld tijdens de periode 1997-1998, maar lager in de periode 1999-2003. De ontstentenis van een systematisch verschil was al gebleken in een studie van de UCL⁽²⁾. Niettemin kwam het gecumuleerde inflatieverloop voor de lage inkomens tijdens de periode 2004-2006 0,9 procentpunt boven de gemiddelde inflatie uit. Dat verschil is in 2007 met 0,2 procentpunt toegenomen en zou in 2008 verder vergroten.

Er zijn nog andere factoren die ervoor zorgen dat minder bedeelde huishoudens het moeilijker hebben om de schok van de prijsstijging op te vangen. Soms kan zich immers een relatief koopkrachtverschil aftekenen tussen, enerzijds, huishoudens waarvan de inkomens in reële termen weinig of niet stijgen en, anderzijds, loontrekkenden die reële loonsverhogingen genieten. Dat is bijvoorbeeld het geval voor huishoudens die afhankelijk zijn van arbeidsvervangende uitkeringen of pensioenen, die in reële termen slechts sporadisch en gedeeltelijk worden aangepast (via de herwaardering ongerekend indexering, ook welvaartskoppeling genoemd). Dit soort relatief koopkrachtverlies hangt niet rechtstreeks samen met het prijsverloop en de indexering, maar aangezien het over min of meer lange periodes kan toenemen, zou het de ongelijkheid van de effecten van een markante prijsstijging kunnen versterken. Bovendien beschikt een meerderheid van de armste gezinnen doorgaans over weinig of zelfs helemaal geen mogelijkheden om de schok van de prijsstijging op te vangen door minder te sparen.

Hoewel het uit macro-economisch oogpunt duidelijk af te raden is een algemene compensatie in te voeren voor het koopkrachtverlies ten gevolge van olieschokken, hetzij via

(1) Voor nadere informatie, zie kader 12 in hoofdstuk 5 « Prijzen » van het Verslag 2007 van de Bank.

(2) Bodart V. en Hindricks J. (2006), « Les Belges sont-ils tous égaux devant l'inflation? », Itinera Institute, Memo 1/2006.

TABEL 2 INFLATIE VOOR DE LAAGSTE INKOMENS
(gecumuleerde veranderingspercentages)

	1997-1998	1999-2003	2004-2006	2007
Totale inflatie	2,4	9,7	6,9	1,8
Inflatie eerste deciel	2,9	8,8	7,8	2,0
Impliciet koopkrachtverlies (-) / -verhoging (+) voor het eerste deciel	-0,5	+0,8	-0,9	-0,2

Bronnen: ADSEI, NBB.

een indexeringsmechanisme hetzij via compensaties door de overheid, kunnen in de sociale sfeer eventueel gerichte en aangepaste beleidsmaatregelen worden overwogen.

2. Fundamentele kenmerken van het inflatieverloop in België zijn in grote mate vergelijkbaar met die in het eurogebied

In dit punt wordt de recente divergentie in het Belgische inflatieverloop onderzocht door voor een langere periode – bijvoorbeeld voor de laatste vijf jaar (2003-2007) of voor de periode sedert het begin van de monetaire unie in 1999 – een vergelijking te maken met het eurogebied. Dan blijkt dat ook in het verleden het inflatieverloop in België herhaaldelijk is afgeweken van dat in het eurogebied. Vergeleken met eerdere divergenties, is de huidige afwijking niet erg groot. Bovendien bleken de afwijkingen in het verleden telkens van vrij korte duur te zijn en vertoonden ze absoluut geen systematisch opwaarts karakter.

Er is echter evenmin sprake van een noemenswaardige neerwaartse afwijking, aangezien de over de hele periode 1999-2007 gecumuleerde inflatie in België slechts 0,7 procentpunt lager uitkwam dan in het eurogebied als geheel. Dit licht negatieve verschil is integraal toe te schrijven aan het prijsverloop tijdens de afgelopen vijf jaar (2003-2007). Tijdens die periode beliep de inflatie in België gemiddeld 2 pct., tegen 2,1 pct. in het eurogebied.

Een eerste belangrijke bron van (kortstondige) divergentie is de bijdrage van de indirecte belastingen en van de prijsveranderingen van administratieve aard, gelet op het louter discretionaire karakter daarvan. Zo onderging de inflatie in het eurogebied in 2007 ten belope van ongeveer 0,3 procentpunt de opwaartse invloed van de verhoging van de indirecte belastingen in Duitsland. Ook in 2004 werd de inflatie in het eurogebied in niet onbelangrijke mate omhooggeduwd door prijsveranderingen van administratieve aard. In België, daarentegen, werd de inflatie in 2002 en 2003 neerwaarts beïnvloed door de afschaffing van het kijk- en luistergeld in Vlaanderen en Brussel en door de verlaging ervan in Wallonië.

Nauwelijks asymmetrie in de fundamentele determinanten van de inflatie

Laten we deze factoren met een eerder kortstondige impact buiten beschouwing, dan vertoonde de onderliggende inflatietendens in België, hier gemeten aan de hand van het prijsverloop van de niet-energetische industriële goederen en de diensten, grotendeels hetzelfde patroon als in het eurogebied. De Belgische economie is immers een erg open economie – het invoergehalte van met name de niet-energetische industriële goederen is zeer groot⁽¹⁾ –, zodat het inflatieverloop in de buurlanden snel implicaties heeft voor dat in België. Bovendien verloopt de Belgische economische cyclus, grotendeels om dezelfde reden, in hoge mate synchroon met de cyclus in het eurogebied, zodat ook de cyclische component van de inflatie gelijklopend is⁽²⁾. Meer in het bijzonder was het begrotingsbeleid van de laatste jaren verenigbaar met de goede werking van de EMU en heeft het niet, via een buitensporige stimulering van de vraag, tot opwaartse inflatoire druk geleid. Ten slotte is de loonvorming in België, conform de wet van 1996 ter bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen, in belangrijke mate afgestemd op het loonverloop bij de drie belangrijkste handelspartners, zodat inflatieverschillen als gevolg van afwijkende loonontwikkelingen geminimaliseerd worden. Het blijven vermijden van divergenties in de loonvorming is ook naar de toekomst toe een noodzakelijke voorwaarde opdat het Belgische inflatieverloop op duurzame wijze zou kunnen blijven aansluiten bij dat in het eurogebied. Ook de voortzetting van een op stabiliteit gericht begrotingsbeleid draagt daar toe bij.

De gematigde loonstijgingen van de afgelopen jaren verklaren in hoge mate waarom de diensteninflatie teruggelopen is van 2,6 pct. in 2002 tot 1,9 pct. in 2007. Daarnaast is ook het stijgingstempo van de huur van woningen, die tot de diensten behoort, gematigd gebleven. Hierbij zij wel aangestipt dat in de HICP enkel de werkelijk door huurders betaalde huur en niet de kosten van door eigenaars bewoonde huizen zijn opgenomen. Deze laatste zijn evenmin in de nationale CPI opgenomen. Methodologisch is het echter zeer moeilijk om deze eigenaarskosten op een betrouwbare manier te meten en in de inflatiemeting te verwerken (zie bijlage A voor meer details hierover). Het al dan niet in aanmerking nemen van de kosten van door eigenaars bewoonde huizen is voor het inflatieresultaat wellicht niet neutraal, zeker niet in een land zoals België waar het wonen in een eigen huis belangrijk is. Ten slotte zij opgemerkt dat de niet-energetische industriële goederen en de diensten, die samen ongeveer 70 pct. van de indexkorf uitmaken, niet hebben bijgedragen tot de recente versnelling van de inflatie.

(1) Cornille, D. en Robert, B. (2005), « Sectorale interdependencies en kostenstructuur van de Belgische economie: een toepassing van de input-outputtabellen », Economisch Tijdschrift van de Nationale Bank van België, nr. 2, pp. 33-48.

(2) Voor meer details ter zake, zie kader 5 uit het Verslag 2003 van de Bank.

TABEL 3 CUMULATIEVE INFLATIEVERSCHILLEN T.O.V. HET EUROGEBIED
(procentpunten)

	1999-2007	2003-2007		1999-2007	2003-2007
	Totale inflatie			Niet-energetische industriële goederen en diensten	
Ierland	12,3	3,3	Griekenland	11,7	6,8
Griekenland	10,6	5,6	Ierland	10,7	3,5
Spanje	9,7	5,2	Portugal	10,3	3,7
Portugal	8,0	2,6	Spanje	10,0	5,0
Luxemburg	5,9	4,4	Italië	4,7	1,7
Nederland	3,1	-2,3	Luxemburg	2,7	1,5
Italië	2,2	0,8	Nederland	2,6	-1,9
België	-0,7	-0,7	België	-0,7	-1,2
Frankrijk	-2,4	-0,8	Finland	-1,4	-3,7
Oostenrijk	-2,7	-1,4	Oostenrijk	-1,6	-1,3
Duitsland	-4,3	-1,9	Frankrijk	-2,3	-0,2
Finland	-4,4	-5,4	Duitsland	-5,8	-2,9
	Aardolieproducten			Elektriciteit en gas	
Luxemburg	15,3	9,3	Nederland	43,8	15,2
België	12,0	10,0	Ierland	25,2	24,0
Duitsland	9,4	0,0	Duitsland	12,4	6,3
Griekenland	2,7	8,3	Luxemburg	-3,2	5,1
Portugal	2,4	9,4	Italië	-4,2	-1,8
Spanje	0,2	-1,0	Finland	-6,6	-2,1
Oostenrijk	-3,2	1,7	Portugal	-7,6	-2,5
Ierland	-3,7	-0,3	Oostenrijk	-10,2	-2,1
Frankrijk	-4,2	2,5	Spanje	-16,8	-5,7
Nederland	-6,5	-5,0	België	-17,4	-13,0
Finland	-10,5	-7,1	Frankrijk	-18,0	-9,8
Italië	-13,5	-5,8	Griekenland	-18,5	-5,3
	Bewerkte levensmiddelen			Onbewerkte levensmiddelen	
Griekenland	15,5	6,6	Spanje	15,9	10,5
Luxemburg	12,8	8,0	Luxemburg	4,0	1,0
Ierland	11,2	0,2	Italië	2,2	0,6
Spanje	8,4	5,2	Griekenland	2,2	-3,4
Portugal	2,7	-0,3	Portugal	0,9	-1,5
Frankrijk	0,4	-2,2	België	-0,3	1,2
Italië	-0,1	1,0	Frankrijk	-1,2	-1,6
België	-2,3	0,1	Ierland	-1,8	-7,0
Duitsland	-2,8	0,5	Nederland	-3,0	-6,8
Oostenrijk	-4,5	-1,6	Oostenrijk	-4,5	-1,1
Nederland	-4,9	-8,9	Finland	-5,6	-5,1
Finland	-13,8	-12,7	Duitsland	-10,8	-4,8

Bronnen: EC, NBB.

Het prijsstijgingstempo voor de niet-energetische industriële goederen kwam in 2007 op 0,9 pct. uit; dat van de diensten op 1,9 pct.

De bijdrage van de niet-bewerkte levensmiddelen (groenten, fruit, vlees en vis) tot de totale inflatie in België is, zowel de laatste vijf jaar als sedert de aanvang van de monetaire unie, in hoge mate vergelijkbaar met die in het eurogebied. Deze producten hebben evenmin bijgedragen tot de recente inflatieversnelling, noch in het eurogebied noch in België. Een zekere versnelling in het prijsverloop van met name vlees valt voor de toekomst evenwel niet uit te sluiten als gevolg van de prijsstijging voor voedergewassen, op haar beurt een gevolg van de algemene prijsstijging voor voedingsgrondstoffen (zie de bijlagen D en E voor de weerslag ervan op de prijzen van bewerkte levensmiddelen). Wel zij aangestipt dat het inflatieverloop van deze producten in België een ietwat grotere korte-termijnvolatiliteit vertoont. Dit verschil lijkt echter vooral toe te schrijven te zijn aan het feit dat het prijsverloop van deze producten in niet onbelangrijke mate wordt beïnvloed door de weersomstandigheden. Die zijn doorgaans specifiek voor een bepaald land of voor een beperkte groep van landen. De effecten ervan worden, door de aggregatie van de inflatieresultaten van verschillende landen, in het eurogebied doorgaans afgezwakt of gecompenseerd, terwijl zij in het Belgische indexcijfer ten volle tot uiting kunnen komen.

[Verder onderzoek vereist naar het prijsverloop van aardolieproducten, elektriciteit en gas en bewerkte levensmiddelen](#)

Voor drie andere productgroepen, namelijk de aardolieproducten (benzine, diesel en huisbrandolie), gas en elektriciteit, en de bewerkte levensmiddelen, werden in het verleden soms aanzienlijke afwijkingen ten opzichte van het inflatieverloop in het eurogebied vastgesteld. Deze drie productgroepen liggen ook ten grondslag aan de inflatieversnelling die in de tweede helft van 2007 en in januari 2008 werd opgetekend. Dat was ook het geval in het eurogebied, maar de bijdrage van deze productgroepen tot de versnelling van de inflatie sinds medio 2007 was in België meer uitgesproken. Daarom worden deze productgroepen hieronder meer gedetailleerd besproken (zie ook de bijlagen B en C over respectievelijk de aardolieproducten en elektriciteit en gas, en D en E over de bewerkte levensmiddelen). Toch mag er hier reeds worden op gewezen dat enkel in het geval van de aardolieproducten de gecumuleerde prijsstijging groter was in België dan in het eurogebied, ten belope van 12 procentpunten sedert de start van de monetaire unie, waarvan 10 procentpunten tijdens de laatste vijf jaar. Voor de bewerkte levensmid-

delen was de sinds 1999 gecumuleerde prijsstijging iets geringer dan in het eurogebied, terwijl de over de laatste vijf jaar gecumuleerde prijsstijging vergelijkbaar is met die in het eurogebied, ondanks het feit dat de prijzen van deze producten sedert medio 2006 in België sneller gestegen zijn dan in het eurogebied. Het gecumuleerde prijsverloop voor gas en elektriciteit, van zijn kant, lag in België beduidend lager dan in het eurogebied, ten belope van ruim 17 procentpunten sinds het begin van de monetaire unie, waarvan 13 procentpunten tijdens de laatste vijf jaar.

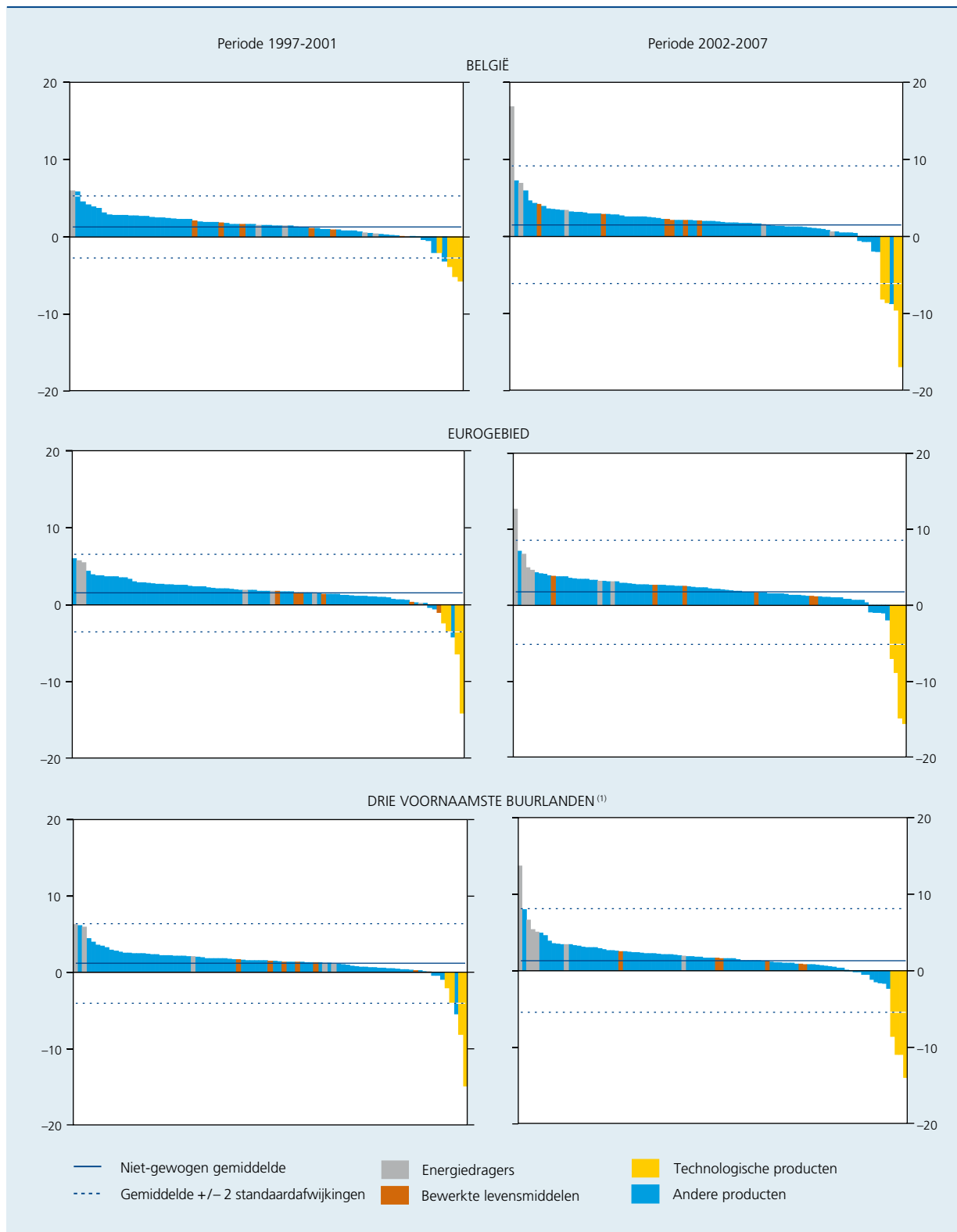
[Toegenomen spreiding in het verloop van de relatieve prijzen, zowel in België als in het eurogebied, met mogelijkvervolgen voor het voor verschillende sociale groepen relevante prijsverloop en inflatiegevoel](#)

Vooraleer uitvoerig op de drie genoemde productgroepen in te gaan, zij nog aangestipt dat, ook al is de inflatie tijdens de laatste vijf jaar niet noemenswaardig hoger uitgekomen dan voordien, de spreiding in het verloop van de relatieve prijzen wel aanzienlijk is toegenomen. Zowel het aantal producten waarvan de prijs sterk is gestegen als het aantal producten waarvan de prijs sterk is gedaald, is de laatste vijf jaar toegenomen ten opzichte van de periode 1997-2001. Het interval van tweemaal twee standaardafwijkingen rond de gemiddelde prijsstijging is tijdens de afgelopen vijf jaar dan ook significant verbreed. Dit is evenwel geen louter Belgisch fenomeen; het is ook vastgesteld voor het eurogebied als geheel en voor de drie grootste buurlanden. Ook in dit opzicht is het prijsverloop in België in hoge mate vergelijkbaar met dat in het eurogebied en in de buurlanden. De toegenomen spreiding in het verloop van de relatieve prijzen kan derhalve worden bestempeld als een structureel verschijnsel dat op zijn beurt kan worden toegeschreven aan de voortschrijdende mondialisering, waarvan de weerslag op de inflatie in de eerste plaats de vorm aanneemt van relatieve-prijsveranderingen: in opwaartse zin voor grondstoffen (onder meer ruwe aardolie en voedingsgrondstoffen) en in neerwaartse zin voor fabrikaten.

De vaststelling dat de wijzigingen in de relatieve prijzen de laatste vijf jaar in omvang zijn toegenomen, is niet in strijd met het feit dat het monetaire beleid op het geaggregeerde niveau prijsstabiliteit nastreeft. De Raad van Bestuur van de ECB heeft prijsstabiliteit immers gedefinieerd als een stijging van *de totale HICP van het eurogebied* met minder dan, maar dicht bij 2 pct. op de middellange termijn, en deze doelstelling staat volledig los van het prijsverloop dat voor bepaalde productgroepen of voor individuele lidstaten wordt opgetekend. In een marktconomie spelen veranderingen in de relatieve prijzen immers

GRAFIEK 2 SPREIDING VAN HET VERLOOP VAN DE RELATIEVE PRIJZEN
(jaarlijkse veranderingspercentages)

Bronnen : EC, NBB.

(1) Gewogen gemiddelde voor Frankrijk, Duitsland en Nederland, op basis van de gedetailleerde wegingen van de HICP.

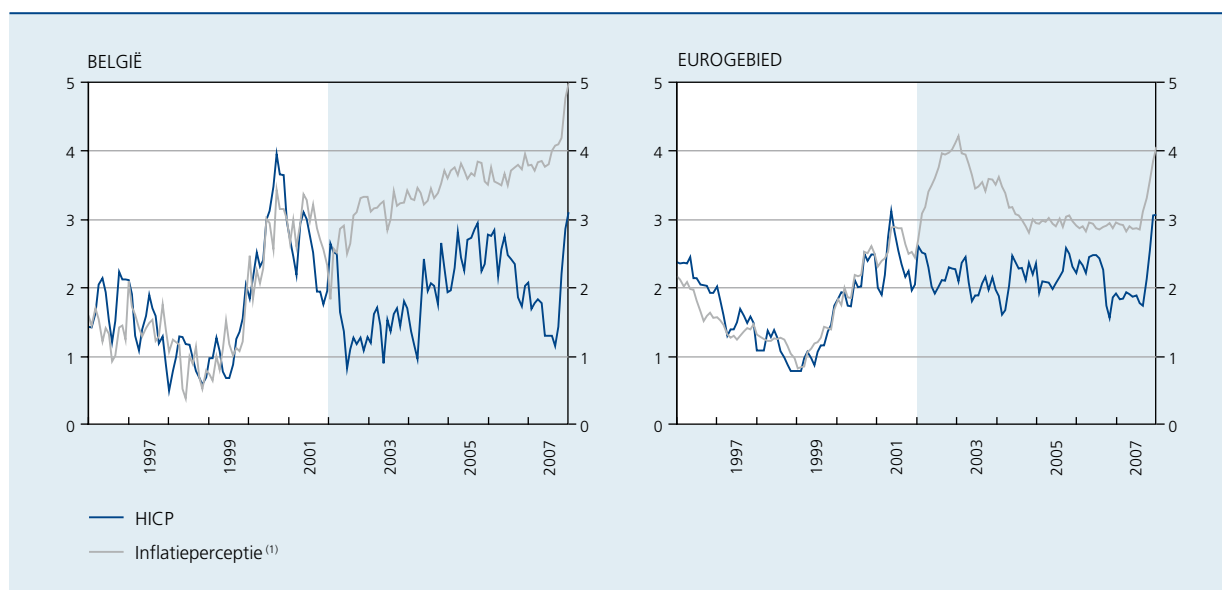
een belangrijke rol in de efficiënte allocatie van middelen : prijsstijgingen voor relatief schaarse producten helpen de vraag oriënteren naar producten waarvan de prijzen minder stijgen of zelfs dalen omdat de aanbodvoorwaarden er gunstiger zijn. Scherpe prijsstijgingen voor bepaalde producten zijn dus niet problematisch *per se*, evenmin als scherpe prijsdalingen voor andere producten. Zo zouden de sterke prijsstijgingen voor energiedragers in principe moeten aansporen tot een vermindering van het energieverbruik. Voor de consument is de aanpassing van zijn consumptiepatroon bovendien een mechanisme dat hem in staat stelt zijn totale consumptieniveau, en dus zijn welvaartsniveau, maximaal te vrijwaren. Deze prijsstijgingen van overheidswege tegenwerken, verzwakt dit prijs signaal en bemoeilijkt derhalve de aanpassing van de vraag. Dat is vooral nefast indien de relatieve prijsverandering permanent van aard is en precies daarom een structureel antwoord vereist.

De toegenomen variabiliteit van de relatieve prijzen, die op zich niet problematisch is, kan evenwel twee niet te verwaarlozen neveneffecten sorteren. Zij vergroot in de eerste plaats de kans dat het specifieke consumptiepatroon van bepaalde sociale groepen tot een voor die groep relevant inflatieverloop leidt dat afwijkt van dat van de gemiddelde inflatie (die per definitie gesteund is op het gemiddelde consumptiepatroon). In punt 2 is er reeds op gewezen dat de geaggregeerde prijsstijging

die overeenstemt met het consumptiepatroon van de bevolkingslaag met de 10 pct. laagste inkomens, in de huidige omstandigheden groter is dan die welke gesteund is op het gemiddelde consumptiepatroon.

Bovendien kan de toegenomen variabiliteit van de relatieve prijzen een (positieve) afwijking van de inflatieperceptie ten opzichte van de werkelijke inflatie in de hand werken, indien het inflatiegevoel van de consument meer gesteund is op zijn ervaringen met prijsstijgingen dan op die met prijsdalingen. De inflatieperceptie, gemeten op basis van de consumentenenquête van de EC, is sedert de invoering van de euro in 2002 opwaarts gaan afwijken van de werkelijke inflatie, zowel in België als in het eurogebied. In het eurogebied is het ecart in de loop van 2003 en 2004 echter verkleind, hoofdzakelijk als gevolg van het verloop van de inflatieperceptie in Duitsland en Nederland. Samen met Oostenrijk, Frankrijk en Spanje behoort België tot de landen waar dat ecart zeer hardnekkig standhoudt. Zowel in België als in het eurogebied is de inflatieperceptie vanaf oktober 2007 fors toegenomen, maar in beide gevallen lijkt die ontwikkeling niet disproportioneel ten opzichte van de versnelling van de vastgestelde inflatie, die verband houdt met de prijsstijgingen voor zowel energiedragers als levensmiddelen. Zoals reeds aangestipt, kunnen die ecarts eventueel ook in de hand zijn gewerkt doordat de kosten van door eigenaars bewoonde huizen niet in de HICP zijn opgenomen.

GRAFIEK 3 INFLATIE : REALITEIT EN PERCEPTIE ⁽¹⁾
(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar)

Bronnen : EC, NBB.

(1) Saldo van de antwoorden op de enquête van de EC, omgezet in een met de HICP vergelijkbare inflatie-indicator, volgens de standaardisatieprocedure die wordt beschreven in Aucremanne L., M. Collin en T. Stragier (2007), *Assessing the Gap between Observed and Perceived Inflation in the Euro Area: Is the Credibility of the HICP at Stake?*, Nationale Bank van België, Working Paper 112.

Inflatieverschillen met de grootste buurlanden weerspiegelen vooral cyclische verschillen

In een monetaire unie moet ook het inflatieverloop in de afzonderlijke lidstaten in de eerste plaats geïnterpreteerd worden als een verloop van de relatieve prijzen. Ook in dit geval is een opwaartse of neerwaartse afwijking van het inflatieverloop in een bepaald land niet problematisch *per se*. De aanpassing van de relatieve prijzen is in een monetaire unie immers precies een van de overgebleven aanpassingsmechanismen om landenspecifieke schokken op te vangen en het evenwicht tussen vraag en aanbod in het bewuste land te herstellen. Een goede werking van dat mechanisme is des te belangrijker daar wisselkoersaanpassingen in een monetaire unie niet langer mogelijk zijn en het eengemaakte monetaire beleid enkel kan reageren op groei- en inflatieontwikkelingen in het eurogebied als geheel, en niet op specifieke ontwikkelingen in de afzonderlijke lidstaten. Een hoge graad van prijs- en loonflexibiliteit vergemakkelijkt derhalve de verwerking van specifieke schokken in de landen van een monetaire unie. Dit leidt dan onvermijdelijk tot inflatieverschillen ten opzichte van de unie in haar geheel. Toch zijn niet alle, in een monetaire unie vastgestelde inflatieverschillen het resultaat van een dergelijk heilzaam proces. Zij kunnen immers ook resulteren uit disfuncties in de product-, arbeids- en kapitaalmarkten van bepaalde landen, waardoor de loon- of prijsontwikkelingen niet langer in overeenstemming zijn met de onderliggende economische fundamentals. Tot slot kunnen inflatieverschillen ook het resultaat zijn van een niet-passend economisch beleid.

Hierboven is reeds vastgesteld dat het Belgische inflatieverloop tijdens het bestaan van de monetaire unie niet de neiging heeft vertoond langdurig onder of boven de inflatie in het eurogebied uit te komen. Voor sommige van de drie grootste buurlanden is dat echter wel het geval geweest, zodat uiteindelijk ook het Belgische inflatieverloop persistent is afgeweken van dat in die landen. Die afwijkingen lijken echter vooral toe te schrijven aan het feit dat sommige buurlanden een hierboven beschreven aanpassingsproces doormaakten als gevolg van hun cyclische positie die afweek van die van het geheel van de monetaire unie.

Zo vertoonde de Duitse inflatie de neiging systematisch lager uit te komen dan die in het eurogebied, lager dus ook dan die in België, gelet op de tot voor kort eerder slabakkende economische activiteit in Duitsland. Het feit dat Duitsland negatieve inflatieverschillen cumuleerde, had een gunstig effect op het concurrentievermogen van de Duitse economie, dat na de Duitse eenmaking gehavend was, en heeft er aldus een bijdrage geleverd tot de recente opleving van de economische activiteit.

De Duitse inflatie is recentelijk versneld, zelfs wanneer geen rekening wordt gehouden met de verhoging, in 2007, van de indirecte belastingen in overeenstemming met de verbeterde conjunctuur. De inflatie in Nederland kwam over het geheel van de periode 1999-2007 hoger uit dan die in het eurogebied en dus ook dan die in België. Dat is echter volledig toe te schrijven aan de eerste jaren van de monetaire unie, toen de Nederlandse economie tekenen van oververhitting vertoonde. De positieve inflatie-ecarts die Nederland tijdens die periode liet optekenen en het daarmee gepaard gaande verlies aan concurrentiekracht droeg bij tot de daaropvolgende afkoeling van de Nederlandse economie. Tijdens de laatste vijf jaar is de Nederlandse inflatie ietwat lager uitgekomen dan die in het eurogebied. Ook in Frankrijk is de inflatie enigszins neerwaarts afgeweken van de inflatie in het eurogebied. Gedurende de afgelopen vijf jaar was dat in ongeveer dezelfde mate als in België.

3. Prijsverloop van aardolieproducten

Hierboven is reeds vermeld dat de gecumuleerde prijsstijging voor aardolieproducten in België groter was dan in het eurogebied, ten belope van 12 procentpunten sedert de start van de monetaire unie, waarvan 10 procentpunten tijdens de laatste vijf jaar. Mede daardoor was de gecumuleerde bijdrage van de aardolieproducten tot de totale inflatie in België de afgelopen vijf jaar 1 procentpunt groter dan in het eurogebied. Berekend vanaf de aanvang van de monetaire unie bedraagt dat verschil in bijdrage zelfs 1,8 procentpunt. Deze producten liggen bovendien mede ten grondslag aan de inflatieversnelling van eind 2007. Hun bijdrage tot die versnelling was in België ook ietwat meer uitgesproken dan in het eurogebied. Zo droegen de aardolieproducten in België ten belope van 0,7 procentpunt bij tot de inflatieversnelling tussen september en december 2007, tegen 0,5 procentpunt in het eurogebied.

Daarom wordt in bijlage B de prijsvorming voor deze producten in België besproken en wordt ook het in België gangbare prijspeil, zowel vóór als na belastingen, vergeleken met dat in het eurogebied en in de drie voornaamste buurlanden.

Uit deze analyse blijkt dat de vastgestelde asymmetrie in hoofdzaak terug te voeren is op twee factoren die de Belgische HICP gevoeliger maken voor schommelingen in de prijs van ruwe aardolie, namelijk (i) het bijzonder lage niveau van de forfaitaire belastingen op huisbrandolie, waardoor de prijs van dat product lager ligt dan in het eurogebied, maar waardoor de variabiliteit ervan beduidend hoger is en (ii) de weging van dat product, die in

de Belgische HICP bijna het dubbele bedraagt van de weging voor het eurogebied. Het verschil in weging voor huisbrandolie wordt verklaard doordat de zuiderse landen in de EU minder verwarming nodig hebben en de gezinnen er dus ook minder geld aan besteden en in de meeste andere noordelijke landen van de EU veel meer verwarmd wordt door middel van andere energiebronnen (vooral aardgas). Daarnaast ligt ook de dieselprijs, als gevolg van de geringere accijnzen, lager dan die in het eurogebied en in elk van de drie grootste buurlanden, terwijl de benzineprijs in België hoger uitkomt dan die in het eurogebied, vergelijkbaar is met die in Frankrijk en Duitsland en lager ligt dan die in Nederland.

De grotere gevoeligheid van de Belgische HICP voor schommelingen in de prijs van ruwe aardolie is symmetrisch van aard: zij geldt voor zowel opwaartse als neerwaartse bewegingen in de aardolieprijzen. Omdat de prijs voor ruwe aardolie sedert 2002 (en ook sedert 1999) evenwel meestal gestegen is, heeft deze factor over de periode 2003-2007 (en ook 1999-2007) overwegend in het nadeel van België gespeeld.

Hoewel wat voorafgaat, impliceert dat de olieprijschommelingen de consument in België zwaarder hebben getroffen dan in het eurogebied, zij evenwel opgemerkt dat er in de Belgische prijsvorming (vóór belastingen) voor deze producten geen significante anomalieën konden worden vastgesteld. Meer in het bijzonder heeft het feit dat de prijsvorming in belangrijke mate wordt bepaald door het zogeheten programmacontract, niet geleid tot noemenswaardige ontwrichtingen. Ook al plaatst het principe van automatische indexering van de distributiemarges de sector in een comfortabele positie, dit heeft niet belet dat de eigenlijke consumptieprijzen van vooral benzine en diesel de laatste jaren in toenemende mate neerwaarts zijn gaan afwijken van de in het programmacontract vastgestelde maximumprijzen. Dit wijst erop dat de eigenlijke distributiemarges de afgelopen vijf jaar enigszins zijn gedaald. Een en ander zou een aanwijzing kunnen zijn dat de concurrentie bij de distributie van aardolieproducten verscherpt is, ook al lijkt het feit dat sommige pomphouders veel grotere kortingen toestaan dan andere, aan te tonen dat deze markt nog steeds erg gesegmenteerd is en gekenmerkt blijft door onvolkomen concurrentie.

De prijsstijging voor ruwe aardolie had op de Belgische HICP een zwaardere impact ondanks het feit dat zij in België, in tegenstelling tot de andere landen van het eurogebied, van overheidswege enigszins werd afgeremd door de invoering van het omgekeerde kliksysteem, waardoor de accijnzen op diesel sinds medio 2005 met 6,5 cent per liter werden verlaagd, zodat de accijnzen op biodiesel zich

momenteel op het niveau van de laagste accijnzen binnen de EU bevinden. Tot midden februari werd de drempel voor het activeren van het omgekeerde kliksysteem niet bereikt voor benzine. Afgezien van de impact van deze accijnsverlagingen op de begroting, hebben ze het nadeel het signaal te verzwakken dat de prijsstijgingen voor aardolieproducten kunnen geven om een vermindering van het energieverbruik te bevorderen.

4. Verloop van de consumptieprijzen van elektriciteit en gas

In tegenstelling tot wat werd vastgesteld voor de olieproducten, lag de gecumuleerde inflatie voor gas en elektriciteit, sinds de start van de monetaire unie, in België 17 procentpunten lager dan in het eurogebied (zie tabel 1) en 13 procentpunten tijdens de afgelopen vijf jaar. Zodoende hielpen die producten de bijdrage van de component «energie» tot het inflatieverschil tussen België en het eurogebied enigszins te verkleinen. Ze droegen echter in aanzienlijke mate bij tot de versnelling van de inflatie aan het einde van 2007, voornamelijk als gevolg van het verloop van de consumptieprijzen van gas. Ook hier was de bijdrage van die producten tot de versnelling van de inflatie tussen september en december in België hoger dan in het eurogebied.

Het prijsvormingsproces voor gas en elektriciteit, alsook de wijzigingen in dat proces en in de methode van prijsregistratie als gevolg van de liberalisering, worden toegelicht in bijlage C. Het prijspeil vóór en na belastingen wordt tevens vergeleken met de geldende prijzen in de voornaamste buurlanden.

Uit die analyse blijkt dat, wat de periode 1999-2007 betreft, het prijsverloop van elektriciteit en gas voor de Belgische huishoudens vrij gunstig lijkt, vergeleken met dat in de buurlanden. Zij toont tevens aan dat bij iedere vergelijking rekening moet worden gehouden met de andere heffingen dan de btw, die in sommige landen bijzonder hoog kunnen zijn.

De prijsvorming door de concurrerende leveranciers lijkt geen grote problemen op te leveren. Toch is het principe om de tarieven te indexeren soms niet voldoende transparant en beschikt de reguleringsinstantie niet over de vereiste bevoegdheden om te oordelen of de aanpassingen van de tarieven of de indexeringsparameters van de leveranciers al dan niet billijk zijn. Naarmate de concurrentie verscherpt, zou ze het risico op misbruiken moeten reduceren, maar het bestaan van dominante marktpartijen pleit voor een zekere mate van toezicht.

Met betrekking tot de distributiekosten zou de tariefstijging in 2008 aanleiding moeten geven tot een forse toename van de inflatie, die de relatief gunstige positie van België ten opzichte van de buurlanden in termen van prijspeil ongedaan zou maken. Voor het marktsegment in wettelijk monopolie, zou de Staat kunnen ingrijpen in het gereguleerde gedeelte van de tarieven, indien dit nodig en gerechtvaardigd wordt geacht. Volgens de CREG, de reguleringsinstantie, zou een uitbreiding van haar bevoegdheden die stijging, ten opzichte van 2007, met ongeveer de helft kunnen verminderen voor elektriciteit, en zelfs kunnen leiden tot een daling van de distributietarieven voor gas.

De in 2007 aangebrachte wijzigingen in de berekening van de sociale tarieven zouden in 2008 volop effect sorteren en voor de gerechtigden veeleer gunstig zijn. De kosten van dat tarief worden echter door alle huishoudens samen gedragen.

Bovendien moet voor ogen worden gehouden dat de volatiliteit van de totale inflatie vanaf 2007 flink is toegenomen. Dit komt door het gecombineerde effect van de gewijzigde definitie van de voornaamste indexeringsparameter van de gasprijzen, die voortaan een spotmarktprijs (de Zeebrugge Hub) omvat, en door de aanpassing van de methode voor de registratie van de gas- en elektriciteitsprijzen in de HICP en de nationale index. Wat de prijsregistratie betreft, weerspiegelt de prijsindex sinds januari 2007 het verloop van de maandelijkse tarieven, terwijl die index voorheen het verloop van de jaarlijkse facturen weergaf (wat in de praktijk overeenstemde met een gemiddelde van de tarieven van de twaalf voorgaande maanden).

Een ander gevolg van die methodologische aanpassing is dat er, omdat de particulieren doorgaans iedere maand voor een vast bedrag tussentijdse facturen betalen, een zekere divergentie aan het licht kan treden tussen de beoordeling, door de huishoudens, van de wijzigingen in de gefactureerde tarieven en het verloop van de prijsindex voor gas en elektriciteit. Pas wanneer ze hun jaarlijkse samenvattende factuur ontvangen, zijn de huishoudens immers echt in staat het gemiddelde prijsverloop te evalueren. Dit verschijnsel zou tot uiting kunnen komen in een structureel verschil tussen de gevoelsinflatie en de werkelijk gemeten inflatie.

5. Prijsverloop van bewerkte levensmiddelen

Gelet op de forse prijsstijgingen voor bewerkte levensmiddelen tijdens de afgelopen maanden, kreeg het prijsverloop van deze productcategorie recentelijk veel aandacht, zij het vaak op grond van partiële indicaties of analyses waarin slechts een of ander aspect in de verf werd gezet. Hieronder wordt getracht een algemene analyse te presenteren, die gesteund is op alle, in officiële bronnen beschikbare gegevens. Deze laatste hebben vaak hun beperkingen, zeker inzake het vergelijken van prijsniveaus met andere landen en inzake de kostenindicatoren die relevant zijn voor de onderzochte producten. De voor deze analyse beschikbare dataset was in een bepaald opzicht echter ook zeer ruim. Dankzij de actieve medewerking van de ADSEI is een deel van de analyse (gepresenteerd in Bijlage E) immers gebaseerd op de basisgegevens die ten grondslag liggen aan de opstelling van de consumptieprijsindex.

De gecumuleerde prijsstijging voor bewerkte levensmiddelen in België komt sinds de start van de monetaire unie in 1999 enigszins lager uit dan in het eurogebied als geheel en dan in Frankrijk. Zij is in grote lijnen vergelijkbaar met die in Duitsland. Enkel in Nederland ligt zij lager, vooral omdat de bewerkte levensmiddelen er de laatste vijf jaar een zeer gematigd verloop hebben laten optekenen (op Finland na het laagste van het eurogebied). De Nederlandse distributiesector maakte tussen eind 2003 en medio 2006 immers een zogeheten prijzenoorlog door. De laatste vijf jaar ligt het prijsverloop in België ook hoger dan in Frankrijk, terwijl het vergelijkbaar is met dat in Duitsland.

Daar staat tegenover dat de prijzen van bewerkte levensmiddelen sedert medio 2006 in België sterker zijn gestegen dan in het eurogebied. Niet zozeer de – in de bijlagen D en E uitvoeriger besproken – forse versnelling van het prijsstijgingstempo voor levensmiddelen in de tweede helft van 2007 is atypisch, maar wel de vaststelling dat de prijzen van bewerkte levensmiddelen in België reeds tijdens het laatste halfjaar van 2006 en in de eerste helft van 2007 fors aantrokken. Dit was bovendien een vrij algemeen verschijnsel dat zich voordeed in de meeste productcategorieën die deel uitmaken van de bewerkte levensmiddelen. Deze opwaartse beweging lijkt los te staan van het verloop van de grondstoffenprijzen voor voeding, een hypothese die in enkele gevallen kon worden bevestigd door een meer formele VAR-analyse.

In de tweede helft van 2007 trok het prijsstijgingstempo voor bewerkte levensmiddelen verder aan van 4 pct. in juli 2007 tot 7,7 pct. in december 2007. De versnelling tijdens die periode was ongeveer even groot in het eurogebied, zij het vertrekkend van een lager niveau. Het prijsstijgingstempo voor bewerkte levensmiddelen kwam er in december 2007 op 5,1 pct. uit. In België is het in januari verder versneld tot 8,5 pct.; het vergelijkbare cijfer voor het eurogebied is nog niet beschikbaar. De sterkste prijsstijgingen werden genoteerd voor melk, kaas en eieren, oliën en vetten, en brood en granen. Dat zijn ook de producten waarvan de prijzen op de wereldmarkt het sterkst stegen. De impact van de prijsstijging voor grondstoffen was naar historische normen evenwel bijzonder zwaar, zowel wat de omvang als wat de snelheid van de transmissie betreft. Dat geldt voor de transmissie naar de producentenprijzen voor levensmiddelen en voor de transmissie naar de consumptieprijzen.

De voornaamste verklaring hiervoor is dat het gemeenschappelijke landbouwbeleid (GLB) de variaties in de wereldmarktprijzen niet langer afvlakt, terwijl dat vroeger wél het geval was. Daardoor is, vergeleken met voorheen, de relevantie van schommelingen in de wereldmarktprijzen voor de prijsvorming in Europa sterk toegenomen. Wordt met deze factor rekening gehouden, dan lijkt het grootste gedeelte van de prijsstijging voor bewerkte levensmiddelen, zowel in België als in het eurogebied, toe te schrijven aan de stijging van de wereldmarktprijzen. Het specifiek Belgische consumptiepatroon (meer brood en boter, minder olijfolie) speelde enigszins in het nadeel. De transmissie is in Frankrijk systematisch kleiner gebleken dan in België en dan in het eurogebied als geheel. Het is vooralsnog te vroeg om uit te maken of dit enkel wijst op een tragere transmissie of eventueel ook op een beperktere totale omvang van de transmissie.

In bijlage E wordt bovendien aangetoond dat de prijsaanpassing het grootst en het snelst was voor producten die tegen een lage prijs worden verkocht. Aangezien de marges voor dergelijke producten in principe de laagste zijn, wordt de opwaartse druk van de kosten er het scherpst aanvoeld en is het logisch dat de prijsaanpassing er het meest uitgesproken was. Dit is een supplementaire, indirecte aanwijzing dat de prijsaanpassing vooral is ingegeven door de doorberekening van kostenstijgingen, eerder dan door een motief van margeverbreiding.

Toch zijn er ook enkele aanwijzingen van een supplementaire opwaartse aanpassing van de producenten- en consumptieprijzen. De gebruikte VAR-methodologie impliceert dat dit niet *per se* neerkomt op een ongerechtvaardigde transmissie. Zo kan de transmissie momenteel groot lijken omdat de schok op de grondstoffenprijzen

van levensmiddelen samenvalt met hogere energiekosten. Het is bovendien mogelijk dat de prijsaanpassing werd versneld omdat de voedings- en distributiesector werden geconfronteerd met een schok die veel zwaarder was dan wat doorgaans in het verleden het geval was. Uit bijlage E blijkt inderdaad dat sedert medio 2007 de prijsaanpassingsfrequentie voor de drie hier besproken productcategorieën fors is gestegen, wat op een versnelde transmissie wijst. Overeenkomstig daarmee, zijn er in de meest recente gegevens (van januari 2008) ook enkele aanwijzingen dat de prijsaanpassing begint te vertragen.

De indicaties omtrent een supplementaire opwaartse aanpassing zijn het grootst voor de productcategorie brood en granen. Dat geldt evenwel ook voor het eurogebied, zij het in ietwat mindere mate dan voor België. Bovendien is de prijsstijging voor brood en granen in België de laatste vier jaar constant beduidend hoger uitgekomen dan in het eurogebied. Dat is niet enkel toe te schrijven aan een (kortstondige) inhaalbeweging na de liberalisering van de broodprijs in juli 2004. Mogelijkerwijze houdt het ook verband met inefficiënties in deze sector in België, gelet op de vele kleine bedrijven die er actief zijn, wat evenwel op zijn beurt, althans tot op zekere hoogte, de voorkeur van de consument voor de zogeheten « warme bakker » weergeeft.

Volgens Eurostat lag het prijspeil van levensmiddelen in België in 2006 6 pct. hoger dan in het eurogebied. Het lag ook hoger dan in elk van de drie buurlanden. Vooral met Nederland, waarvoor hierboven reeds werd aangegeven dat het prijsverloop voor levensmiddelen er tijdens de afgelopen vijf jaar zeer gematigd was, is het verschil groot. Eurostat rangschikt België, samen met Frankrijk en Duitsland, in een groep waarvoor het prijsniveau voor levensmiddelen vergelijkbaar is, gelet op de marge van onzekerheid die de gebruikte statistiek omgeeft. Een fijnere rangschikking is zonder verder onderzoek niet mogelijk. De vastgestelde verschillen zijn amper of helemaal niet toe te schrijven aan btw-verschillen.

De Belgische distributiesector blijkt volgens de op dit ogenblik beschikbare OESO-gegevens de meest gereguleerde te zijn. Vooral inzake nieuwe vestigingen, openingsuren, regels aangaande het toekennen van kortingen (sperperiode voor de koopjes) en prijsregulering scoort België zwak. Deze indicatoren dateren evenwel van 2003, terwijl de laatste jaren in tal van deze domeinen vooruitgang is geboekt. Dat geldt bijvoorbeeld voor de zogenoemde Ikea-wet, de regelgeving met betrekking tot de openingsuren en de afschaffing van de gereguleerde broodprijs. Een bijwerking van deze indicatoren door de OESO valt slechts later op het jaar te verwachten, zodat het moeilijk is zich een idee te vormen van

Belgiës huidige relatieve positie. De regelgeving is tijdens de periode 2003-2007 in de andere landen immers wellicht ook geëvolueerd. Een en ander heeft niet belet dat het aantal grootwarenhuizen in België sedert 2003 versneld is gestegen en dat er een groeiend aantal zogeheten hard discounters actief is. De gemiddelde grootte van de grootwarenhuizen is in België kleiner dan in Duitsland en Frankrijk, waar er meer hypermarkten zijn.

De geharmoniseerde en de nationale consumptieprijsindex in België : voornaamste methodologische kenmerken

1. Twee inflatiemaatstaven

De analyse is om twee redenen gesteund op de geharmoniseerde consumptieprijsindex (HICP). Ten eerste zijn de methodologische voorschriften die gelden voor de opstelling van deze index in de verschillende lidstaten van de EU grotendeels geharmoniseerd, zodat de opgetekende prijsontwikkelingen onderling vergelijkbaar zijn. Bovendien is de inflatiemeting in België volgens de HICP nog steeds accurater dan die volgens de nationale consumptieprijsindex (CPI), al zijn de verschillen tussen de beide indices recentelijk fors verkleind. Voor de HICP voldoet de ADSEI aan de door Eurostat op Europese schaal geharmoniseerde methodologische voorschriften, terwijl de methodologie voor de nationale CPI het resultaat is van sociaal overleg in de Indexcommissie. Zo week de nationale CPI in 2004 en 2005, omdat hij verouderd was, opwaarts af van de HICP, maar de gevolgen van die vertekening werden in 2006 in de praktijk weggewerkt als gevolg van de invoering van het nieuwe nationale indexcijfer (basisjaar 2004 = 100). Sedert begin 2007 is het verloop van de nationale CPI grotendeels vergelijkbaar met dat van de HICP. Hoewel er tussen de beide statistieken maandelijks kleine verschillen kunnen optreden, bedroeg de gemiddelde inflatie voor de beide indexen in 2007 1,8 pct. Ook voor januari 2008 lagen beide maatstaven dicht bij elkaar: 3,46 pct. volgens de nationale CPI en 3,52 pct. volgens de HICP. Aangezien de gezondheidsindex – die de referentie-index is voor de indexering van de lonen, wedden en sociale uitkeringen – afgeleid is van de nationale CPI, is het van belang dat de Indexcommissie erop toeziet dat ook deze laatste aan de strengste methodologische vereisten voldoet.

Beide indices verschillen van elkaar inzake, onder meer, hun geografische en demografische dekking: in tegenstelling tot de nationale CPI bevat de HICP ook de uitgaven van buitenlandse bezoekers (toeristen en klanten in grenswinkels) en die van collectieve huishoudens, zoals rustoorden en gevangnissen.

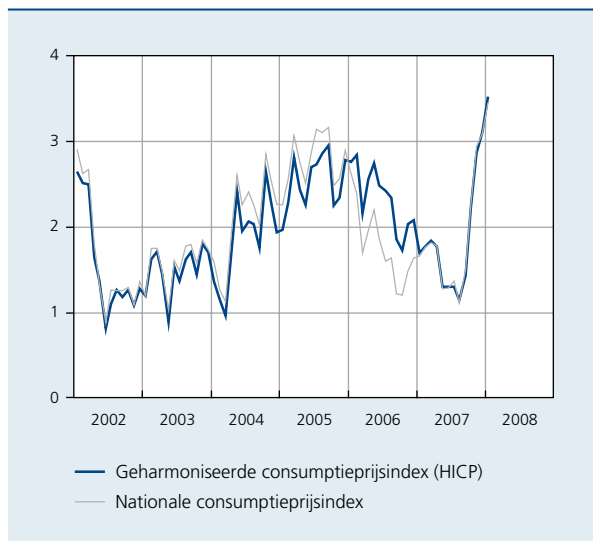
De goederen en diensten waarvan het prijsverloop in de HICP en in de nationale CPI wordt opgetekend, moeten representatief zijn (en blijven) voor het werkelijke consumptiepatroon. Dit impliceert dat zowel de korf van goederen en diensten als de bijbehorende wegingen tijdig moeten worden aangepast om de verschuivingen in het bestedingspatroon adequaat in kaart te brengen. Dat geldt uiteraard ook voor wijzigingen in de structuur van de kleinhandel. Met name het tijdig in aanmerking nemen van nieuwe producten en nieuwe typen van verkooppunten vormt een permanente uitdaging. In het verleden is gebleken dat in België bepaalde producten pas vrij laat werden opgenomen. Zo werden pc's pas in 1999 in de HICP opgenomen en pas in 2006 in de nationale CPI. Bovendien werden in het verleden de wegingen in de nationale CPI, in tegenstelling tot wat de ADSEI deed voor de HICP, slechts na verloop van een grote tijdsspanne bijgewerkt. Zo bleven de wegingen voor 1996 tot eind 2005 van kracht voor de nationale CPI, terwijl de ADSEI voor de HICP tijdens dezelfde tijdsspanne drie keer tot een bijwerking besloot, telkens op basis van de meest recente gezinsbudgetenquête. Die verschillen leidden in 2004 en 2005 tot een opwaartse vertekening van de inflatie volgens de nationale CPI. Dat de sociale partners eind 2005 in de Indexcommissie overeenkwamen de nationale CPI

GRAFIEK A1

INFLATIE IN BELGIË VOLGENS DE NATIONALE EN DE GEHARMONISEERDE CONSUMPTIEPRIJSINDEX

(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar)

Bronnen : EC, ADSEI.

voortaan om de twee jaar gedeeltelijk bij te werken, is ongetwijfeld een belangrijke stap voorwaarts. Als gevolg daarvan werd begin 2008 een aantal nieuwe producten in de nationale CPI opgenomen, waaronder de laptop. Deze producten zijn vanaf begin 2008 ook in de HICP opgenomen. Het valt echter te betreuren dat die aanpassingen voor de nationale CPI slechts een partieel karakter hebben wat de wegingen betreft, zodat de HICP vanuit dit oogpunt accurater blijft. Momenteel zijn er echter geen aanwijzingen dat beide indices systematisch van elkaar afwijken.

Het bijhouden van wijzigingen in de structuur van de kleinhandel gebeurt voor de HICP en voor de nationale CPI op analoge wijze. Bij iedere grote hervorming wordt de lijst van verkooppunten volledig aangepast aan het gewijzigde winkellandschap. Ook tussen grote hervormingen in wordt het winkelstaal op peil gehouden: winkels die sluiten, worden vervangen. Vaak zijn het kleinere winkels die de deuren sluiten en die vervangen worden door superettes, grootwarenhuizen of discounters.

2. Kosten verbonden aan het wonen in de eigen woning

De door eigenaars bewoonde huizen worden vooralsnog niet door de HICP gedekt. Enkel de werkelijk door huurders betaalde huur wordt in de HICP opgenomen, naar rato van de omvang ervan in de totale consumptie. Dat komt omdat voor de kosten verbonden aan het wonen in de eigen woning geen eigenlijke prijzen worden vastgesteld noch betaald. Bij de lancering van de HICP leek dat strijdig met het principe dat enkel de met een monetaire betaling gepaard gaande transacties voor consumptiedoeleinden worden gedekt. Bovendien bestond er (en bestaat er nog steeds) geen overeenstemming over de gepaste manier om deze kosten in rekening te brengen. Op Europees niveau wordt de opportuniteit van het in aanmerking nemen van de kosten van door eigenaars bewoonde huizen evenwel onderzocht, alsook de methode die daarbij het best kan worden toegepast. Een eventuele opname in de HICP valt echter niet vóór 2010 te verwachten. Bovendien is het niet zeker dat deze kosten uiteindelijk in de HICP zullen worden opgenomen. Het is immers niet evident om een woning als kapitaalgoed op te nemen in de CPI/HICP, die het prijsverloop van consumptiegoederen meet. Deze kosten zijn in België evenmin opgenomen in de nationale CPI, die eveneens enkel de werkelijk door huurders betaalde huur bevat.

Het al dan niet in aanmerking nemen van de kosten van door eigenaars bewoonde huizen is wellicht niet neutraal voor het inflatieresultaat, aangezien zij een groot deel van de uiteindelijke consumptieve bestedingen van de particulieren vertegenwoordigen. Wordt de toegerekende huur uit de nationale rekeningen als maatstaf gebruikt, dan vertegenwoordigden die kosten in 2006 zowat 12 pct. van de finale consumptieve uitgaven in België (tegen 4 pct. voor de werkelijk betaalde huur). Dit aandeel kan evenwel sterk verschillen tussen de respectieve lidstaten van de EU: België is precies een van de landen waar het wonen in een eigen huis belangrijk is, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Duitsland, waar de huurmarkt omvangrijker is. Bovendien zijn de vastgoedprijzen de laatste jaren zeer sterk gestegen, zelfs in reële termen. Een en ander impliceert dat de partiële dekking van de huisvestingskosten in de huidige omstandigheden aanleiding kan geven tot een onderschatting van de inflatie en één van de oorzaken kan zijn van de kloof tussen de gemeten inflatie, enerzijds, en de gevoelsinflatie, anderzijds, ook al is het moeilijk om de bijdrage ervan te kwantificeren⁽¹⁾.

(1) Voor meer details hierover, zie Aucremanne, L., M. Collin en T. Stragier (2007), *Assessing the Gap between Observed and Perceived Inflation in the Euro Area: Is the Credibility of the HICP at Stake?*, National Bank of Belgium Working Paper 112, April 2007.

TABEL A1 OVEREENSTEMMING TUSSEN DE TWEE VOORNAAMSTE INDELINGEN VAN DE GEHARMONISEERDE CONSUMPTIEPRIJSINDEX
(wegingen in procenten, jaar 2007)

COICOP-classificatie ⁽¹⁾ (per homogene groep volgens gebruikstype)	Analytische classificatie (per homogene groep volgens de determinanten)						Totaal
	Niet-bewerkte levensmiddelen	Bewerkte levensmiddelen	Energiedragers	Niet-energetische industriële goederen	Diensten		
1. Voedingsmiddelen en niet-alcoholhoudende dranken	Fruit 4,6 Groenten 1,0 Vlees 1,1 Vis 1,6	Brood en granen 3,1 Melk, kaas, eieren 2,0 Oliën en vetten 0,4 Suikerwaren 1,1 Levensmiddelen n.e.g. 0,6 Koffie, thee, cacao 0,4 Mineraalwater, koolzuurhoudende dranken en sappen 1,3					17,2
2. Alcoholhoudende dranken en tabak		Alcoholhoudende dranken 1,8 Tabak 1,1					3,0
3. Kleding en schoeisel				5,8		0,1	5,9
4. Huisvesting, water, elektriciteit, gas, e.a.			Elektriciteit 2,7 Gas 2,2 Stookolie 1,3 Vaste brandstoffen 0,1	Producten voor herstel en onderhoud 1,8 Watervoorziening 0,8	Huurgelden 6,4 Andere 1,1		16,3
5. Stoffering, huishoudapparaten en onderhoud van de woning				5,6		1,2	6,7
6. Gezondheidsuitgaven					Geneesmiddelen, enz. 2,2	Verzorging, enz. 1,9	4,1
7. Vervoer			Brandstoffen 4,1	Aankoop voertuigen, onderdelen 7,1	Openbaar vervoer, onderhoud, reparatie, enz. 3,4		14,6
8. Communicatie						3,2	3,2
9. Recreatie en cultuur				6,5		6,0	12,6
10. Onderwijs						0,6	0,6
11. Horeca						9,0	9,0
12. Diverse goederen en diensten				2,0		4,9	6,9
Totaal	8,3	11,9	10,3	31,8	37,7	100,0	100,0

Bron: EC.

(1) COICOP: Classification of individual consumption by purpose. De classificaties voor de nationale consumptieprijsindex lopen licht uiteen: het voornaamste verschil is dat de alcoholhoudende dranken zijn opgenomen in de COICOP 1, en dat de COICOP 2 dus slechts tabak omvat.

3. Analytische presentatie

De in de HICP opgenomen goederen en diensten – in totaal volgt de ADSEI iedere maand in ruim 10.000 verkooppunten het prijsverloop van meer dan 140.000 afzonderlijke prijzen die tot ruim 500 elementaire productcategorieën behoren – kunnen volgens verschillende classificaties worden gegroepeerd. De COICOP-classificatie (Classification of Individual Consumption by Purpose) groepeerde de goederen en diensten naar de aard van de consumptie. Zoals uit bijgaande tabel blijkt, is in eerste instantie een opsplitsing in twaalf bestedingscategorieën beschikbaar. Daarnaast bestaat ook een meer analytische classificatie in vijf groepen die relatief homogeen zijn wat hun determinanten betreft. Dat zijn: de niet-bewerkte levensmiddelen, de bewerkte levensmiddelen, de energiedragers, de niet-energetische industriële goederen en de diensten.

De classificatie naar gebruik wordt in België vaak toegepast wanneer inflatiecijfers besproken en geanalyseerd worden. Bovendien sluit ze misschien nauwer aan bij de leefwereld van de consument en zijn inflatieperceptie. Toch verdiende voor deze analyse – waarbij de inflatiedeterminanten een grote rol spelen – de andere classificatie meer aanbeveling. Zo is COICOP groep 4 « Huisvesting, water, elektriciteit, gas en andere brandstoffen » een redelijk heterogene groep. Zij bevat energiedragers (elektriciteit, gas, stookolie en steenkool), niet-energetische industriële goederen die worden aangekocht voor de schoonmaak en het onderhoud van de woning, diensten voor onderhoud van de woning en, zoals hierboven uiteengezet, (enkel) de werkelijk door huurders betaalde huurgelden, zowel de sociale als de niet-sociale huur. Ook COICOP groep 7 « Transport » is erg heterogeen: zij bevat motorbrandstoffen (energiedragers), de aanschaf van particuliere vervoermiddelen of onderdelen daarvan (niet-energetische industriële goederen), vervoersdiensten (taxi, openbaar vervoer), alsook diensten voor het onderhoud van de eigen vervoermiddelen. Daarom wordt in de rest van deze studie voor de meer analytische classificatie geopteerd. Deze laatste is bovendien niet strijdig met de vraag van de federale regering om de aandacht toe te spitsen op het prijsverloop van energiedragers en levensmiddelen.

Samenvatting van de belangrijkste elementen

1. De inflatiemeting volgens de HICP kan tussen de landen onderling beter worden vergeleken dan die volgens de nationale CPI's;
2. In België is de inflatiemeting volgens de nationale CPI de laatste jaren sterk geëvolueerd in de richting van die volgens de HICP, al blijft deze laatste accurater, vooral wat het actueel houden van de gebruikte wegenen betreft;
3. De kosten van door eigenaars bewoonde huizen worden vooralsnog niet door de HICP gedekt. De Belgische nationale CPI doet dat evenmin. Het al dan niet in aanmerking nemen van de kosten van door eigenaars bewoonde huizen is wellicht niet neutraal voor het inflatieresultaat, zeker niet in een land als België waar het wonen in een eigen huis belangrijk is. Bovendien is het niet evident om een woning als kapitaalgoed op te nemen in de CPI/HICP, die het prijsverloop van consumptiegoederen meet. Het is daarom niet zeker dat de kosten verbonden aan het wonen in een eigen woning in de CPI/HICP zullen worden opgenomen;
4. In het kader van deze studie wordt liefst niet voor een classificatie naar gebruik geopteerd, maar voor een analytische classificatie van de in de HICP opgenomen goederen en diensten in vijf grote groepen die relatief homogeen zijn wat hun determinanten betreft (niet-bewerkte levensmiddelen, bewerkte levensmiddelen, energiedragers, niet-energetische industriële goederen en diensten). De analytische presentatie is bovendien niet strijdig met de vraag van de federale regering om de aandacht toe te spitsen op het prijsverloop van energiedragers en levensmiddelen.

Belgische consumptieprijzen van aardolieproducten

1. Inleiding en conclusies

De gecumuleerde bijdrage van de aardolieproducten (benzine, diesel en huisbrandolie) tot de totale inflatie lag de afgelopen vijf jaar in België 1 procentpunt hoger dan in het eurogebied. Gerekend vanaf de aanvang van de monetaire unie komt dat verschil in bijdrage zelfs op 1,8 procentpunt uit. Deze producten liggen bovendien mede ten grondslag aan de inflatieversnelling van eind 2007. Hun bijdrage tot die versnelling was in België ook enigszins meer uitgesproken dan in het eurogebied. Zo droegen de aardolieproducten in België ten belope van 0,7 procentpunt bij tot de inflatieversnelling tussen september en december 2007, tegen 0,5 procentpunt in het eurogebied.

Hieronder wordt besproken hoe de prijsvorming voor deze producten in België gebeurt en wordt ook het in België gangbare prijspeil, zowel vóór als na belastingen, vergeleken met dat in het eurogebied en in de drie voornaamste buurlanden.

Uit deze analyse blijkt dat de vastgestelde asymmetrie in hoofdzaak terug te voeren is op twee factoren die de Belgische inflatie gevoeliger maken voor schommelingen in de prijs van ruwe aardolie, namelijk (i) het bijzonder lage niveau van de forfaitaire belastingen op huisbrandolie, waardoor de prijs van dit product lager ligt dan in het eurogebied, maar de variabiliteit ervan beduidend hoger is en (ii) de weging van dit product, die in de Belgische HICP bijna het dubbele bedraagt van de weging voor het eurogebied. Naast de prijs van huisbrandolie ligt ook de dieselprijs, als gevolg van de lagere accijnzen, onder die in het eurogebied en in elk van de drie grootste

buurlanden, terwijl de benzineprijs in België hoger ligt dan die in het eurogebied, vergelijkbaar is met die in Frankrijk en Duitsland en lager ligt dan die in Nederland.

De grotere gevoeligheid van de Belgische HICP voor schommelingen in de prijs van ruwe aardolie is symmetrisch van aard: zij geldt voor zowel opwaartse als neerwaartse bewegingen in de aardolieprijs. Omdat de prijs van ruwe aardolie sedert 2002 (en ook sedert 1999) meestal gestegen is, heeft deze factor over de periode 2003-2007 (en ook 1999-2007) overwegend in het nadeel van België gespeeld.

Terwijl dit ontegensprekelijk impliceert dat olieprijschommelingen de consument in België meer treffen dan in het eurogebied, zij evenwel aangestipt dat er geen significante anomalieën konden worden vastgesteld in de Belgische prijsvorming (vóór belastingen) van deze producten. Zo heeft het feit dat de prijsvorming in hoge mate wordt bepaald door het zogeheten programmacontract niet tot noemenswaardige ontwrichtingen geleid. Ook al plaatst het principe van de automatische indexering van de distributiemarges de sector in een comfortabele positie, dit heeft niet belet dat de eigenlijke consumptieprijzen van vooral benzine en diesel de laatste jaren steeds meer zijn gaan afwijken van de in het programmacontract vastgestelde maximumprijzen. Dit wijst erop dat de eigenlijke distributiemarges de afgelopen vijf jaar enigszins zijn gedaald, wat zou kunnen betekenen dat de concurrentie bij de distributie van aardolieproducten verscherpt is, ook al lijkt het feit dat sommige pomphouders veel grotere kortingen toekennen dan andere, aan te tonen dat deze markt nog steeds erg gesegmenteerd is en gekenmerkt blijft door onvolkomen concurrentie.

De stijging van de prijs van ruwe aardolie had op de Belgische HICP een zwaardere impact ofschoon deze laatste in België, in tegenstelling tot de andere landen van het eurogebied, van overheidswege enigszins werd afgezwakt door de invoering van het omgekeerde kliksysteem, waardoor de accijnzen op diesel sedert medio 2005 met 6,5 cent per liter werden verlaagd, zodat de accijns op biodiesel zich momenteel op het niveau van de minimumaccijns in de EU bevindt. Tot midden februari trad het omgekeerde kliksysteem niet in werking voor benzine. Afgezien van het effect dat deze accijnsverlagingen op de begroting sorteren, hebben ze het nadeel het signaal te verzwakken dat de prijsstijgingen voor aardolieproducten kunnen geven ter bevordering van een vermindering van het energieverbruik.

2. Prijsvorming in België

Het verloop van de brandstofprijzen wordt bepaald door de in euro uitgedrukte prijs van ruwe aardolie, de raffinage-, vervoer- en distributiemarges en de eventuele wijzigingen in de op die producten verschuldigde belastingen. In België zijn de principes van de prijsvorming vastgelegd in het programmacontract dat maximumprijzen voor aardolieproducten vastlegt.

Tot 1974 moest de distributiesector voor aardolieproducten, wanneer hij zijn prijzen wenste aan te passen, daar telkens expliciet toestemming voor vragen. Tijdens de oliecrisis van 1973-74 werd duidelijk dat er een meer flexibele flexibelere prijsaanpassing aan de schommelingen op de internationale markt nodig was, en in 1974 werd voor het eerst een automatische berekeningsmethode van een maximumprijs vastgelegd in het zogeheten programmacontract tussen de Belgische Staat en de petroleumfederatie. Deze vorm van prijsregulering is nog steeds van kracht.

Teneinde de prijsvolatiliteit te beperken, wordt de maximumprijs slechts gewijzigd op het ogenblik dat bepaalde drempels zijn overschreden. In de praktijk wordt de prijsaanpassing slechts in zeer beperkte mate door die bepaling vertraagd. Omdat dit afvlakkingsmechanisme bovendien zowel werkt bij prijsstijgingen als bij prijsdalingen is het gemiddelde prijsverschil, met of zonder dit mechanisme, over de beschouwde periode nihil. In absolute waarden bedroeg de afwijking tussen de aldus bepaalde maximumprijs en de niet afgevlakte maximumprijs de voorbije vijf jaar gemiddeld minder dan 1 cent per liter.

TABEL B1 VERSCHILLENDE KOSTENFACTOREN VAN DE MAXIMUMPRIJS VOOR AARDOLIEPRODUCTEN
(periodegemiddelden, cent per liter)

	Prijs geraffineerd product	Distributie- marge	Accijnzen en andere	Btw	Andere ⁽¹⁾	Maximumprijs
Benzine⁽²⁾						
2002-2003	20	13	51	18	1	102
2004-2005	30	13	57	21	0	121
2006-2007	39	15	60	24	1	139
Januari 2008	42	15	62	25	2	146
Diesel						
2002-2003	20	13	29	13	1	76
2004-2005	32	13	34	17	1	97
2006-2007	41	15	33	19	1	109
Januari 2008	47	15	32	20	1	115
Huisbrandolie⁽³⁾						
2002-2003	19	5	1	5	1	31
2004-2005	30	5	2	8	1	46
2006-2007	40	6	2	10	1	58
Januari 2008	47	6	2	12	2	69

Bronnen: Platts, Thomson Financial Datastream, ADSEI, NBB.

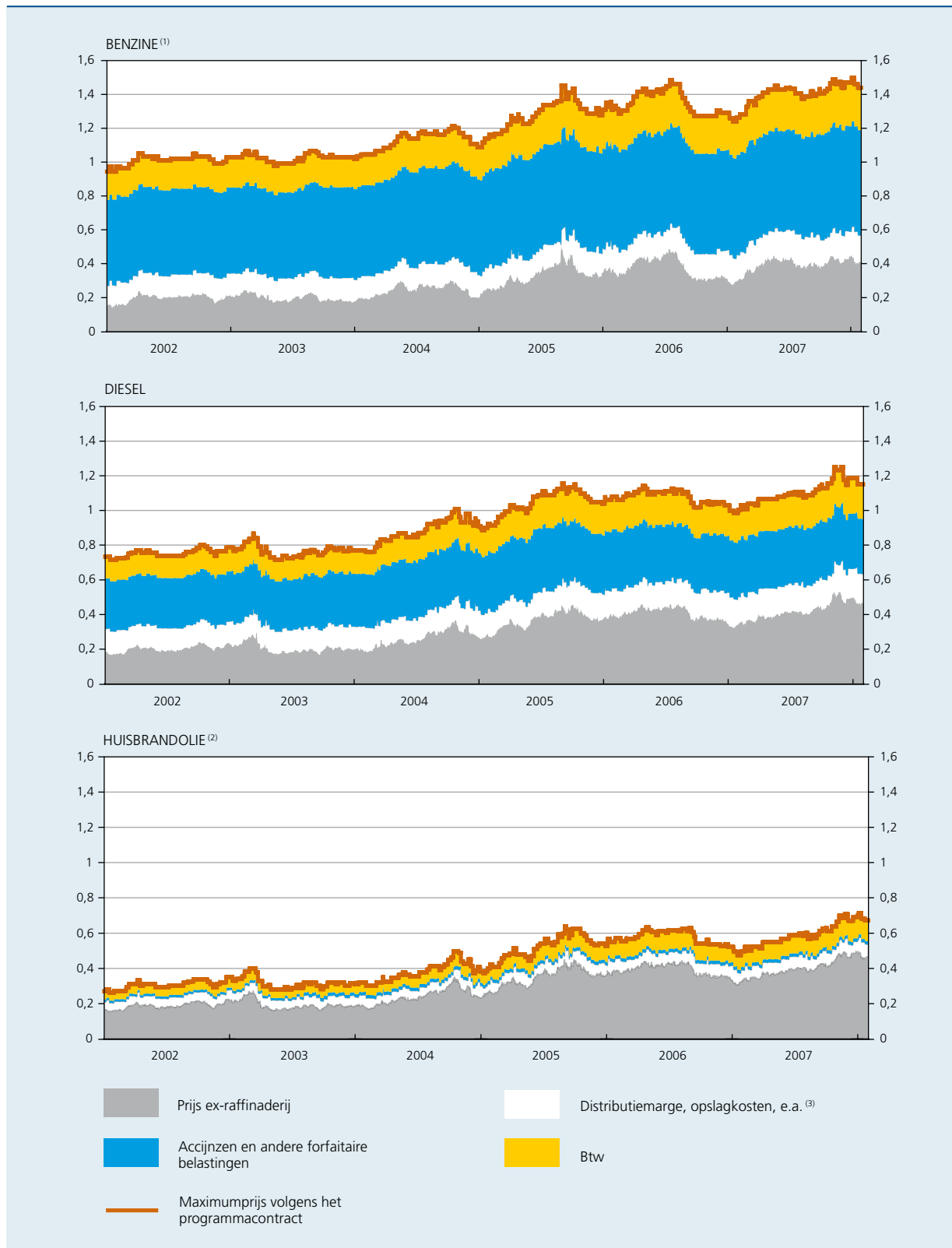
(1) Opslagkosten en bijdragen voor het sanerings- en het sociaal stookoliefonds.

(2) Superplusbenzine 95 RON.

(3) Leveringen van minimaal 2.000 liter.

GRAFIEK B1 CONSUMTIEPRIJZEN VOOR AARDOLIEPRODUCTEN VOLGENS HET « PROGRAMMACTRACT »

(euro per liter)

Bronen : Platts, ADE, NBB.

(1) Superplusbenzine 95 RON.

(2) Leveringen van minimaal 2.000 liter.

(3) Bijdragen tot het bodemsanerings- en het sociaal stookoliefonds.

De volgens het programmacontract bepaalde maximumprijs is in de eerste plaats afhankelijk van het verloop van de noteringen voor geraffineerde olieproducten op de internationale markten. In de praktijk worden de noteringen op de Rotterdam-markt gebruikt. De prijs van het geraffineerde product wordt vervolgens verhoogd met een distributiemarge en opslagkosten die met de sector worden afgesproken, alsook met de bijdragen voor het bodemsaneringsfonds en het sociaal stookoliefonds. In de praktijk is vooral de distributiemarge van belang. Daarbovenop komen achtereenvolgens de forfaitaire belastingen (in hoofdzaak accijnzen) en de btw, die voor elk van de drie producten 21 pct. bedraagt.

Prijsverloop van de geraffineerde producten

Tijdens de voorbije vijf jaar werd het verloop van de maximumprijzen voor de aardolieproducten voor ongeveer driekwart gestuwd door dat van de noteringen voor de geraffineerde producten op de Rotterdam-markt, die op hun beurt sterk afhankelijk zijn van de prijs van ruwe aardolie. Voor benzine steeg de prijs van het geraffineerde product van ongeveer 20 cent per liter in 2002 tot 42 cent per liter in januari 2008; voor diesel en huisbrandolie steeg hij van 19 à 20 cent per liter in 2002 tot 47 cent per liter in januari 2008. Dit komt neer op prijsstijgingen met respectievelijk 110 en 141 pct., wat in overeenstemming is met het over dezelfde periode opgetekende verloop van de in euro luidende prijs van ruwe Brent-olie (+136 pct.). Terwijl de relatie tussen de prijs van ruwe aardolie en die van de geraffineerde producten op de lange termijn zeer sterk is, blijkt zij op de kortere termijn minder hecht omdat de raffinagemarges kunnen schommelen naargelang van de marktomstandigheden voor ieder product.

Het feit dat het prijsverloop van deze producten tijdens de beschouwde periode een duidelijke opwaartse trend heeft vertoond, belet niet dat een (tijdelijke) daling van de Brent-prijs (en van de geraffineerde producten op de Rotterdam-markt) snel wordt doorberekend in de Belgische consumptieprijzen (zoals in maart-april 2003, in oktober-december 2004, in september-november 2005 en in augustus-september 2006).

Ook de meeste recente prijsstijgingen aan het einde van 2007 hadden voornamelijk te maken met het prijsverloop van de geraffineerde producten. Zo dreef de stijgende prijs van ruwe aardolie de maximumprijzen voor brandstoffen systematisch op; in het najaar evenaarden deze laatste de recordnoteringen van het jaar voordien en vervolgens stegen ze er zelfs bovenuit. In januari 2008 vond een lichte daling plaats.

Distributiemarges

De bijdrage van de distributiemarges aan het prijsverloop van aardolieproducten was veel geringer: die marges verklaren zowat 8 pct. van de tijdens de afgelopen vijf jaar opgetekende stijging van de maximumprijzen. Toch zij opgemerkt dat de distributiemarges tijdens die periode met gemiddeld 4,2 pct. per jaar zijn toegenomen, wat grosso modo het dubbele is van de gemiddelde inflatie (2 pct.).

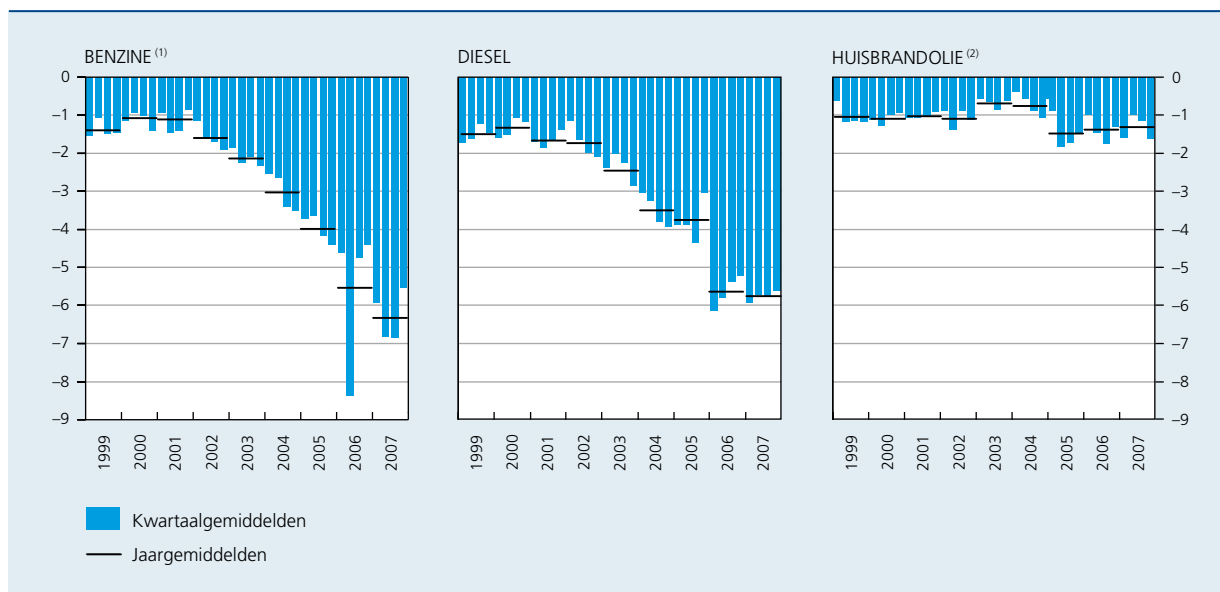
In principe moeten deze marges alle operationele kosten dekken om het product van de poort van de raffinaderij tot bij de verbruiker te brengen en omvatten zij, naast de eigenlijke distributiekosten, ook de winsten van de petroleummaatschappijen en een gegarandeerde minimummarge voor de leveranciers en kleinhandelaars in petroleumproducten. Zij worden door de FOD Economie tweemaal per jaar (tot vóór 1 oktober 2006 jaarlijks) aangepast aan, onder meer, het verloop van het uurloon in de petroleumsector, aan het verloop van een prijsindex voor de industriële productie, aan renteschommelingen en aan de voorbije veranderingen van de maximumprijzen. Momenteel bedragen deze in het programmacontract vastgelegde marges zo'n 15 cent per liter voor de motorbrandstoffen en 6 cent voor huisbrandolie.

Het principe van een dergelijke automatische indexering van deze marges plaatst de sector in een comfortabele situatie. Daar staat echter tegenover dat het programmacontract enkel maximumprijzen vastlegt, terwijl de eigenlijke consumptieprijs vrij kan worden vastgesteld zolang hij onder de maximumprijs blijft: het staat de distributiesector immers vrij om op de door het programmacontract bepaalde maximumprijzen kortingen toe te staan. De omvang van de gemiddelde korting kan worden geraamd door een vergelijking te maken van de in de HICP opgetekende gemiddelde consumptieprijs met de op dat ogenblik geldende maximumprijs. Voor benzine en diesel blijkt hieruit dat, terwijl het verschil tussen deze prijzen in 1999-2002 steeds binnen de marge van 1 à 2 cent was gebleven, deze gemiddelde kortingen de afgelopen jaren systematisch zijn toegenomen tot ongeveer 6 cent per liter voor benzine en diesel. Ook de gemiddelde korting op huisbrandolie is gestegen, namelijk van ongeveer 1 cent per liter in 1999-2002 tot gemiddeld zo'n 1,4 cent in de voorbije twee jaar. Voor benzine en diesel is de feitelijke distributiemarge de laatste vijf jaar dan ook enigszins verkleind.

De toename van deze kortingen is mogelijkterwijs toe te schrijven aan de hoge oliepijzen zelf, waardoor het moeilijker wordt kostenstijgingen af te wentelen op de consument omdat de vraag elastischer is geworden.

GRAFIEK B2 KORTINGEN TOEGEKEND BIJ DE DISTRIBUTIE VAN AARDOLIEPRODUCTEN

(euro cent per liter)

Bronnen: ADSEI, NBB.

(1) Superplusbenzine 95 RON.

(2) Leveringen van minimaal 2.000 liter.

Ze zou er evenwel ook kunnen op wijzen dat de concurrentie bij de distributie van aardolieproducten structureel is verscherpt, ook al lijkt het feit dat sommige pomphouders veel grotere kortingen toekennen dan andere, aan te tonen dat deze markt nog steeds erg gesegmenteerd is en gekenmerkt blijkt door onvolkomen concurrentie.

Forfaitaire belastingen

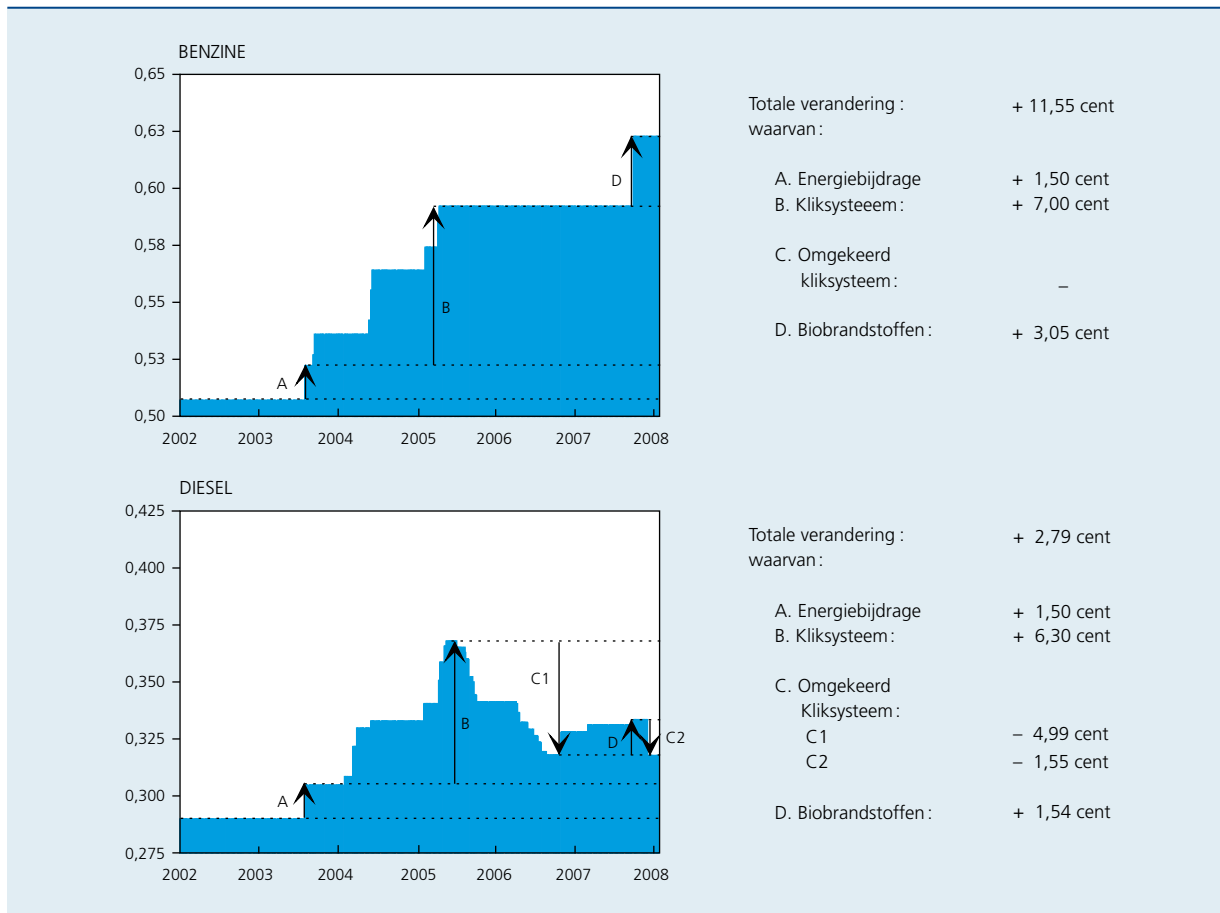
Dat de consumptieprijzen voor de drie aardolieproducten verschillen, is vooral toe te schrijven aan discrepanties in de omvang van de forfaitaire belastingen die op deze producten verschuldigd zijn. Op huisbrandolie is enkel de controleretributie verschuldigd die momenteel 1 cent per liter bedraagt en een energiebijdrage van 0,85 cent per liter, maar geen accijnzen. De accijnzen zijn daarentegen aanzienlijk voor benzine (62,27 cent per liter) en diesel (31,27 cent per liter). Het forfaitaire karakter van deze belastingen zorgt ervoor dat zij de transmissie van schommelingen in de prijs van ruwe aardolie naar de consumptieprijzen (na belastingen) afzwakt. Die temperende rol is het grootst voor benzine, gevolgd door diesel, en vrijwel onbestaande voor huisbrandolie. De hieruit voortvloeiende grotere variabiliteit van de prijs voor huisbrandolie wordt nog enigszins in de hand gewerkt doordat ook de distributiemarge op dit product kleiner is dan voor benzine en diesel (cf. supra).

Bovendien zijn de accijnzen voor benzine en diesel tijdens de afgelopen vijf jaar herhaaldelijk gewijzigd. Het verloop van de forfaitaire belastingen verklaart dan ook de resterende 16 pct. van de stijging van de maximumprijzen voor aardolieproducten. Er kunnen vier fases worden onderscheiden, namelijk A. de verhoging van de energiebijdrage, B. de accijnsverhogingen die voortvloeien uit het oorspronkelijke kliksysteem, C. de accijnsverlagingen die voortvloeien uit het omgekeerde kliksysteem, en D. de accijnsverhogingen die gepaard zijn gegaan met de invoering van de biobrandstoffen. Zowel de verhoging van de energiebijdrage als de invoering van het oorspronkelijke kliksysteem in augustus 2003 werd gemotiveerd als een van de krachtlijnen van het beleid om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen in het kader van de naleving van het Kyoto-protocol.

- A. Op 4 augustus 2003 werd een energiebijdrage voor diesel ingevoerd ten belope van 1,5 cent per liter; voordien was er op dat product nog geen energiebijdrage verschuldigd. Voor benzine en huisbrandolie werd de energiebijdrage verhoogd met 1,5 en 0,5 cent per liter tot respectievelijk 2,86 en 0,85 cent.
- B. Op dezelfde datum werd het (oorspronkelijke) kliksysteem geïntroduceerd. Dit systeem bepaalde dat de helft van elke, uit de tenuitvoerlegging van het programmacontract voortvloeiende prijsdaling zou worden

GRAFIEK B3 ACCIJNZEN EN ANDERE FORFAITAIRE BELASTINGEN OP MOTORBRANDSTOFFEN
(euro cent per liter)

Bronnen : ADE, NBB.

gecompenseerd door een permanente verhoging van de accijnzen, en dit tot er een bij wet vastgesteld gecumuleerd maximumbedrag zou worden bereikt. In 2003 werd enkel een maximum voor benzine vastgelegd, namelijk 1,4 cent per liter. In 2004 werd een identiek maximum vastgelegd voor benzine en diesel, namelijk 2,8 cent per liter. Terwijl deze drempel in 2005 van kracht bleef voor benzine, werd het maximum voor diesel opgetrokken tot 3,5 cent per liter. Zo werden, tussen augustus 2003 en mei 2005, de accijnzen op benzine en diesel met in totaal 7,0 respectievelijk 6,3 cent per liter verhoogd.

C. Aanvankelijk was het de bedoeling dat het oorspronkelijke kliksysteem tot 2007 van toepassing zou blijven, maar teneinde de stijging van de benzine- en dieselprijs af te remmen, besloot de federale regering reeds in mei 2005 dit systeem te bevroeren. Zij stelde vervolgens een omgekeerd kliksysteem in werking

met de bedoeling de accijnzen te verlagen. Volgens het nieuwe, omgekeerde kliksysteem wordt iedere verhoging van de btw-ontvangsten als gevolg van een prijsstijging ingevolge het programmacontract, volledig gecompenseerd door een accijnsverlaging, op voorwaarde dat de door het programmacontract vastgestelde prijzen de drempels van 1,10 euro per liter voor diesel en 1,50 euro voor benzine overschrijden. Krachtens dat mechanisme werden de accijnzen op diesel van juli 2005 tot augustus 2006 reeds met ongeveer 5 cent per liter verlaagd, waardoor zij in de buurt kwamen van de door de EC vastgestelde minimumdrempel van 30,2 cent per liter. Eind 2007 werd, na een periode van inactiviteit, dit kliksysteem gereactiveerd en op 5 december 2007 werden de accijnzen op diesel, die intussen reeds met in totaal 1,5 cent per liter waren verhoogd ten gevolge van de introductie van de biobrandstoffen (zie hieronder), opnieuw met ongeveer 1,5 cent per liter verlaagd, zodat voor zoge-

heten biodiesel de minimumdrempel werd bereikt. Een verdere toepassing van het omgekeerde kliksysteem is dus voor diesel niet meer mogelijk omdat het in strijd zou zijn met de Europese regelgeving. Tot midden februari trad het omgekeerde kliksysteem niet in werking voor benzine, aangezien de maximumprijs ervan de activeringsdrempel van 1,50 euro per liter niet had overschreden.

- D. De accijnzen op niet-vermengde benzine en diesel zijn de laatste twee jaar ook verhoogd in het kader van de wet van 10 juni 2006 ter invoering van de biobrandstoffen. Aangezien de brandstoffen van hernieuwbare oorsprong, d.w.z. het «bio»-gedeelte van de biobrandstoffen, immers aanzienlijk duurder zijn dan de brandstoffen van louter fossiele oorsprong, kunnen de eerstgenoemde enkel door een gedifferentieerd accijnstarief op voet van gelijkheid concurreren met de laatstgenoemde. Daartoe werden de accijnzen op onvermengde diesel in november 2006 reeds met 1 eurocent per liter opgetrokken. In de loop van 2007 nam bovendien het gehalte van versterkte biodiesel in vermengde diesel toe van 3,37 tot 4,29 pct. en vervolgens tot 5 pct., waardoor de prijs van onvermengde diesel nog ietwat diende te worden verhoogd via een nieuwe aanpassing van de accijnzen (+0,5 cent). Daarnaast werden op 1 oktober 2007, naar aanleiding van de introductie van de biobenzine, de accijnzen op onvermengde benzine opgetrokken met 3 cent per liter.

Bij wijze van samenvatting kan worden gesteld dat, voor diesel, de accijnsverhogingen ten gevolge van het oorspronkelijke kliksysteem en de invoering van de biobrandstoffen grotendeels werden gecompenseerd door de werking van het omgekeerde kliksysteem, zodat de accijnzen voor dit product in januari 2008 slechts 2,79 cent hoger lagen dan op 1 januari 2002. Doordat voor benzine het omgekeerde kliksysteem tot midden februari niet in werking was getreden, viel de accijnsverhoging voor dit product (met inbegrip van de gestegen energiebijdrage) aanzienlijk groter uit, nl. 11,55 cent per liter.

3. Vergelijking met het eurogebied en de drie grootste buurlanden

Op basis van gegevens van de EC kan worden nagegaan hoe de prijzen van aardolieproducten zich gedurende de voorbije vijf jaar hebben verhouden tot hun respectieve

niveaus in de buurlanden en in het eurogebied als geheel, en dit zowel voor de prijs vóór als na belastingen.

Wat de prijs vóór belastingen betreft, dat is de prijs van het geraffineerde product op de internationale markt plus de distributiemarges, blijven de verschillen qua prijsniveau tussen de landen onderling alsook tussen de verschillende producten al met al beperkt. Zo valt de prijs vóór belastingen van de motorbrandstoffen in België en in Duitsland vrijwel samen met het gemiddelde voor het eurogebied, terwijl Frankrijk vóór belastingen gemiddeld beschouwd iets goedkoper is en Nederland gemiddeld beschouwd iets duurder. Dit zou, in de veronderstelling dat onze buurlanden geconfronteerd worden met dezelfde prijzen op de internationale markten, impliceren dat de distributiemarges in België (en in Duitsland) zich tussen die in Nederland (hoger) en die in Frankrijk (lager) bevinden. Voor stookolie ligt de prijs vóór belastingen echter systematisch onder het gemiddelde van het eurogebied, alsook onder het prijspeil in elk van onze buurlanden.

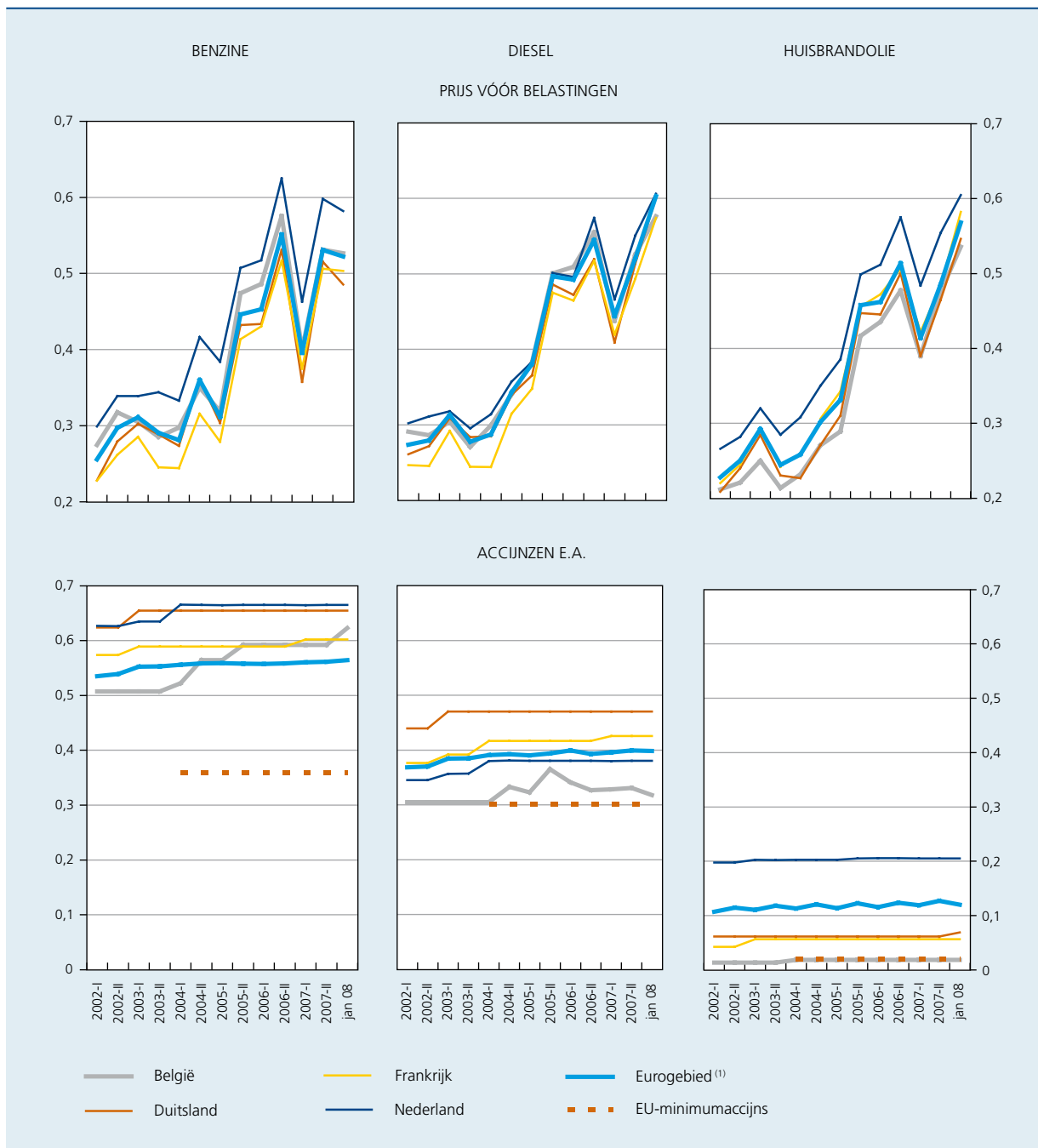
Voor de prijs na belastingen zijn de verschillen groter. Hoewel het btw-tarief dat in België op deze producten van toepassing is (21 pct.), tot de hoogste van het eurogebied behoort – in het eurogebied ligt het btw-tarief voor aardolieproducten gemiddeld zo'n 3 procentpunten lager⁽¹⁾ –, zorgt het relatief beperkte karakter van de forfaitaire belastingen op diesel en huisbrandolie ervoor dat de prijzen van deze producten in België lager liggen dan in de buurlanden. Dat geldt voornamelijk voor huisbrandolie. Voor benzine, daarentegen, hebben de zopas besproken accijnsverhogingen er geleidelijk voor gezorgd dat het accijnsniveau op dit product boven het gemiddelde van het eurogebied is uitgekomen, op een peil dat in de buurt ligt van dat in onze buurlanden. De benzineprijs in België lag aan het einde van de periode dan ook iets hoger dan die in het eurogebied, hoewel op een niveau vergelijkbaar met dat in Duitsland en Frankrijk en lager dan dat in Nederland.

Vóór belastingen wijkt het prijsverloop dat de afgelopen vijf jaar voor huisbrandolie is genoteerd, enigszins opwaarts af van dat in het eurogebied als geheel en ook van dat in Nederland, maar nauwelijks of niet van dat in Duitsland en Frankrijk. Dit is wellicht toe te schrijven aan het feit dat het prijspeil vóór belastingen in België in 2002 lager lag dan dat in het eurogebied en in Nederland, wat wijst op kleinere marges in België en dus op een grotere gevoeligheid ten opzichte van de prijsstijging voor het geraffineerde product. Voor benzine en diesel, daarentegen, was het prijsverloop vóór belastingen in België minder uitgesproken dan in het eurogebied als geheel en dan in de meeste van de afzonderlijke buurlanden.

(1) Terwijl voor benzine en diesel in alle landen van het eurogebied het normale btw-tarief van toepassing is – dit tarief kan uiteraard van land tot land verschillen –, zijn er voor huisbrandolie een beperkt aantal landen (Ierland, Portugal en Luxemburg) die een verlaagd tarief hanteren.

GRAFIEK B4 PRIJZEN VOOR AARDOLIEPRODUCTEN : INTERNATIONALE VERGELIJKING

(euro per liter, tenzij anders vermeld)

Bronnen : EC, NBB.

(1) Gemiddelde gewogen aan de hand van de consumptie van aardolieproducten.

Dit strookt met de eerdere vaststelling dat de distributiemarges voor deze producten in België enigszins werden gedrukt.

Voor huisbrandolie is de over de laatste vijf jaar gecumuleerde prijsstijging na belastingen in België nagenoeg even groot uitgevallen als die vóór belastingen, terwijl dat

niet het geval is gebleken in Duitsland en Frankrijk, en minder nog in het eurogebied als geheel en in Nederland. Door de in België beduidend lagere forfaitaire belastingen op stookolie, wordt de impact van de gestegen brandstofprijs er immers minder gematigd. Dat geldt vooral in vergelijking met het eurogebied en met Nederland, waar de forfaitaire belastingen op huisbrandolie het hoogst

GRAFIEK B4 PRIJZEN VOOR AARDOLIEPRODUCTEN: INTERNATIONALE VERGELIJKING (VERVOLG)

(euro per liter, tenzij anders vermeld)

Bronnen : EC, NBB.

(1) Gemiddelde gewogen aan de hand van de consumptie van aardolieproducten.

zijn. Gelet op de ietwat lagere accijns op diesel in België, was ook voor dit product de temperende invloed van de accijnzen er iets geringer dan in het eurogebied. De neerwaartse afwijking van het prijsverloop voor diesel in België is immers in relatieve termen meer uitgesproken voor de prijs vóór belastingen dan voor die na belastingen. Voor benzine was de prijsstijging na belastingen in

België iets markanter dan in het eurogebied, terwijl dat vóór belastingen niet het geval was. Dat had vooral te maken met het feit dat de accijnzen op benzine tijdens de beschouwde periode in België forser werden verhoogd dan in het eurogebied als geheel.

TABEL B2 PRIJSVERLOOP VOOR DE AARDOLIEPRODUCTEN: PERIODE 2002 – JANUARI 2008

(cumulatieve veranderingspercentages, tenzij anders vermeld)

	België	Eurogebied ⁽¹⁾	Duitsland	Frankrijk	Nederland
Verandering vóór belasting					
Benzine	77,8	88,8	91,3	105,7	82,4
Diesel	99,8	118,1	125,6	133,5	97,7
Huisbrandolie	147,5	137,6	143,7	150,5	120,7
Verandering na belasting					
Benzine	43,1	34,6	33,3	35,1	31,9
Diesel	50,7	56,3	55,6	60,7	51,4
Huisbrandolie	141,0	97,7	121,0	132,4	71,7
Bijdrage aan de totale inflatie voor de periode 2002-2007 ⁽²⁾					
met eigen weging	2,6	1,6	1,7	1,8	1,1
met weging eurogebied ⁽³⁾	1,9	1,6	1,6	1,7	1,1

Bronnen: EC, NBB.

(1) Gemiddelde gewogen aan de hand van de consumptie van aardolieproducten.

(2) Bijdrage in procentpunten.

(3) Voor deze berekening werd de technische hypothese gehanteerd dat benzine en diesel een gelijk aandeel in de HICP hebben.

De sedert 2002 gecumuleerde bijdrage van de aardolieproducten tot de inflatie is in België beduidend groter dan in het eurogebied, wat wijst op een grotere gevoeligheid van de Belgische inflatie voor schommelingen in de prijs van ruwe aardolie. De zopas besproken bijzonder lage forfaitaire belastingen op huisbrandolie en de daarmee gepaard gaande grotere prijsvariabiliteit van dit product vormen een eerste belangrijke verklaring voor die grotere gevoeligheid. Zo zou, zelfs wanneer de drie beschouwde producten in België dezelfde weging zouden hebben als in het eurogebied (wat in de praktijk niet het geval is, zie hieronder), de gecumuleerde bijdrage van de aardolieproducten over de beschouwde periode 0,3 procentpunt hoger hebben gelegen dan in het eurogebied (1,9 t.o.v. 1,6 procentpunt). Deze grotere gevoeligheid wordt nog versterkt door het feit dat de bewuste producten in de Belgische HICP een groter gewicht hebben. Vooral huisbrandolie – precies het product waarvan het prijsverloop in België meer geprononceerd is dan in het eurogebied – heeft er een groter gewicht, zodat beide factoren elkaar versterken. Over de periode 2002-2007 bedroeg dat gewicht in de Belgische HICP gemiddeld 1,35 pct., wat bijna het dubbele is van het gewicht voor het eurogebied. Het verschil in weging weerspiegelt het

feit dat de behoefte aan verwarming minder groot is in de zuiderse EU-landen en dat er in de meeste andere noordelijke EU-landen veel meer verwarmd wordt op basis van andere energiebronnen (vooral aardgas). Door deze verschillende weging loopt het verschil in de gecumuleerde bijdrage van de aardolieproducten tot de inflatie verder op tot 1 procentpunt (2,6 procentpunten in België, tegen 1,6 procentpunt in het eurogebied).

De grotere gevoeligheid van de Belgische HICP voor schommelingen in de prijs van ruwe aardolie is, gelet op de factoren die eraan ten grondslag liggen, symmetrisch van aard: zij geldt voor zowel opwaartse als neerwaartse bewegingen in de aardolieprijs. Dit kon ook daadwerkelijk worden vastgesteld voor de kortstondige periodes waarin de olieprijs terugliep (bijvoorbeeld in de periode 2001-2002 en tijdens de eerste acht maanden van 2007): toen verkleinde ook de bijdrage van de aardolieproducten tot de totale inflatie sterker in België dan in het eurogebied. Omdat de prijs van ruwe aardolie sedert 2002 (en ook sedert 1999) echter meestal gestegen is, heeft deze factor in de periode 2003-2007 (maar ook in 1999-2007) overwegend in het nadeel van België gespeeld.

Verloop van de consumptieprijzen van elektriciteit en gas voor de huishoudens

In deze nota wordt het verloop geanalyseerd van de elektriciteits- en gasprijzen op de Belgische markt voor huishoudelijk gebruik, zoals die worden weergegeven in de consumptieprijsindex. Het verloop van de elektriciteitsprijzen voor ondernemingen valt buiten het kader van deze studie, hoewel het uiteraard wel indirecte gevolgen heeft. De elektriciteitsprijzen beïnvloeden immers niet alleen de kosten van de ondernemingen en bijgevolg ook hun concurrentiepositie, maar eveneens het prijsniveau dat ze aanrekenen voor de goederen en diensten die ze produceren, en dus eventueel ook de inflatie van de goederen die de huishoudens verbruiken.

In België vond de liberalisering van de residentiële gas- en elektriciteitsmarkt in verschillende fasen plaats. In Vlaanderen werd de markt in juli 2003 geliberaliseerd, terwijl dat pas vanaf januari 2007 in Brussel en Wallonië gebeurde. Om technische redenen werd in Vlaanderen enkel vanaf februari 2005 rekening gehouden met de impact van de liberalisering op de consumptieprijzen van de elektriciteit en vanaf februari 2006 met die op de index van de consumptieprijzen voor gas. In januari 2007 werd voor de respectieve indexcijfers wel onmiddellijk rekening gehouden met het effect van de liberalisering in de rest van het land.

Als gevolg van de liberalisering werd de registratiemethode van de prijzen in de index gewijzigd teneinde het verloop van de maandelijkse tarieven weer te geven, en niet dat van de jaartarieven zoals vroeger het geval was. Deze nieuwe methode geldt sinds januari 2007 voor de drie gewesten in ons land; zij wordt in Vlaanderen evenwel reeds toegepast sedert er in de index rekening wordt gehouden met de invloed van de liberalisering (in 2005 voor elektriciteit en in 2006 voor gas). Het gevolg hiervan is dat de index variabelere is geworden.

1. Elektriciteitsprijs voor de huishoudens

Over de periode 1999-2007 vertoonden de elektriciteitsprijzen in België een relatief gematigd verloop. Van 1999 tot 2007 stegen zij met in totaal 5 pct., terwijl de totale gecumuleerde inflatie 19 pct. bereikte⁽¹⁾. Interessant is dat de prijsstijgingen voor elektriciteit grotendeels van recente datum zijn, aangezien tijdens de periode 2003-2007 een stijging met 6 pct. werd genoteerd. Daaruit vloeit voort dat de prijzen tussen 1999 en 2003 veeleer een dalende tendens vertoonden om de hieronder uiteengezette redenen. Uit een vergelijking van het verloop van de elektriciteitsprijzen binnen het eurogebied, waar zij over de periode 1999-2007 met 21 pct. stegen (en met 18 pct. over de periode 2003-2007), blijkt tevens dat het prijsverloop in België gematigd was. Dit wordt bevestigd in grafiek C 1 (links bovenaan), die het prijsverloop in België en in het eurogebied weergeeft, waarbij het gemiddelde voor 2005 als referentie fungeert⁽²⁾.

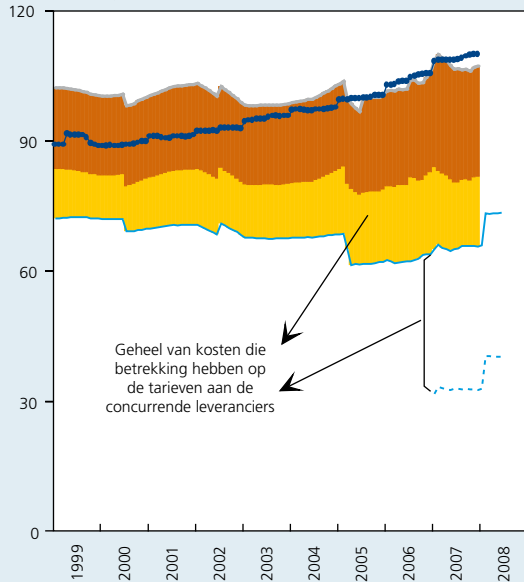
1.1 Gedetailleerd verloop 1999-2007

De elektriciteitsprijzen kunnen worden geanalyseerd naargelang van de aard van de kosten. Zo onderscheidt men de kosten voor productie en levering, die in een vrijgemaakte markt door de leveranciers worden gedragen; de kosten voor transport tussen de plaats van productie of import en de verdelers; de distributiekosten, die overeenstemmen met de aanlevering tot bij de eindverbruiker en

(1) Berekend op basis van jaargemiddelden. Het verloop tussen 1999 en 2007 stemt dus overeen met de verandering tussen de gemiddelde index van het jaar 1998 en de gemiddelde index van het jaar 2007.

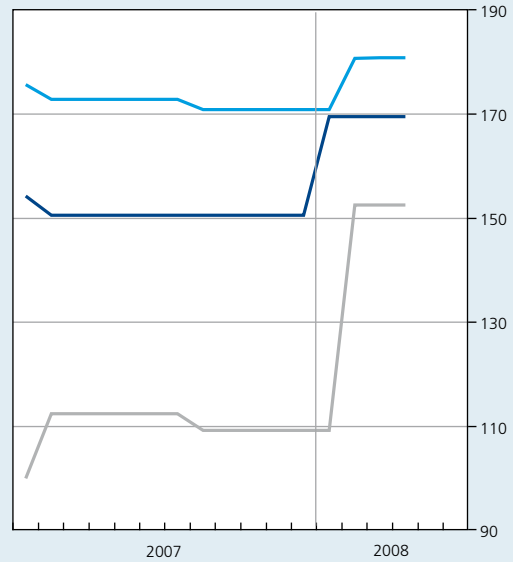
(2) Op basis van deze grafiek kan dus enkel het verloop van de prijzen worden vergeleken, niet het gemiddelde niveau zelf. Een vergelijking van het prijsniveau volgt verderop in deze nota.

VERLOOP VAN DE CONSUMPTIEPRIJZEN EN RAMING ⁽¹⁾
VAN DE BIJDRAGE VAN DE VERSCHILLENDE
PRIJSCOMPONENTEN IN BELGIË
(indexcijfer 2005 = 100)

- Consumptieprijsindex voor het eurogebied
- Consumptieprijsindex voor België
- waarvan:
  - Belastingen (inclusief BTW)
  - Kosten van de energetische grondstoffen (Nc-parameter)
  - Andere productie- en leveringskosten (lonen, vaste kosten, vergoeding van het geïnvesteerde kapitaal, enz.), distributiekosten en transportkosten
  - Distributie- en transportkosten

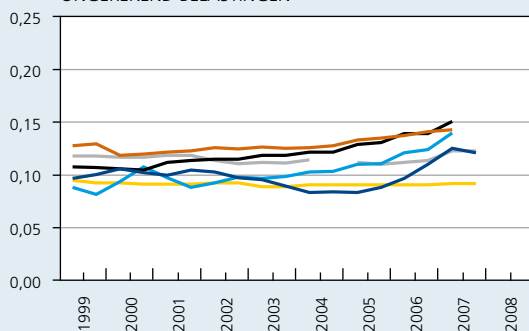
DISTRIBUTIE EN TRANSPORT ⁽¹⁾
(ramingen, indexcijfers Vlaanderen december 2006 = 100)

- Vlaanderen
- Wallonië
- Brussel

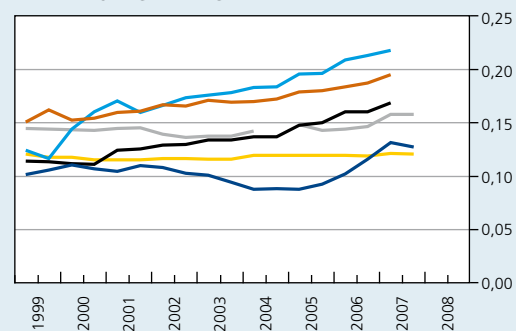
INTERNATIONALE VERGELIJKING VAN HET PRIJSNIVEAU VOOR EEN CONSUMPTIE VAN 3500 kW/JAAR WAARVAN
1300 TIJDENS DE NACHT (euro's/kWh)

ONGEREKEND BELASTINGEN

- België
- Nederland
- Verenigd Koninkrijk
- Frankrijk
- Luxemburg
- Duitsland

ALLE BELASTINGEN INBEGREPEN

Bronnen: EC, ADSEI, NBB.

(1) Berekeningen op basis van type-verbruikers van de index van de consumptieprijsen en hun respectieve gewicht. Voor de geliberaliseerde markt betreft het een berekening op basis van de tariefstructuur van ECS. De distributietarieven zijn gewogen gemiddelden op basis van het relatieve gewicht van de netwerkbeheerders. De levering van de gratis elektriciteit in Vlaanderen komt in mindering van de distributietarieven.

variëren volgens de netwerkbeheerder (intercommunale vereniging); en ten slotte de taksen.

De leverancierskosten behelzen dus zowel de productie-kosten – aangezien de leveranciers zich moeten bevoorraden bij de elektriciteitsproducenten, die soms deel uitmaken van dezelfde economische entiteit – als hun eigen leveringskosten (salarissen, vaste kosten, vergoedingen voor geïnvesteerd kapitaal, enz.). De productiekosten, daarentegen, bestaan zowel uit de prijzen van energetische grondstoffen nodig om te produceren als uit andere productiekosten zoals lonen, vaste kosten (voornamelijk afschrijvingen), vergoedingen voor geïnvesteerd kapitaal, enz. De tarieven van de leveranciers worden traditioneel maandelijks geïndexeerd, op basis van twee indexeringsparameters. De eerste (parameter Nc) geeft het verloop weer van de prijzen van energetische grondstoffen; de tweede (parameter Ne, die het verloop van de lonen en van sommige producentenprijzen weergeeft) weerspiegelt de andere leverancierskosten, m.a.w. hun eigen leveringskosten, maar eveneens de andere productiekosten⁽¹⁾.

Op basis van de beschikbare informatie kan geen onderscheid worden gemaakt tussen productie- en leveringskosten. Bovendien kan voor de periode voorafgaand aan de liberalisering evenmin een onderscheid worden gemaakt tussen, enerzijds, de leverancierskosten (andere dan die welke verbonden zijn aan energetische grondstoffen) en, anderzijds, de distributie- en transportkosten.

Daarentegen kan wel het aandeel worden berekend van de prijzen van energetische grondstoffen in het verloop van de consumptieprijzen van de huishoudens. Eerstgenoemde vertegenwoordigen tussen 10 en 20 pct. van de totaalprijs. De andere kosten vertegenwoordigen ongeveer 60 pct. van de finale prijs, waarvan de kosten voor distributie en transport ongeveer de helft uitmaken. Vanaf januari 2007 kan een verfijnde opsplitsing worden gemaakt. Zo bedraagt het aandeel van de verschillende concurrerende leveranciers in de elektriciteitsprijs 48 pct.: 17 pct. voor de prijzen van energetische grondstoffen en 31 pct. voor de overige productie- en leveringskosten. De resterende helft van de « andere kosten » kan worden opgesplitst in 24 pct. voor de distributie en 5 pct. voor het transport. De taksen, inclusief btw, vertegenwoordigen 23 pct. van de eindprijs⁽²⁾.

De liberalisering opende de weg naar de concurrentie, zowel voor de productie- als voor de toeleveringsactiviteiten. De distributie- en transportactiviteiten, daarentegen, behouden een monopoliepositie en worden als dusdanig dan ook geregeld door de CREG (Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas).

BIJDRAGE VAN DE PRIJZEN VAN ENERGETISCHE GRONDSTOFFEN

Gelet op het belang van de overige kosten, beïnvloeden de kosten van de energetische grondstoffen de prijzen slechts in vrij beperkte mate. Tot medio 2004 bleef het verloop van deze kosten relatief beperkt, maar daarna steeg het met ongeveer 30 pct. ten gevolge van de stijging van de prijzen van de energetische grondstoffen (2004-2007). De parameter Nc, die dient om dit bestanddeel van de tarieven te indexeren, weerspiegelt het verloop van de prijzen van de energetische grondstoffen om elektriciteit te produceren, waarbij rekening wordt gehouden met hun relatief aandeel in deze productie. Momenteel worden de aardolieprijzen⁽³⁾, de steenkool- en gasprijzen, en een aan het rendement van kerncentrales verbonden factor in aanmerking genomen⁽⁴⁾. De liberalisering leidde niet tot een fundamentele wijziging in het vastleggen van de prijzen, aangezien alle leveranciers (die met elkaar concurreren) het deel van hun tarief dat het verloop van de energieprijzen weerspiegelt, op basis van deze parameter berekenen. Er kunnen in de tarieven wel verschillen optreden wat het aandeel betreft dat door de afzonderlijke leveranciers aan deze kostenfactor wordt toegewezen, zodat de gevoeligheid ten opzichte van het verloop van deze parameter van leverancier tot leverancier kan verschillen. Met deze verschillen werd in de raming van de respectieve kostenaandelen geen rekening gehouden.

Ook het andere deel van de tarieven van de leveranciers, dat het verloop van de overige leverings- en productiekosten weerspiegelt, kan schommelen. Dit wordt samen met de andere kosten beschreven.

- (1) Het deel « tarieven van de leveranciers » wordt soms ook « energiekosten » genoemd. Deze laatste benaming kan echter tot verwarring leiden aangezien in de tarieven van de leveranciers zowel een gedeelte prijzen van energetische grondstoffen als andere productie- en leveringskosten worden opgenomen.
- (2) De raming van deze verschillende onderdelen is gebaseerd op een analyse van de gereguleerde prijzen voor de periode die voorafgaat aan de liberalisering, gevolgd door een analyse van de ECS-tarieven, d.w.z. Electrabel Consumer Solutions, (die, naarmate de marktaandelen veranderen, afwijkt van de juiste samenstelling van de index), waarbij rekening wordt gehouden met de door de CREG goedgekeurde distributie- en transportkosten. Er wordt rekening gehouden met de verbruikstypes zoals opgenomen in de index van de consumptieprijzen en met hun respectieve gewicht. Bovendien zijn de distributietarieven voor de periode na de liberalisering de gewogen gemiddelden van de verschillende netwerkbeheerders rekening houdend met hun aantal aansluitingen.
- (3) In België maakt aardolie geen deel uit van het productieproces van elektriciteit, maar de prijzen ervan beïnvloeden wel de kosten van brandstoffen die voor de productie worden gebruikt, met name via geïndexeerde contracten die de aardolieprijs als referentie nemen; daarom wordt deze wel in de formule opgenomen.
- (4) De rol van de factor verbonden aan het nucleair park is: hoe meer de nettoproductie van elektriciteit van nucleaire oorsprong afwijkt van het potentiële vermogen van kerncentrales, hoe meer er een beroep moet worden gedaan op gascentrales om de productie op peil te houden, en hoe meer de prijs van het gas dat in deze centrales wordt gebruikt – en verondersteld wordt gekocht te worden tegen de geldende spotmarktprijs (d.w.z. op de korte termijn) – de indexparameter beïnvloedt.

BIJDRAGE VAN DE ANDERE KOSTEN

Het geheel van deze kosten, exclusief die van de energetische grondstoffen in de consumptieprijsen, vertoont een opwaartse tendens door de indexering via de parameter Ne. Deze voor producenten en leveranciers nogal comfortabele situatie – alle kosten en marges worden immers geïndexeerd⁽¹⁾ – werd evenwel verstoord door de opeenvolgende kortingen op de tarieven vanaf 2000. Deze kortingen werden oorspronkelijk opgelegd door het CCEG (Controlecomité voor de Elektriciteit en het Gas), op verzoek van de federale regering, met het oog op de voorbereiding van de liberalisering, en werden vervolgens door de CREG voortgezet. Deze kortingen kwamen ten laste van zowel producenten als distributeurs en hadden dus zowel betrekking op de distributietarieven als op de andere kosten van de producenten (het deel met betrekking tot de prijs van de grondstoffen werd hier niet door beïnvloed). Deze tariefdalingen hadden een aanzienlijke daling van de prijsindex van de elektriciteit tot gevolg, en kunnen tussen 2000 en 2003 op 12 pct. worden geraamd⁽²⁾.

In februari 2005 zorgde het opnemen van de geliberaliseerde tarieven in Vlaanderen voor een nieuwe daling van de index, die voornamelijk toe te schrijven was aan de daling van de distributietarieven die op de opengepaste markt van plaats tot plaats variëren afhankelijk van de kosten van de plaatselijke netwerkbeheerders, d.w.z. de intercommunale verenigingen (zie grafiek C1, bovenaan rechts). Een deel van de tariefverschillen tussen de netwerkbeheerders is toe te schrijven aan objectieve factoren, zoals oppervlakte van het gebied, bevolkingsdichtheid of nabijheid van het transportnetwerk. Om die reden ligt het gemiddelde van die tarieven in Vlaanderen lager dan in Wallonië en Brussel; het onderschrijft bijgevolg ook het Belgisch gemiddelde dat als referentie dient voor de gereguleerde tarieven die in Wallonië en in Brussel in 2005 en 2006 nog steeds werden toegepast. Algemeen beschouwd, heeft dit een neerwaartse invloed op de gemiddelde distributiekosten die in de index worden opgenomen. Het is nochtans niet uitgesloten dat de andere leverancierskosten eveneens daalden, maar de informatie hierover is zeer beperkt. Het feit dat in januari 2007 in de rest van het land rekening werd gehouden met de liberalisering, heeft geen significante invloed gehad. De concurrentie heeft de prijzen wellicht gematigd, maar – doordat haar invloed beperkt blijft – heeft ze er geen spectaculair effect op gesorteerd. Daar kwam in januari 2007 nog een daling bij van de distributietarieven in Wallonië en Brussel, maar die bleven, om bovenvermelde redenen, hoger dan in Vlaanderen.

Na de liberalisering behielden de nieuwe tarieven van de concurrerende leveranciers het principe van de indexering op de parameter Ne (bovenop het hierboven beschreven soortgelijk principe voor het deel van de grondstoffen) voor het deel van de tarieven die hun andere kosten weerspiegelden. Het aandeel van deze kosten, evenals de omvang van de indexering, varieert nochtans tussen de leveranciers onderling. Hieruit resulteerden verschillen in variabiliteit, maar eveneens prijsverschillen die in sommige gevallen vrij groot waren.

Op de elektriciteitsmarkt zijn momenteel tien leveranciers actief in Vlaanderen, vijf in Wallonië en drie in Brussel. In september 2007 werden de marktaandelen in Vlaanderen en in Wallonië geschat op respectievelijk 67 pct. en 63 pct. voor Electrabel Consumer Solutions (ECS); 20 pct. en 25 pct. voor SPE (onder de naam Luminus); 8 pct. en 1 pct. voor Nuon; 2 pct. en 9 pct. voor Essent; 0,02 pct. en 3 pct. voor Lampiris. Voor Brussel zijn geen cijfers beschikbaar.

Ondanks de prijsverhoging bestaat, dankzij de liberalisering, bijna steeds een voordeliger tarief dan de tariefformule die de standaardleverancier hanteert voor klanten die geen actieve keuze hebben gemaakt. De gunstigste tarieven (inzake prijzen) bieden een korting van gemiddeld 9 pct. in Vlaanderen en 12 pct. in Wallonië (bronnen: VREG en CWAPE). Diegenen die nog geen keuze hebben gemaakt – alsook verbruikers van wie het contract ten einde loopt – kunnen dus de gevolgen van de prijsverhoging drukken.

In principe wordt in de index van de consumptieprijsen rekening gehouden met deze actieve keuzen, aangezien de marktaandelen van de leveranciers regelmatig, hoewel soms met enige vertraging, worden aangepast.

Bovendien blijkt dat, sinds de liberalisering, eerst in Vlaanderen en vervolgens in Wallonië, het sociale tarief meer dan eens hoger lag dan sommige voordeeltarieven die de alternatieve leveranciers aanboden, wat in 2007 het pad effende voor een hervorming van de sociale tarieven. Na de overgangperiode van augustus 2007 tot januari 2008 worden de nieuwe tarieven, die de CREG berekent voor vaste periodes van zes maanden, voortaan verkregen door per leverancier, voor de geografische zone in België die het laagste distributietarief hanteert voor de

(1) De indexering op basis van de parameter Ne weerspiegelt het verloop van het referentie-arbeidsuurloon in de metaalnijverheid en van een gemiddelde van prijsindexen voor industriële producten (voor de « niet-energetische ertsproducten en scheikundige producten » en de « metaal-, mechanische en elektrische fabrikaten »).

(2) Deze invloed is niet rechtstreeks zichtbaar in de grafiek. Deze laatste toont immers enkel de daling van de « andere kosten » t.o.v. het begin van de periode, maar niet het verschil t.o.v. wat de andere kosten waren geweest zonder de tariefverlagingen, aangezien deze regelmatig waren blijven stijgen overeenkomstig het verloop van de parameter Ne.

driemaands periode die voorafgaat aan de berekening van het sociale tarief, het laagste commerciële tarief, min de vaste vergoeding, te berekenen. Op die manier kunnen de begunstigen van dit sociale tarief de gunstigste prijs genieten zonder die zelf te moeten uitzoeken. Deze nieuwe regelingen lijken relatief voordelig te zijn. Men moet nochtans voor ogen houden dat, enerzijds, de sociale tarieven niet worden gedekt door de index van de consumptieprijzen en, anderzijds, de kosten van deze tarieven gedragen worden door alle andere gebruikers via een bijdrage op hun elektriciteitsverbruik. Daarom zou een uitbreiding van de toekenningsvoorwaarden voor dit sociale tarief, via een verhoging van de totale kosten, ook wegen op de factuur van de andere verbruikers en op de inflatie.

BIJDRAGE VAN DE BELASTINGEN

De liberalisering maakte ook nieuwe bijdragen zichtbaar die voordien al impliciet deel uitmaakten van de gereguleerde tarieven. Dit leidde tot een grotere transparantie in de samenstelling van de energieprijzen, zoals onder meer de afzonderlijke vermelding, op de factuur, van de kosten verbonden aan distributie en transport. De daaruit voortvloeiende grotere complexiteit van de facturen maakt het niet altijd eenvoudiger om het prijsverloop te begrijpen. Het gevaar bestaat dat huishoudens iedere nieuwe post als extra kosten interpreteren.

Bovenop die bijdragen omvatten de taksen uiteraard de 21 pct. belopende btw en de energiebijdrage die reeds vóór de liberalisering bestond. De nieuwe heffingen omvatten bijdragen voor de verplichtingen van openbare diensten, de kosten ter bescherming van minder bedeelde klanten (bijvoorbeeld de sociale tarieven), of de werkingskosten van de controle-instanties, enz. Sommige heffingen worden ook vastgelegd op regionaal niveau en kunnen dus onderling verschillen. Bovendien hebben de inkomstenverliezen van de gemeenten als gevolg van de liberalisering (door de daling van de dividenden van de intercommunale verenigingen als gevolg van de daling van de distributietarieven en door de inkomensverliezen van de intercommunale verenigingen die uitgesloten werden uit de leveringsactiviteit) ertoe geleid dat Vlaanderen een compensatietaks heeft ingevoerd (ook de Elia-taks genoemd), waarvan de aanzienlijke invloed – veel aanzienlijker dan de andere heffingen – zichtbaar was in de stijging van de index in juli 2005, en in de verlaging van juli 2007, ten gevolge van het bijna halveren van de taks (van 4,91 euro/MWh naar 2,50 euro/MWh excl. btw). Vanaf 2008 zijn de huishoudens deze belasting niet meer verschuldigd.

1.2 Vooruitzichten voor 2008: verhoging van de distributie- en transporttarieven en de energetische grondstoffen

Wat de vooruitzichten voor 2008 betreft, moet rekening worden gehouden met het feit dat de netwerkbeheerders (intercommunale verenigingen) de distributietarieven fors zullen optrekken, alsook met een verhoging van de transportkosten. Samengeteld, zullen de distributie- en transporttarieven gemiddeld met 22 pct. toenemen ten opzichte van 2007 (zie grafiek C1 bovenaan). Deze verhogingen zullen met een maand vertraging, d.w.z. in de maand februari, voelbaar worden in de index. Onder overigens gelijkblijvende omstandigheden zouden ze de index van de elektriciteitsprijzen ten belope van 9 pct. moeten beïnvloeden, wat neerkomt op een weerslag van 0,23 pct. voor de totale inflatie (0,25 pct. voor de gezondheidsindex). De verhoging van de distributietarieven is het gevolg van een verlies aan bevoegdheid van de reguleringsoverheid (de CREG), ten gevolge van verschillende vonnissen die Belgische rechtbanken uitspraken in geschillen die haar tegenover de netwerkbeheerders (de intercommunale verenigingen) stelden. Deze betwistten de argumenten die de CREG aanvoerde om de distributietarieven te weigeren of goed te keuren, met name wat de boeking van de afschrijvingen betrof. Het concrete gevolg van dit gedeeltelijke bevoegdheidsverlies is dat het geheel van de sedert 2000 verkregen kortingen gecompenseerd wordt door de stijging van de distributietarieven in 2008.

De verhoging van de distributietarieven is niet voor alle gewesten identiek. De stijging is markanter in Vlaanderen dan in Wallonië, waar de tarieven echter hoger liggen. Niettemin moet de afschaffing, in januari 2008, van de compensatietaks voor het verlies aan inkomsten voor de gemeenten (Elia-taks) de invloed op de tariefverhogingen voor de huishoudens in Vlaanderen ietwat temperen.

Bovendien blijkt uit het verloop, in januari, van de indexeringsparameters van de elektriciteitsprijzen dat ook de parameter N_c flink is gestegen, onder meer ten gevolge van de prijsstijging van de energetische grondstoffen en een verminderd gebruik van het Belgisch nucleair park in januari. Hoewel deze laatste factor van tijdelijke aard is, zou de prijsverhoging van de energetische grondstoffen de elektriciteitsprijzen in de loop van 2008 blijven beïnvloeden. Zo zouden volgens de CREG (persconferentie van 18/1/2008) de brandstofkosten in 2008 gemiddeld met 10 à 11 pct. stijgen tegenover 2007. Het grootste deel van deze verhoging is nog niet in de index verwerkt, aangezien uit empirisch onderzoek blijkt dat er een vertraging van twee maanden bestaat tussen het verloop van de indexeringsparameters en de inflatie. Zo zou de stijging van de parameter van januari pas worden weerspiegeld in

de HICP van maart. Tegenover een situatie waarin de prijzen van de grondstoffen onveranderd zouden zijn gebleven ten opzichte van december 2007, leidt dit tot een additionele stijging van de inflatie voor de elektriciteit, die op 2,6 pct. kan worden geraamd, d.w.z. 0,06 pct. voor de totale inflatie (0,08 pct. voor de gezondheidsindex)⁽¹⁾.

1.3 Internationale vergelijking qua prijsniveau

Op basis van de index van de consumptieprijzen bedroeg de cumulatieve prijsstijging van de elektriciteit – over de periode 1999-2007 – 5 pct. in België en 21 pct. in het eurogebied.

Uit een internationale vergelijking van het prijsniveau blijkt tevens dat de prijzen exclusief belastingen in België gunstiger evolueerden dan in de buurlanden. Terwijl de prijzen tussen 1999 en 2001 eerder hoger lagen dan het gemiddelde in de drie buurlanden, is dat sedert 2002 steeds minder het geval, een en ander als gevolg van de inspanningen die werden geleverd om met name de distributiekosten te reduceren (grafiek C1, onderaan). De stijging in 2007 vindt gedeeltelijk haar oorsprong in de invoering van de verlaagde weekendtarieven. Het is inderdaad zo dat bij internationale vergelijkingen, de prijzen voor een tweevoudig uurtarief niet neerwaarts worden gecorrigeerd, teneinde rekening te houden met het groter aantal uren waarin de (goedkopere) nachttarieven worden toegepast⁽²⁾. Het groot nucleair park in België is ook een van de elementen waardoor de prijzen lager kunnen worden gehouden en minder gevoelig zijn voor grondstoffenprijzen dan in landen waar een dergelijk park beperkter of onbestaand is. Dat is trouwens de reden waarom de prijzen in Frankrijk, dat over een nog aanzienlijker nucleair park beschikt, systematisch lager liggen dan in België. De door de tijd heen grotere prijsstabiliteit in Frankrijk is zowel toe te schrijven aan zijn sterk gereglementeerde tarieven als aan de dominantie van kernenergie. In Duitsland daarentegen spelen de marktprijzen van steenkool een belangrijker rol in de vorming van de elektriciteitsprijzen, terwijl in gasproducerende landen (zoals het Verenigd Koninkrijk of Nederland) veeleer de gasprijs doorslaggevend is.

De positie van België blijft ook relatief gunstig wanneer rekening wordt gehouden met de belastingen. De taksen zijn in Nederland en in Duitsland hoger dan in België, terwijl de btw – die in België 21 pct. bedraagt – er lager ligt (19 pct. in Nederland, en sinds januari 2007 ook in Duitsland). Het zijn dus voornamelijk de andere heffingen, die in deze landen bijzonder hoog zijn, die, bij een vergelijking, in het voordeel van België spelen. De taksen liggen daarentegen lager in Frankrijk, waar enkel de btw

van toepassing lijkt te zijn, met 5,5 pct. voor het deel van het tarief dat betrekking heeft op het abonnement en 19,5 pct. op het variabele deel. De btw-tarieven liggen nog beduidend lager in Luxemburg en in het Verenigd Koninkrijk (respectievelijk 6 pct. en 5 pct.), maar voor Luxemburg dient ook rekening te worden gehouden met extra heffingen die hoger liggen dan het btw-tarief.

Wat de prijsvorming in de buurlanden betreft, kan moeilijk informatie worden gevonden. Het veralgemeende indexeringssysteem van de tarieven dat in België geldt, lijkt daar niet de regel te zijn.

Uit wat voorafgaat, kan worden besloten dat België's positie tot 2007 redelijk gunstig was, maar dat die in 2008 zou kunnen verslechteren als gevolg van de verhogingen van de distributie- en transporttarieven.

2. Gasprijzen voor de huishoudens

Tijdens de afgelopen vijf jaar, maar ook in de periode 1999-2007, lieten de gasprijzen in België vrij grote schommelingen optekenen. Behalve het specifieke verloop dat kenmerkend was voor 2007, kwamen deze bewegingen nochtans overeen met die van het hele eurogebied (zie grafiek C2 bovenaan rechts, die het verloop van de prijzen in België en in het eurogebied weergeeft, waarbij het gemiddelde van het jaar 2005 als referentie dient⁽³⁾). Tijdens de periode 1999-2006, dat betekent zonder rekening te houden met het specifieke verloop tijdens het jaar 2007, stegen de gasprijzen in België met in totaal 49 pct., een stijging die hoger uitkomt dan de gecumuleerde totale inflatie die, tijdens dezelfde periode, 17 pct. bedroeg. De gasprijzen zijn in België nochtans trager toegenomen dan in het eurogebied, waar ze over dezelfde periode met 60 pct. in de hoogte gingen. Ongeveer de helft van die stijging vond plaats tijdens de periode 2003-2006, toen de gasprijzen in België met 24 pct. en in het eurogebied met 31 pct. stegen. In 2007 daalden de gasprijzen in België met gemiddeld 7 pct. en stegen ze in het eurogebied met 2 pct.

De omvangrijke amplitude van de schommelingen in de index voor de gasprijzen vloeit grotendeels voort uit het verloop van de prijs van aardgas, die de belangrijkste component is van de prijs. Het specifieke verloop in 2007,

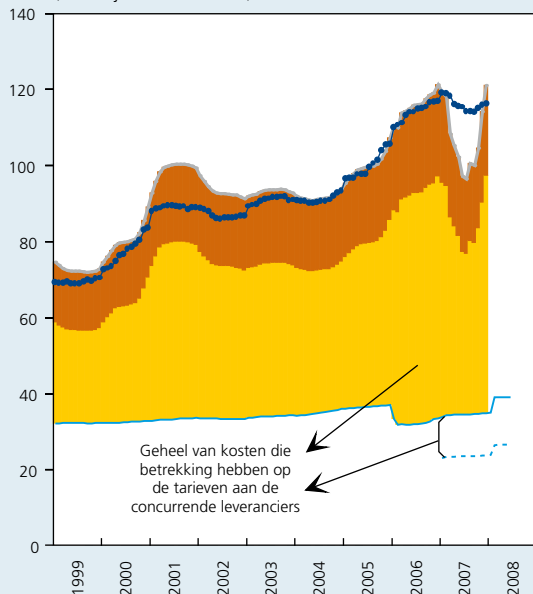
(1) Een groot gedeelte van deze verhoging werd reeds opgenomen in de inflatieprojecties die de Bank in december 2007 publiceerde.

(2) Om technische redenen heeft deze uitbreiding van het nachttarief naar weekends een lichte verhoging van de enkelvoudige uurtarieven - zowel het dagtarief als het nachttarief - teweeggebracht, zonder evenwel de tweevoudige tarieven te beïnvloeden als rekening wordt gehouden met het feit dat het goedkopere tarief nu ook in het weekend beschikbaar is. Het dagtarief is nochtans dikwijls hetzelfde als het enkelvoudig tarief, zodat dit steeg.

(3) Deze grafiek dient enkel om het verloop van de prijzen te vergelijken, niet het gemiddelde prijsniveau zelf.

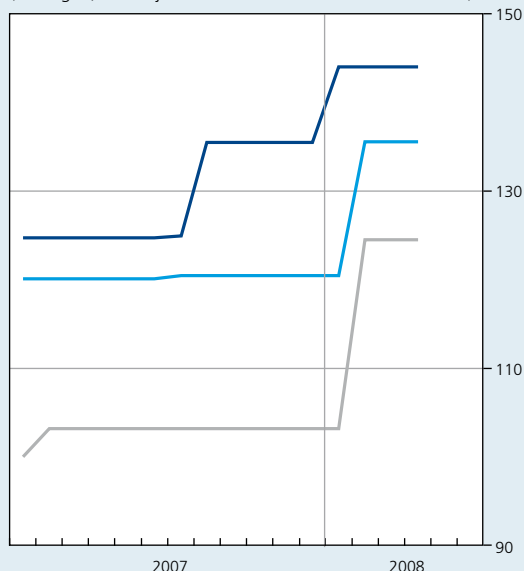
GRAFIEK C2 GASPRIJZEN VOOR DE HUISHOUDENS

VERLOOP VAN DE CONSUMTIEPRIJZEN EN RAMING ⁽¹⁾ VAN DE BIJDRAGE VAN DE VERSCHILLENDE PRIJSCOMPONENTEN IN BELGIË (indexcijfers 2005 = 100)

—●— Consumtieprijsindex voor het eurogebied
 — Consumtieprijsindex voor België
 waarvan: ■ Belastingen (inclusief BTW)
 ■ Kosten van de energetische grondstoffen (lga en gpi-parameters)
 □ Andere invoer- en leveringskosten (lonen, vaste kosten, vergoeding van het geïnvesteerde kapitaal, enz.), distributiekosten en transportkosten
 waarvan: - - - Distributie- en transportkosten

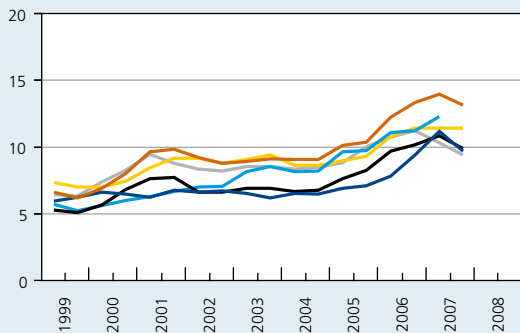
DISTRIBUTIE EN TRANSPORT ⁽¹⁾ (ramingen, indexcijfers Vlaanderen december 2006 = 100)

— Vlaanderen
 — Wallonië
 — Brussel

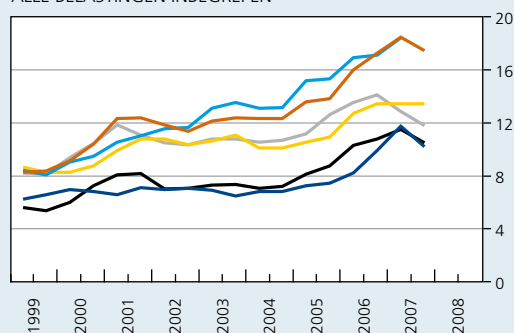
INTERNATIONALE VERGELIJKING VAN HET PRIJSNIVEAU VOOR EEN CONSUMPTIE VAN 83,70 GJ/JAAR (euro's/GJ)

ONGEREKEND BELASTINGEN

— België   — Nederland   — Verenigd Koninkrijk
 — Frankrijk   — Luxemburg   — Duitsland

ALLE BELASTINGEN INBEGREPEN

Bronnen : EC, ADSEI, NBB.

(1) Berekeningen op basis van type-verbruikers van de index van de consumtieprijzen en hun respectieve gewicht. Voor de geliberaliseerde markt betreft het een berekening op basis van de tariefstructuur van ECS. De distributietarieven zijn gewogen gemiddelden op basis van het relatieve gewicht van de netwerkbeheerders.

met een veel sterkere daling van de gasprijzen in België dan in de rest van het eurogebied, en een sterke stijging tijdens de laatste maanden van 2007, is grotendeels toe te schrijven aan de directe en indirecte gevolgen van de liberalisering.

2.1 Gedetailleerd verloop 1999-2007

De gasprijzen kunnen op dezelfde manier worden opgesplitst als de elektriciteitsprijzen, hoewel België als dusdanig geen gasproductie heeft, aangezien het gas rechtstreeks als eindproduct wordt geïmporteerd en verdeeld.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de import- en leveringskosten die in de opengestelde markt door de leveranciers worden gedragen; de transportkosten tussen de invoerhavens en de distributeurs; de distributiekosten, die overeenstemmen met de leveringskosten tot bij de eindverbruiker en die variëren naargelang van de netwerkbeheerder (intercommunale vereniging); en ten slotte de taksen.

De leverancierstarieven voor de import- en leveringskosten worden traditioneel maandelijks geïndexeerd op basis van indexeringsparameters die verondersteld worden een weerspiegeling te zijn van, enerzijds, het prijsverloop van de energetische grondstoffen die nodig zijn voor de productie (parameter Iga) en, anderzijds, de andere kosten van de leveranciers (parameter Igd), d.w.z. hun eigen kosten, maar ook de importeurskosten die niet gebonden zijn aan de energieprijzen: in deze laatste twee vinden we de lonen, de vaste kosten, de vergoedingen voor geïnvesteerd kapitaal, enz. terug, die nodig zijn om de levering van gas mogelijk te maken⁽¹⁾.

Net zoals voor elektriciteit kan, gedurende de periode vóór de liberalisering, enkel het aandeel van de kosten voor de energetische grondstoffen nauwkeurig worden onderscheiden van de andere kosten. De gasprijzen als grondstof vertegenwoordigen 35 tot 53 pct. van de totale prijs (respectievelijk in januari 1999 en december 2007, afhankelijk van het prijsniveau). De andere kosten vertegenwoordigen tussen 40 en 27 pct. van de finale prijs, afhankelijk van het prijsniveau, waarvan zeven tiende voor distributie- en transportkosten. Vanaf januari 2007 kan een fijnere opsplitsing worden gemaakt. Van dan af wordt het aandeel dat de verschillende concurrerende leveranciers toekomt op 61 pct. geraamd: 52 pct. voor de energetische grondstoffen en 9 pct. voor de andere import- en leveringskosten. De distributie- en transportkosten bedragen 19 pct. De taksen, incl. btw, vertegenwoordigen 20 pct. van de eindprijs⁽²⁾.

Het grootste onderscheid tussen gas en elektriciteit inzake de samenstelling van de consumptieprijs is het grote aandeel van de energetische grondstoffen voor gas. Dit is logisch aangezien er, anders dan bij elektriciteit, geen sprake is van een productieproces, en er dus ook geen extra kosten zijn die het belang van de invoerprijzen temperen.

BIJDRAGE VAN DE PRIJZEN VAN ENERGETISCHE GRONDSTOFFEN

De consumptieprijs van gas worden grotendeels bepaald door het verloop van de energieprijzen op de internationale markten. Zo werd, tot in 2006, het aandeel van de energetische grondstoffen in de gastarieven aangepast volgens de parameter Iga. Deze weerspiegelde de kosten voor de aankoop van het gas en, aangezien de invoercontracten voor gas clausules bevatten die de gasprijs met enkele maanden vertraging aanpasten aan de in euro uitgedrukte internationale koersen van aardolieprijzen, volgt het verloop van de component « energetische grondstof » tussen 1999 en 2006 met enige vertraging dat van de Brent. Zo stemde de prijsstijging van de consumptieprijs voor gas in 2001 overeen met de prijsstijging voor aardolie in 1999 en 2000. Dit geldt ook voor de aanhoudende stijgingen in 2005 en 2006, die stroken met de stijgende aardolieprijzen tussen medio 2004 en medio 2006.

In 2007 liet de prijs van de component energetische grondstoffen in de consumptieprijs voor gas een drastische daling optekenen, vooraleer tijdens de laatste maanden van 2007 opnieuw te stijgen. De amplitude van dit profiel weerspiegelt vooral de indirecte gevolgen van de liberalisering in de drie gewesten van het land.

Om te beginnen, werd de parameterformule (tot 2006 parameter Iga genoemd), die de gasleveranciers gebruiken om hun tarieven te indexeren, gewijzigd. Gelet op de aanpassingstermijn van de gasprijzen aan de prijs van de Brent, had deze begin 2007 in België eerst een neerwaartse invloed op de gasprijzen, vooraleer deze laatste vanaf medio 2007 geleidelijk aan opwaarts te duwen. Dit profiel werd door de liberalisering evenwel verscherpt. Sinds het begin van 2007 vormen de referentieprijzen van aardgas in Zeebrugge (Zeebrugge Hub genoemd)

(1) Het deel « tarieven van de leveranciers » wordt soms ook « energiekosten » genoemd. Deze laatste benaming kan echter tot verwarring leiden aangezien in de tarieven van de leveranciers zowel een gedeelte prijzen van energetische grondstoffen als andere import- en leveringskosten worden opgenomen, en die verderop in deze nota worden behandeld.

(2) De raming van deze verschillende relatieve bestanddelen is gebaseerd op een analyse van de gereguleerde tarieven voor de periode die voorafgaat aan de liberalisering, gevolgd door een analyse van de ECS-tarieven (die, naarmate de marktaandelen veranderen, afwijkt van de juiste samenstelling van de index), waarbij rekening wordt gehouden met de door de CREG goedgekeurde distributie- en transportkosten. Er wordt rekening gehouden met de verbruikstypes zoals opgenomen in de index van de consumptieprijs en met hun respectieve gewicht. Bovendien zijn de distributietarieven voor de periode na de liberalisering de gewogen gemiddelden van de verschillende netwerkbeheerders, rekening houdend met hun aantal aansluitingen.

een (nieuwe) tweede determinant voor de indexering van de gastarieven, naast de noteringen voor ruwe aardolie. Bijna alle leveranciers die op de Belgische markt actief zijn, kozen ervoor om beide determinanten te gebruiken, zij het in verhoudingen die kunnen afwijken naargelang van de formules op basis waarvan ze hun tariefindexering bepalen. De namen van deze parameters verschillen dan ook afhankelijk van de leverancier: het gaat om Gpi voor ECS, Igm voor Luminus, Egi voor Essent, enz. In 2007 lieten de twee determinanten van deze parameters bijna gelijktijdig eerst een daling optekenen en vervolgens een stijging, wat uiteraard de bewegingen tijdens het jaar accentueerde.

Bovendien bracht de liberalisering van de gas- en elektriciteitsmarkten veranderingen teweeg in de methode van prijsnotering. Een en ander bracht met zich dat de prijsindex sinds januari 2007 het verloop van maandtarieven weerspiegelt, terwijl dat verloop voordien de weerspiegeling was van de ontwikkeling van de jaarlijkse facturen zoals de huishoudens ze ontvingen, wat in de praktijk neerkomt op een gemiddelde van de twaalf voorgaande maanden. Een ander gevolg van deze aanpassing van de registratiemethode is dat, aangezien particulieren over het algemeen iedere maand tussentijdse facturen met een vast maandbedrag betalen, er een verschil kan ontstaan tussen de perceptie, door de huishoudens, van de verandering in de gefactureerde bedragen en het verloop van de prijsindexen voor gas en elektriciteit. Het is inderdaad slechts op het ogenblik dat ze hun jaarlijkse afrekening ontvangen dat ze daadwerkelijk het gemiddelde prijsverloop kunnen beoordelen, voor zover ze werkelijk het deel van de wijziging in de factuur dat toe te schrijven is aan prijsveranderingen, kunnen onderscheiden van het deel dat slaat op schommelingen in verbruik, die het gevolg zijn van bijvoorbeeld meer of minder gunstige weersomstandigheden. Deze moeilijkheid om de prijsbewegingen in te schatten, komt ook tot uiting in een recente studie die in Vlaanderen is uitgevoerd door de regionale reguleringsinstantie, de VREG. Dit verschijnsel kan aanleiding geven tot een structureel verschil tussen de gemeten inflatie en de perceptie ervan. Het is dus mogelijk dat de verbruikers zich van de recente verhoging van de gasprijzen pas later op het jaar bewust worden. Het valt uiteraard niet uit te sluiten dat de perceptie van de verbruikers eerder berust op de mediatisering van de tariefverhogingen op het ogenblik dat deze worden aangekondigd, dan op hun werkelijke factuur die ze maanden later ontvangen.

Het belangrijkste gevolg van het gecombineerde effect van de gewijzigde definitie van de hoofdindexparameter en de aanpassing van de registratiemethode van de prijzen is een beduidend grotere volatiliteit van de prijsindex voor gas. In de mate waarin het verloop van de

gasprijzen de neiging heeft gecorreleerd te zijn aan dat van de Brent, kan dit in de toekomst de gevoeligheid van de Belgische inflatie voor het verloop van de Brent-noteringen nog versterken. Door de olieproducten is deze gevoeligheid, zoals blijkt uit bijlage B, reeds meer uitgesproken dan in het eurogebied. Dit maakt dat er moeilijk op de ontwikkelingen kan worden geanticipeerd.

Bovendien werd de opwaartse beweging aan het einde van het jaar nog versterkt als gevolg van de wijziging die de belangrijkste gasleverancier voor huishoudens (ECS) in oktober 2007 aanbracht in zijn nieuwe indexeringsformule voor grondstoffenprijzen die enkele maanden voordien, nl. in januari 2007, van kracht werd (wijziging in de parameterformule Gpi). ECS motiveerde die wijziging door een verandering van zijn invoerportefeuille. De reguleringsinstanties konden echter niet de nodige informatie verkrijgen om in te schatten of deze tariefverhoging al dan niet gerechtvaardigd was. De gevolgen van de wijziging werden vanaf november volop zichtbaar in de HICP.

Vervolgens besloten de andere leveranciers eveneens tot tariefverhogingen, zij het in mindere mate. Gelet op hun kleiner marktaandeel was de invloed ervan op de index ook beperkter. Daarenboven hadden de verschillende tariefverhogingen ook niet systematisch betrekking op de formule van dezelfde indexeringsparameter. De elementen van de gewijzigde tarieven varieerden naargelang van de leverancier en hadden in sommige gevallen ook betrekking op het tariefdeel dat de kosten, andere dan die voor invoer van gas, weerspiegelt.

Wat de indexering van de tarieven betreft, valt, aangezien sommige gegevens niet worden gepubliceerd, een gebrek aan transparantie aangaande de onderliggende variabelen van de parameters te betreuen.

BIJDRAGE VAN DE ANDERE KOSTEN

De som van de kosten, exclusief de gasgrondstoffenprijzen, vertoonde tijdens de periode 1999-2005 een stijgende, relatief weinig variërende tendens via de indexering van de parameter Igd. Deze nogal comfortabele situatie voor producenten en leveranciers – alle kosten en marges worden immers geïndexeerd – kwam niet in aanmerking voor door de overheid opgelegde kortingen, wat voor elektriciteit wél het geval was.

De daling in januari 2006 stemt overeen met de vertraagde opname, in de consumptieprijsindex, van de liberalisering in Vlaanderen (van kracht sinds juli 2003). Net zoals voor de elektriciteit liggen de distributietarieven in Vlaanderen lager dan de gereguleerde tarieven in Wallonië en Brussel, wat een neerwaartse invloed had op

de distributiekosten die in de index worden opgenomen. In januari 2007 werd de invloed van de liberalisering van de gasmarkt voor huishoudelijk verbruik in de twee andere gewesten van het land onmiddellijk in de index opgenomen. Op dat ogenblik werden de distributietarieven in de drie gewesten onder druk van de CREG verlaagd, zodat deze gemiddeld beschouwd niet stegen op het ogenblik dat de tarieven in Wallonië – die hoger lagen dan die in Vlaanderen – in de index werden opgenomen.

Na de liberalisering behielden de nieuwe tarieven van de concurrerende leveranciers het principe van de indexering op de parameter Igd (in tegenstelling tot wat plaatsvond voor het hierboven beschreven energiedeel blijft de CREG deze parameter publiceren) voor het tariefdeel dat hun andere kosten weerspiegelt. Het aandeel van deze kosten, alsook de omvang van de indexering, varieert nochtans van leverancier tot leverancier. Hieruit volgt een ietwat verschillende variabiliteit, maar net zo goed prijsverschillen die in sommige gevallen nogal uitgesproken zijn.

Op de gasmarkt zijn in Vlaanderen momenteel zes leveranciers actief, in Wallonië vijf en in Brussel twee. In september 2007 werden de marktaandelen in Vlaanderen en Wallonië geschat op respectievelijk: ECS 71 pct. en 61 pct.; SPE 16 pct. en 27 pct.; Nuon 9 pct. en 1 pct.; Essent 2 pct. en 6 pct.; Lampiris in Wallonië: 4 pct.

Sinds de liberalisering bestaat er, ondanks de prijsstijgingen en zoals voor de elektriciteit, bijna steeds een voordeliger tarief dan dat van de standaardleverancier (diegene die gas levert aan de klanten die geen actieve keuze hebben gemaakt). De voordeligste prijzen bieden gemiddeld een korting van ongeveer 5 pct. in Vlaanderen en 9 pct. in Wallonië (bron: VREG juli 2007, CWAPE december 2007). Zij die nog geen keuze hebben gemaakt – alsook verbruikers waarvan het contract ten einde loopt – kunnen dus de gevolgen van de prijsverhoging drukken.

Voor de nieuwe sociale tarieven geldt hetzelfde principe als voor elektriciteit.

BIJDRAGE VAN DE BELASTINGEN

De situatie is in grote lijnen vergelijkbaar met die in de elektriciteitssector. Om identieke redenen als in die sector werden, na de liberalisering, verschillende bijdragen opgelegd die specifieke kosten moesten dekken, waarvan sommige op gewestelijk niveau worden bepaald en dus onderling kunnen verschillen. Met inbegrip van de (federale) energiebijdrage die reeds bestond vóór de liberalisering, maken zij tussen 2,5 pct. (in Wallonië en in Vlaanderen) en 4,3 pct. (in Brussel) van de totaalprijs uit. De energiebijdrage werd in januari 2007 ietwat vermin-

derd (en in 2003 om, in het kader van de Kyotonormen, het milieuvriendelijker gas te promoten). Net zoals voor elektriciteit vertegenwoordigt het 21 pct. belopende btw-tarief het grootste aandeel in de taksen. Er bestaat daarentegen geen equivalent voor de taks die het inkomstenverlies van de gemeenten (Elia-taks) compenseert.

2.2 Vooruitzichten voor 2008: verhoging van de distributietarieven en de energetische grondstof

Wat de verwachte ontwikkelingen voor 2008 betreft, moet – net zoals voor elektriciteit – rekening worden gehouden met de aanzienlijke stijging van de distributietarieven (maar niet van het transport) die de netwerkbeheerders (de intercommunale verenigingen) toepassen, en die gemiddeld 16 pct. bedraagt (grafiek C2, bovenste gedeelte). Die stijging zou de prijsindex voor gas ten belope van 4 pct. beïnvloeden, wat neerkomt op een weerslag van minder dan 0,1 pct. voor de totale inflatie en de gezondheidsindex. In concreto compenseert deze stijging de dalingen van de andere kosten die sinds de liberalisering zijn opgetekend.

De verhoging van de distributietarieven is niet voor alle gewesten identiek. Zo is ze meer uitgesproken in Vlaanderen dan in Wallonië, waar die tarieven zich nochtans nog steeds op een hoger peil bevinden.

Bovendien zal de prijsstijging van de energetische grondstoffen in de loop van 2008 haar weerslag blijven hebben op de gasprijzen. Momenteel is er echter niet voldoende informatie beschikbaar om dit effect te becijferen. Er moet in het bijzonder rekening worden gehouden met het feit dat een deel van de prijsstijging van het gas reeds opgenomen werd in de prijsindex – met name ten gevolge van de sterke stijging verbonden aan de verandering van de definitie van de indexparameter van ECS in oktober – en dat de supplementaire stijging dus beperkt zou moeten blijven⁽¹⁾, ervan uitgaande dat de leveranciers hun tariefformules in 2008 niet grondig zullen wijzigen. De jaar-op-jaar stijging van de prijsindex voor gas blijft, gelet op de sterke daling in 2007, gedurende een gedeelte van 2008 evenwel bijzonder hoog (hoger dan 30 pct.).

(1) Zo zouden de energiekosten volgens de CREG (persconferentie van 18/1/2008) in 2008 met 35 pct. moeten stijgen in vergelijking met het gemiddelde over 2007. Aangezien dit cijfer enkel gebaseerd is op de tarieven van ECS en het effect van de aanzienlijke tariefverhoging van oktober 2007 opneemt, dient men dit te relativeren. Ten minste 80 pct. van de geschatte stijging werd reeds opgenomen in het prijsniveau van december, zodat de extra stijging tegenover eind 2007 veel beperkter zou moeten zijn. Het verloop van de prijzen van de andere leveranciers zou overigens, zelfs na hun respectieve tariefverhogingen, minder uitdrukkelijk moeten zijn, wat eveneens de stijging van de index van de consumptieprijzen voor gas zou moeten temperen.

2.3 Internationale vergelijking van het prijsniveau

Uit een internationale vergelijking van het gasprijsniveau, exclusief belastingen, blijkt dat de positie van België t.o.v. haar buurlanden sedert medio 2001 vrij gunstig was (zie grafiek C2, onderaan). Terwijl de prijzen in Nederland tot 2003 onder die in België uitkwamen, werden ze nadien vergelijkbaar. De prijzen in Duitsland blijven trouwens gemiddeld hoger. De sterke daling die België in 2007 noteerde, en waarmee ons land het laagste prijsniveau van het panel haalde, werd ook – hoewel in mindere mate – in andere landen opgetekend. Dit uitzonderlijk lage niveau in België werd evenwel geneutraliseerd door een aanzienlijke stijging van de tarieven in oktober, zodat, zelfs indien rekening wordt gehouden met een prijsstijging van het gas in de andere landen als gevolg van het verloop van de grondstoffenprijzen sinds juli 2007, de prijzen in België zich eind 2007 in een minder gunstige positie zouden bevinden dan in juli. Deze situatie zal zelfs nog minder gunstig zijn zodra de gegevens voor januari 2008 beschikbaar zullen zijn, omdat in deze laatste ook de aanzienlijke stijging van de distributietarieven zal zijn vervat.

Rekening houdend met de belastingen (waarvan de btw doorgaans het grootste deel uitmaakt), blijkt dat de verschillen qua prijsniveau voor gas tussen België, Duitsland en Nederland, omstreeks 2003 groter worden. De verschillen in belasting lijken dus ook in het voordeel van België te spelen, hoewel het btw-tarief in België (21 pct.) hoger ligt dan in die landen (19 pct. in Nederland en sinds januari 2007 ook in Duitsland). In beide landen is het gewicht van de andere heffingen op de gasprijs dus bijzonder groot, terwijl dat in België beperkt blijft tussen 2 en 4 pct. van de totaalprijs. De taksen liggen daarentegen lager in Frankrijk, waar enkel de btw van toepassing lijkt te zijn, met 5,5 pct. voor het deel in het tarief dat slaat op het abonnement en 19,5 pct. op het variabele deel. De btw-tarieven liggen nog beduidend lager in Luxemburg en het Verenigd Koninkrijk (respectievelijk 6 pct. en 5 pct.), wat verklaart waarom hun prijsniveau, incl. belastingen, lager ligt dan dat van België.

Over de prijsvorming in de buurlanden kan moeilijk informatie worden ingenomen. In theorie zouden er verschillen moeten bestaan tussen de gasproducerende landen (zoals Nederland en het Verenigd Koninkrijk, en in mindere mate Duitsland) en de landen die van de invoer afhankelijk zijn. Traditioneel zijn de landen die van de invoer afhankelijk zijn (zoals België), gebonden aan lange-termijncontracten die over het algemeen geïndexeerd worden op basis van de aardolieprijzen. Het veralgemeende indexeringsstelsel van de tarieven voor huishoudens dat in België wordt toegepast, blijkt in onze buurlanden evenwel niet

de regel te zijn. In Frankrijk, bijvoorbeeld, zijn, ondanks een beperkt aanbod van nieuwe alternatieve leveranciers, de gasprijzen voor de huishoudens nog voornamelijk gereguleerde tarieven die door de overheid worden vastgelegd en waarvoor deze laatste haar expliciet akkoord moet geven in geval van een vraag tot tariefwijziging. De prijzen die hieruit voortvloeien, zijn weliswaar stabiel, maar niet noodzakelijk lager noch doorzichtiger.

Bij wijze van besluit kan worden gesteld dat, hoewel de relatieve positie van België in verhouding tot de buurlanden tot in 2007 vrij gunstig was, zij in 2008 zou kunnen verslechteren als gevolg van de tariefverhogingen van oktober 2007 en de verhogingen van de distributietarieven.

Besluit

Tijdens de periode 1999-2007 was het verloop van de gas- en elektriciteitsprijzen in België gematigder dan in het eurogebied; de gecumuleerde inflatie voor deze producten bedroeg in België 16 pct. en in het eurogebied 40 pct. Dit was eveneens het geval tijdens de afgelopen vijf jaar. Wat het prijsniveau betreft, lijkt de situatie in België trouwens vrij gunstig vergeleken met de buurlanden, en dit voor de hele periode 1999-2007. Uit de analyse blijkt tevens dat er bij elke vergelijking rekening dient te worden gehouden met de andere heffingen dan de btw, die in sommige landen bijzonder hoog kunnen zijn.

De prijsvorming door de concurrerende leveranciers lijkt geen grote problemen op te leveren. Toch is het principe om de tarieven te indexeren soms niet voldoende transparant en beschikt de reguleringsinstantie niet over de vereiste bevoegdheden om te oordelen of de aanpassingen van de tarieven of de indexeringsparameters van de leveranciers al dan niet billijk zijn. Naarmate de concurrentie verscherpt, zou ze het risico op misbruiken moeten reduceren, maar het bestaan van dominante marktpartijen pleit voor een zekere mate van toezicht.

Met betrekking tot de distributiekosten zou de tariefstijging in 2008 aanleiding moeten geven tot een forse toename van de inflatie, die de relatief gunstige positie van België ten opzichte van de buurlanden in termen van prijspeil ongedaan zou maken. Aangezien het gaat om het gereguleerde deel van de tarieven voor het marktsegment dat onder een wettelijk monopolie valt, zou de overheid op dit deel van de prijs kunnen ingrijpen indien ze dat nodig en gerechtvaardigd acht. Volgens de reguleringsinstantie CREG, zou een uitbreiding van haar bevoegdheden het mogelijk moeten kunnen maken deze

verhoging met de helft te verminderen voor elektriciteit. Voor gas zou dat zelfs kunnen leiden tot een daling van de distributietarieven ten opzichte van 2007.

De in 2007 aangebrachte wijzigingen in de berekening van de sociale tarieven zouden in 2008 volop effect sorteren en voor de gerechtigden veeleer gunstig zijn. De kosten van dat tarief worden echter door alle huishoudens samen gedragen.

Bovendien moet voor ogen worden gehouden dat de volatiliteit van de totale inflatie vanaf 2007 flink is toegenomen. Dit komt door het gecombineerde effect van de gewijzigde definitie van de voornaamste indexeringsparameter van de gasprijzen, die voortaan een spotmarktprijs (de Zeebrugge Hub) omvat, en door de aanpassing van de methode voor de registratie van de gas- en elektriciteitsprijzen in de HICP en de nationale index.

Prijsverloop en prijsniveaus voor bewerkte levensmiddelen

1. Analyse van het prijsverloop van bewerkte levensmiddelen

Het over de laatste vijf jaar gecumuleerde prijsverloop van de bewerkte levensmiddelen was grotendeels vergelijkbaar met dat in het eurogebied; dat geldt tevens wanneer dat prijsverloop wordt beschouwd vanaf de aanvang van de monetaire unie in 1999 (zie ook de overzichtsnota, grafiek 1 en tabel 3). Gedurende de periode 1999-2005 vertoonde dat prijsstijgingstempo zelfs de neiging in België veeleer trager uit te vallen dan in het eurogebied. In 2006 en 2007 week het daarentegen opwaarts af van wat in het eurogebied werd vastgesteld.

Niet zozeer de forse versnelling van het prijsstijgingstempo voor bewerkte levensmiddelen in de tweede helft van 2007 is atypisch, maar wel de vaststelling dat de prijzen van bewerkte levensmiddelen in België reeds in de tweede helft van 2006 en in de eerste helft van 2007 fors aantrokken. De HICP-component «bewerkte levensmiddelen» bestaat uit negen min of meer homogene groepen waarvoor ook vergelijkbare gegevens voor het eurogebied en voor de drie grootste buurlanden beschikbaar zijn⁽¹⁾. Worden deze HICP-gegevens uitgedrukt als indices met basis juni 2007 = 100, dan blijkt dat de sedert juni 2007 gecumuleerde prijsstijgingen slechts in lichte mate opwaarts afwijken van die in het eurogebied. De prijzen van de bewerkte levensmiddelen zijn in de loop van 2006 in België wel beduidend sneller gestegen dan in het eurogebied, en met uitzondering van de alcoholhoudende dranken geldt dat voor alle productcategorieën.

Voor de meeste van deze productgroepen kwam het prijsstijgingstempo reeds in de tweede helft van 2006 en/of de eerste helft van 2007 inderdaad boven dat van het eurogebied uit. Dit was het meest uitgesproken voor

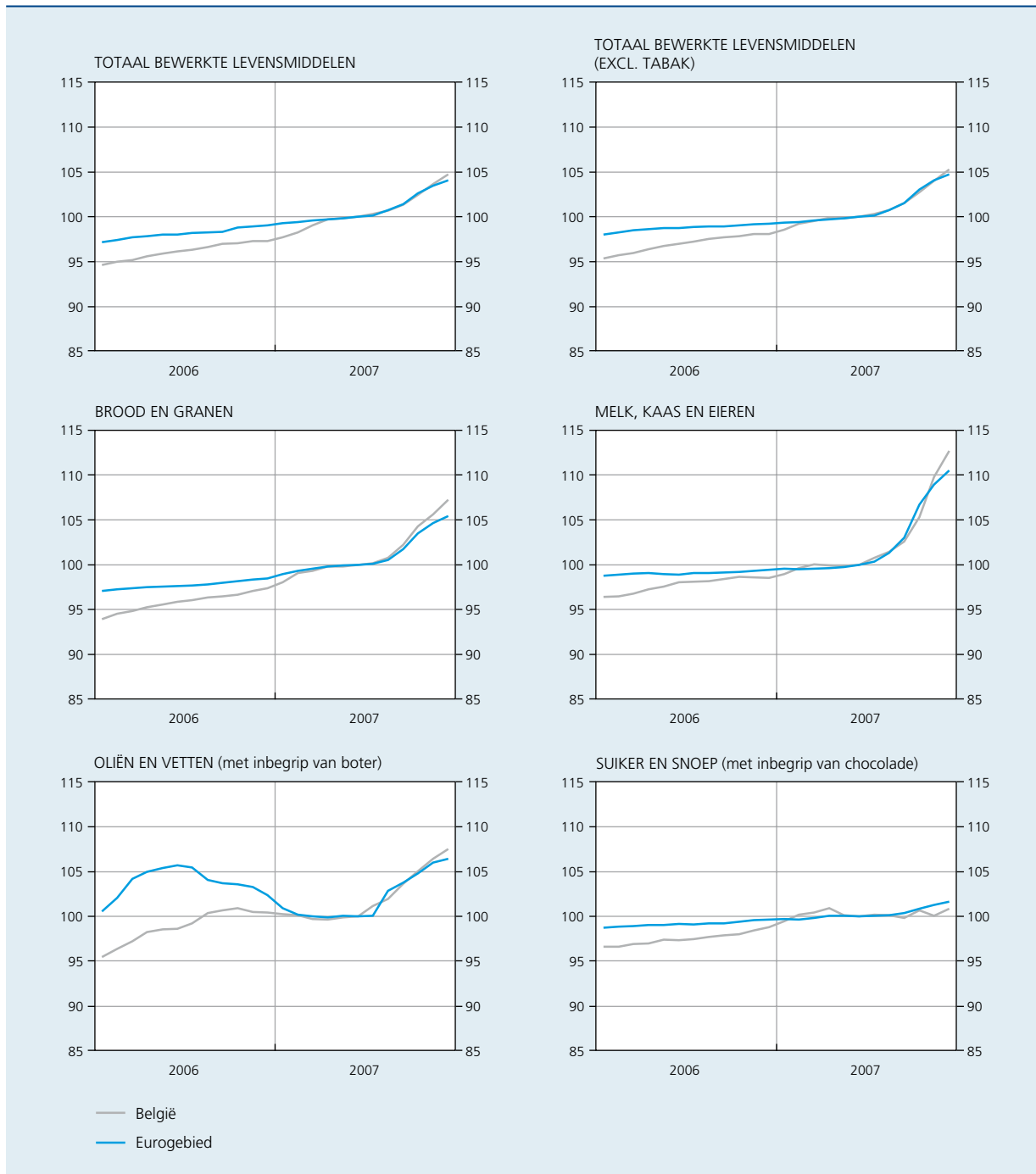
brood en granen, tabakswaren, suikerwaren en voor de overige bewerkte levensmiddelen. De bijdrage van deze laatste tot het totale prijsstijgingstempo van de bewerkte levensmiddelen blijft echter eerder beperkt, gelet op het geringe gewicht van deze producten (0,6 pct. in de HICP, op een totaal van 11,9 pct. voor de bewerkte levensmiddelen in 2007). Begin 2007 werden de tabaksproducten flink duurder; de prijs van een pakje van 25 sigaretten steeg van 4,9 euro tot 5,4 euro. Daarvan was 20 cent terug te voeren op een accijnsverhoging.

Drie van deze productgroepen liggen ook ten grondslag aan de verdere versnelling, in de tweede helft van 2007, van het prijsstijgingstempo voor bewerkte levensmiddelen, namelijk melk, kaas en eieren, oliën en vetten en ook brood en granen. Deze drie productgroepen worden verderop meer gedetailleerd besproken. Zij worden ook grondiger geanalyseerd in bijlage E.

Als gevolg van deze ontwikkelingen beliep de prijsstijging voor bewerkte levensmiddelen tussen juni en december 2007 4,8 pct. in België, tegen 4 pct. in het eurogebied. Er zij in dit verband echter opgemerkt dat bij een internationale vergelijking van het prijsverloop voor bewerkte levensmiddelen compositie-effecten een rol kunnen spelen. Zo zou de prijsstijging voor levensmiddelen tussen juli en december 2007 in België iets trager zijn uitgevallen dan in werkelijkheid het geval was, mochten niet de Belgische wegingen van de verschillende componenten, maar wel die van het eurogebied van toepassing zijn geweest. In Nederland en, vooral, in Duitsland zou dat een omgekeerd effect sorteren. Deze verschillen zijn toe

(1) Voor België is uiteraard een meer gedetailleerde opsplitsing beschikbaar, maar voor dit deel van de analyse is zij weinig zinvol omdat voor het eurogebied vergelijkbare gegevens ontbreken. Een dergelijke, meer gedetailleerde analyse is opgenomen in bijlage E.

GRAFIEK D1 RECENT PRIJSVERLOOP VOOR BEWERKTE LEVENSMIDDELEN
(HICP-index, basis juni 2007 = 100)

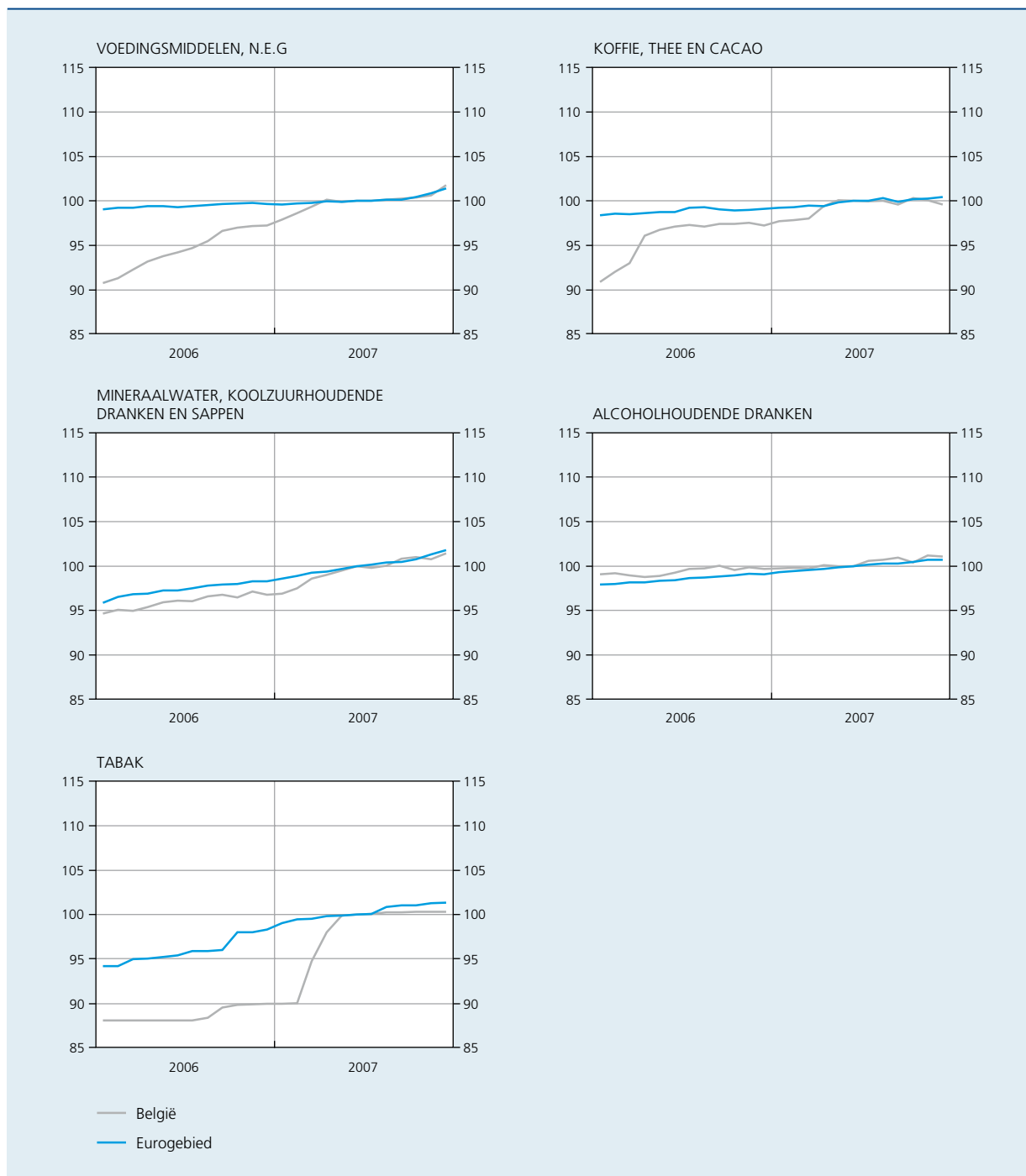
Bronnen : EC, NBB.

te schrijven aan het grote gewicht, in België, van brood en granen, waarvan de prijzen fors zijn gestegen, terwijl dat gewicht vooral in Duitsland klein is. Bovendien kunnen ook landenverschillen inzake de samenstelling van de hier beschouwde subcomponenten (waarover evenwel geen gegevens beschikbaar zijn) een rol spelen. Dat is,

zoals hieronder zal blijken, duidelijk het geval voor de categorie oliën en vetten, waar het relatieve belang van boter (die recentelijk fors duurder is geworden) versus dat van olijfolie (waarvoor in 2007 aanzienlijke prijsdalingen werden opgetekend) sterk verschilt tussen de Noord- en de Zuid-Europese landen. Daardoor werd het prijsverloop

GRAFIEK D1 RECENT PRIJSVERLOOP VOOR BEWERKTE LEVENSMIDDELEN (VERVOLG)

(HICP-index, basis juni 2007 = 100)

Bronnen : EC, NBB.

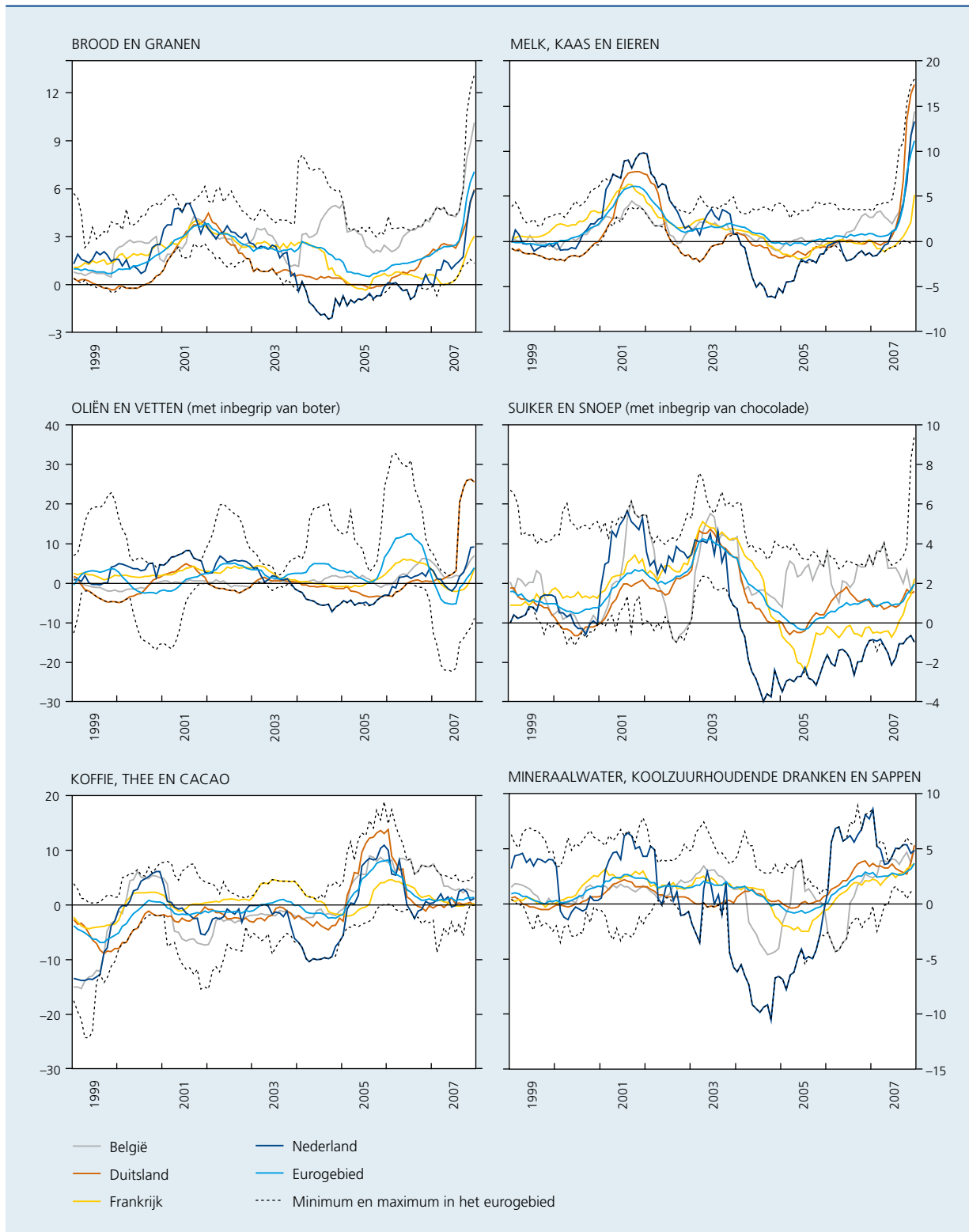
voor de HICP-component « oliën en vetten » op het niveau van het eurogebied aanzienlijk gedrukt, terwijl dat nauwelijks het geval was voor België en Duitsland.

De versnelling in het prijsstijgingstempo voor bewerkte levensmiddelen in de tweede helft van 2007 hield overduidelijk verband met de recente prijsstijging voor de levensmiddelengrondstoffen. De prijzen op de internationale voedingsmarkten zijn immers ook het sterkst gestegen voor melk, oliën en vetten en granen. Aangezien

GRAFIEK D2

INFLATIE IN BELGIË EN IN HET EUROGEBIED, BEWERKTE LEVENSMIDDELEN

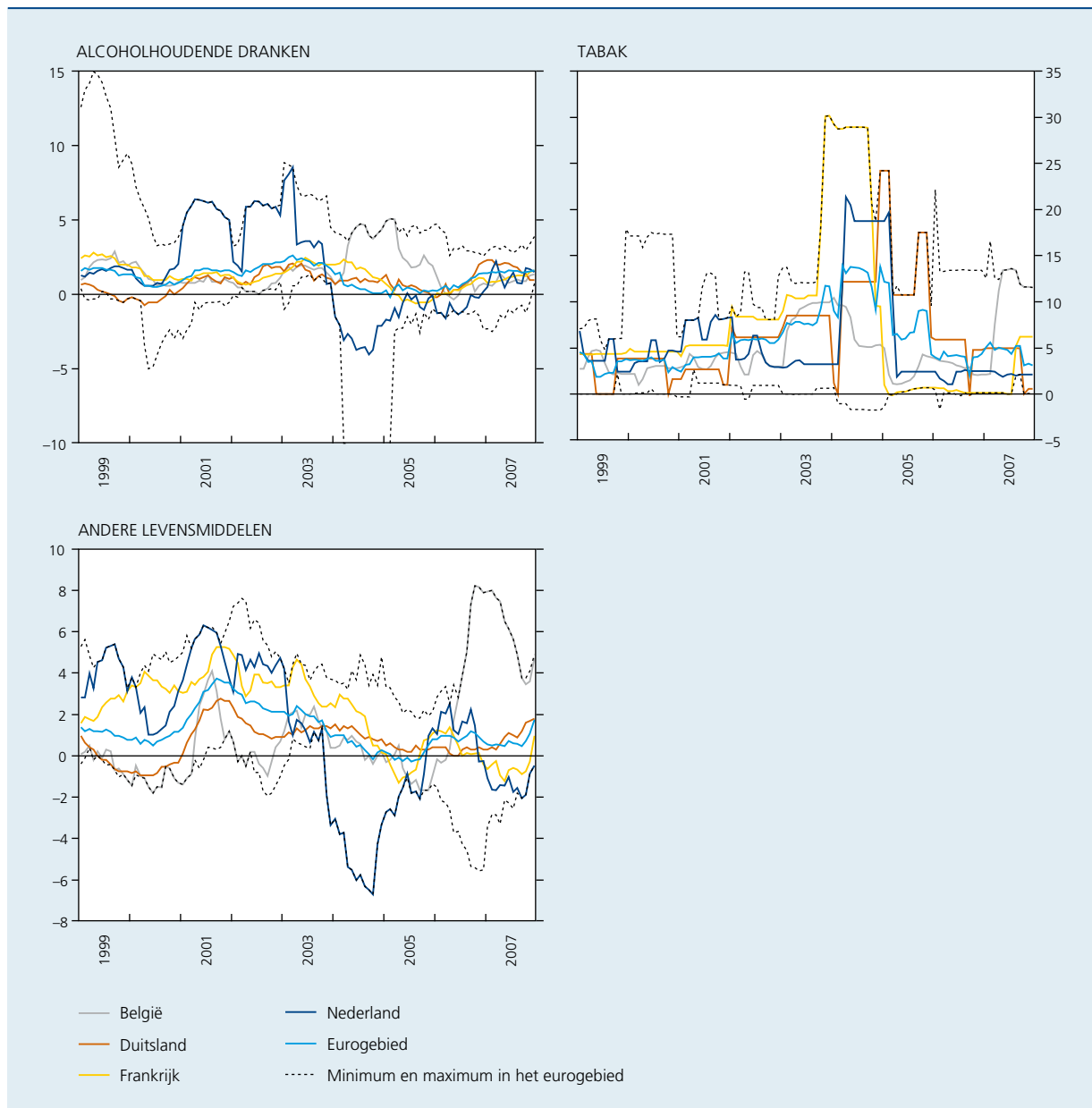
(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorafgaande jaar)

Bronnen : EC, NBB.

GRAFIEK D2 INFLATIE IN BELGIË EN IN HET EUROGEBIED, BEWERKTE LEVENSMIDDELEN (VERVOLG)

(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorafgaande jaar)

Bronnen : EC, NBB.

een uitgebreid onderzoek naar de oorzaken van de prijsstijging voor de levensmiddelengrondstoffen buiten het bestek van deze nota valt, verwijzen we ter zake naar het Verslag 2007 van de NBB⁽¹⁾. De consumptieprijs namen evenwel minder sterk toe dan de grondstoffenprijzen, aangezien laatstgenoemde slechts een beperkt aandeel vertegenwoordigen in de consumptieprijs, die ook wordt bepaald door de kostprijs van de transformatie, het vervoer en de distributie.

Zo vertegenwoordigt de prijs van het ruwe landbouwproduct, wanneer dit het bedrijf verlaat, volgens het *United States Department of Agriculture (USDA)*, ongeveer 19 pct. van de door de consument voor een voedselproduct betaalde prijs. De prijs zelf van het landbouwproduct omvat uiteraard ook niet-agrarische inputs, bijvoorbeeld

(1) NBB (2008), « De sterke stijging van de prijzen voor alimentaire grondstoffen: oorzaken en gevolgen », Kader 1, Verslag 2007, 7-8.

TABEL D1 BEWERKTE LEVENSMIDDELEN
(procentuele prijsstijging tussen juni en december 2007)

	Met de eigen weging	Met de weging van het eurogebied
België	4,8	4,6
Eurogebied	4,0	4,0
Duitsland	4,1	5,6
Frankrijk	3,8	3,8
Nederland	3,5	4,1

Bronnen: EC, NBB.

meststoffen, die, vanwege hun hoge energie-intensiteit, zelf ook één van de oorzaken zijn van de prijsstijging voor landbouwproducten. Dit door de USDA berekende percentage is vergelijkbaar met dat voor Duitsland; het Duitse federale onderzoekscentrum voor landbouwkunde (*Bundesforschungsanstalt für Landwirtschaft – FAL*) heeft berekend dat het aandeel van de door het landbouwbedrijf ontvangen prijs in de consumptieprijs ongeveer 25 pct. vertegenwoordigt. Beide studies tonen aan dat er tussen de verschillende producten grote verschillen bestaan. Zo is het aandeel van graan in de prijs voor een brood zeer beperkt, deels omdat energie een relatief groot deel van de productiekosten uitmaakt. Wat vlees betreft, vertegenwoordigt de landbouwwaarde één tot twee vierde van de consumptieprijs. Voor zuivelproducten

ligt dat aandeel in de buurt van 35 pct. Voor eieren, daarentegen, ligt het aandeel van de prijs van het agrarisch product in de consumptieprijs hoger. De EC komt voor de Europese Unie in haar geheel, zij het voor een geringer aantal producten, tot soortgelijke conclusies.

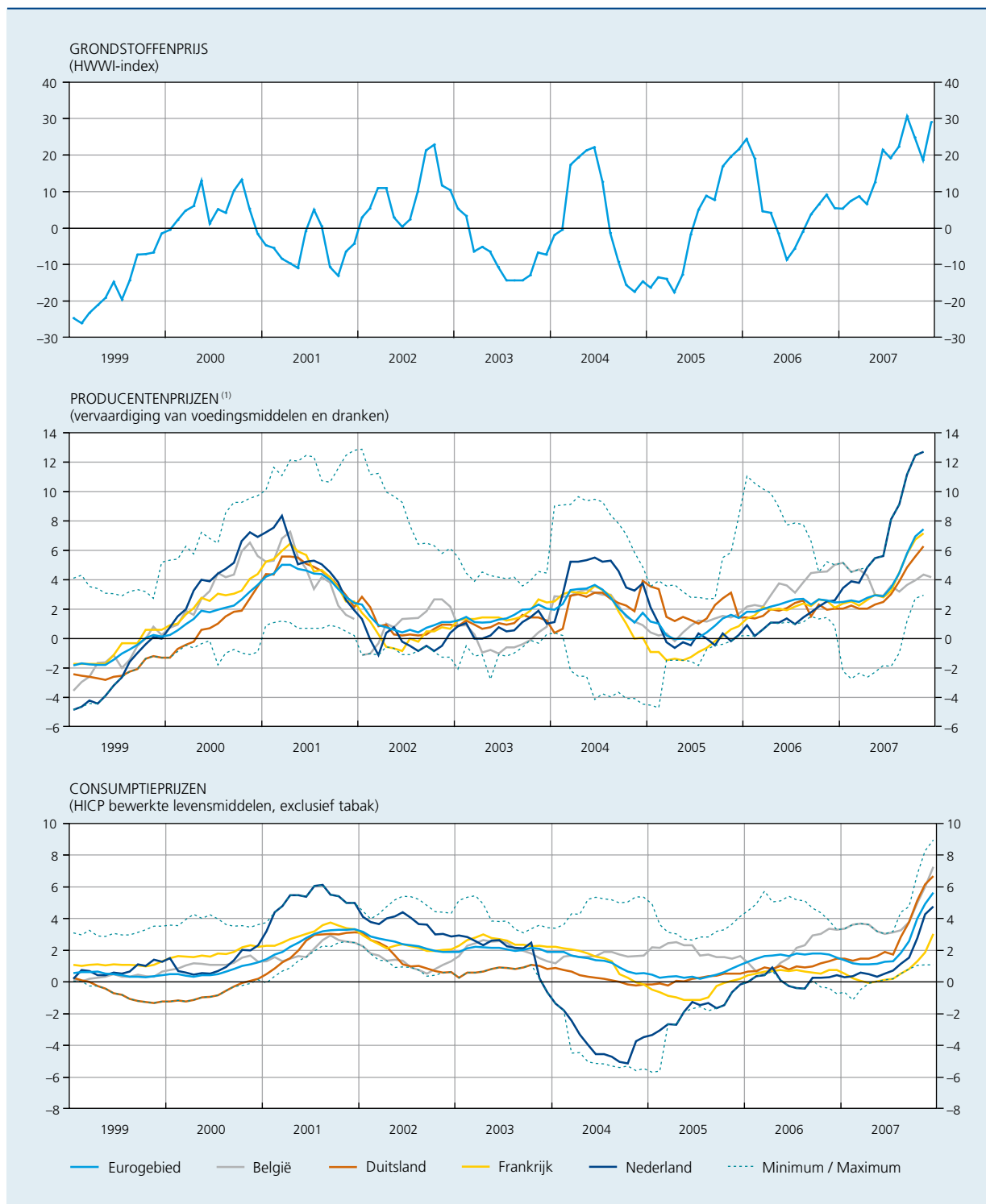
De prijsstijging voor de levensmiddelengrondstoffen had naar historische maatstaven evenwel een bijzonder zware weerslag op de consumptieprijzen, zowel wat de omvang als wat de snelheid van de transmissie betrof. Dat gold zowel voor de transmissie naar de producentenprijzen voor levensmiddelen als voor de transmissie naar de consumptieprijzen, die nagenoeg synchroon met die naar de producentenprijzen verliep. De verrassend grote en snelle transmissie doet het vermoeden rijzen dat de aan

TABEL D2 AANDEEL VAN DE LANDBOUWWAARDE IN DE CONSUMPTIEPRIJS VOOR LEVENSMIDDELEN
(procenten)

	EU	Duitsland	Verenigde Staten
Brood	4	4	6
Vlees		26	
Rundsvlees			45
Varkensvlees	50 – 70		33
Gevogelte	50 – 70		43
Zuivelproducten		37	34
Eieren		67	36
Oliën en vetten			21
Aardappelen		16	16
Suiker		38	20
Gemiddelde		25	19

Bronnen: EC, FAL, USDA.

GRAFIEK D3 TRANSMISSIE VAN DE PRIJSSTIJGINGEN VAN DE VOEDINGSGRONDSTOFFEN
(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar, prijzen in euro)

Bronnen : HWWI, EC, ADSEI en NBB.

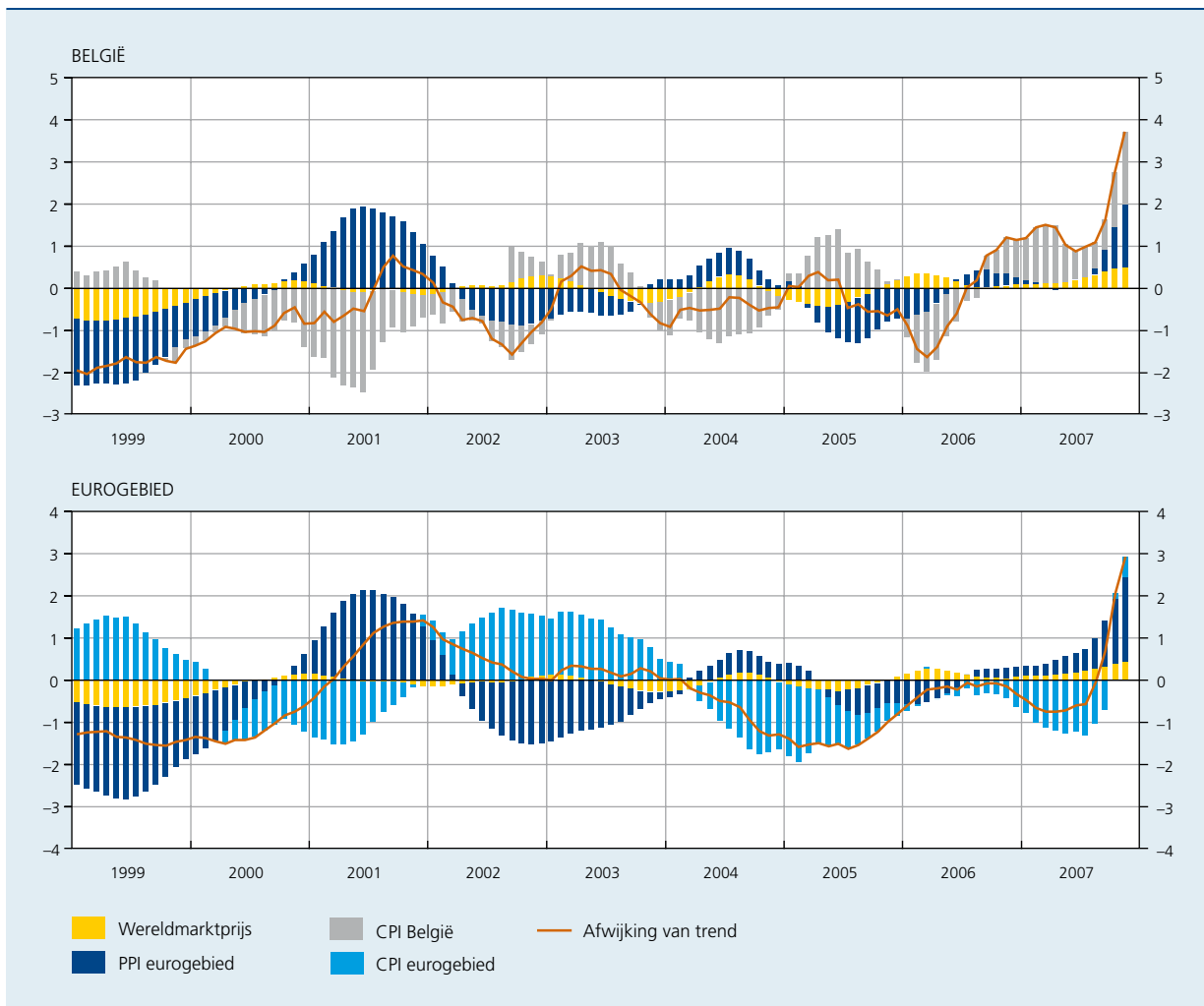
(1) Als gevolg van een wijziging in de methodologie van het Belgische indexcijfer van de producentenprijzen voor de binnenlandse markt, vertoont deze reeks een breuk tussen het oude indexcijfer (basis 1980 = 100) en het nieuwe indexcijfer (basis 2000 = 100), dat geldt vanaf 1 januari 2002.

GRAFIEK D4

CONSUMPTIEPRIJZEN VOOR BEWERKTE LEVENSMIDDELEN EXCLUSIEF TABAK EN STRUCTURELE SCHOKKEN IN EEN VAR-MODEL ⁽¹⁾

(bijdrage tot de afwijking van de inflatie t.o.v. haar trendverloop)

Bronnen : HWWI, EC en eigen berekeningen.

(1) De in het model opgenomen variabelen zijn, in volgorde van exogeniteit, de wereldmarktprijs voor voedingsgrondstoffen, de Europese producentenprijs voor voedingsmiddelen en dranken (PPI) en de consumptieprijs voor bewerkte levensmiddelen exclusief tabak (CPI voor België, enerzijds, en het eurogebied, anderzijds).

de consument aangerekende prijsverhogingen overdreven zijn. Zij zouden derhalve kunnen wijzen op een zekere verbreding van de marges in de sector van de levensmiddelenverwerking en/of in de distributiesector. Ook al kan deze mogelijkheid op basis van de beschikbare gegevens niet volledig worden uitgesloten, toch zal hieronder blijken dat de specificiteit van de huidige schok op de voedselprijzen in hoge mate de omvang en de snelheid van

de transmissie verklaart. Daartoe wordt in deze bijlage, op basis van *Vector Autoregression Models* (VARs)⁽¹⁾, de huidige reactie van de producenten- en de consumptieprijs vergeleken met die uit het verleden. In bijlage E wordt nagegaan of bepaalde hypothesen met betrekking tot de versnelde doorberekening van de schok gevalideerd kunnen worden aan de hand van de microgegevens die de ADSEI gebruikt voor de opstelling van de consumptieprijsindex. Daarnaast wordt in bijlage E ook op indirecte wijze nagegaan of de transmissie vooral is ingegeven door de doorberekening van kostenstijgingen of door een motief van margeverbreiding. Die indirecte aanpak heeft te maken met het feit dat de gegevensbank die daarvoor wordt gebruikt, wél prijzen bevat op het niveau van afzonderlijke (maar anonieme) verkooppunten, doch

(1) Vector Autoregressiemodellen ramen de dynamische relatie tussen een aantal variabelen volgens de methode van de kleinste kwadraten. Door specifieke, uit de economische theorie afgeleide, veronderstellingen te maken kunnen de residuen, of de niet door het model verklaarde bewegingen in de variabelen, ontbonden worden in onderling niet-gecorrleerde schokken. Deze hebben een structurele interpretatie en samen kunnen zij de afwijking van een variabele rond haar trendmatige verloop verklaren. In deze oefening kunnen op basis van de ordening van de variabelen volgens hun plaats in het productieproces de onderliggende structurele schokken worden geïdentificeerd.

geen enkele indicatie omtrent de overeenstemmende kosten.

In eerste instantie wordt de verrassend grote omvang van de transmissie geïllustreerd aan de hand van een VAR, die de dynamische relatie tussen de wereldmarktprijzen voor levensmiddelengrondstoffen (HWWI-index), de Europese producentenprijs voor voeding en dranken, en de consumptieprijzen voor bewerkte levensmiddelen (excl. tabak) voor respectievelijk België en het eurogebied in kaart brengt. Bij de raming van het VAR-model werden voor de periode van januari 1996 tot en met november 2007⁽¹⁾ gegevens met een maandelijkse frequentie gebruikt. Daarbij is de prijsindex van de levensmiddelen-grondstoffen telkens opgevat als de meest exogene variabele, zodat opgelegd wordt dat schokken in de andere variabelen er geen onmiddellijke impact op kunnen hebben. De producentenprijzen kunnen wel onmiddellijk worden beïnvloed door schokken in de wereldmarktprijzen, terwijl schokken in de consumptieprijzen geen directe weerslag kunnen hebben op de producentenprijs. De consumptieprijsindex is dan ook de meest endogene variabele in het model, aangezien hij onmiddellijk de weerslag kan ondervinden van schokken in de andere variabelen, maar zelf geen directe impact kan hebben op de andere variabelen in het model. Deze ordening stemt logischerwijze overeen met de verschillende stadia via welke de levensmiddelen de consument bereiken: om te beginnen de grondstoffen, vervolgens de verwerking en, ten slotte, de distributie naar de consumenten. De VAR maakt het mogelijk de afwijkingen van het historische verloop van een variabele ten opzichte van haar trendmatige verloop te ontbinden in bijdragen van drie structurele schokken: een schok op de grondstoffenprijzen, een schok op de producentenprijzen (te interpreteren als een schok die het verloop van de producentenprijzen bepaalt, bovenop wat voortvloeit uit de normale transmissie van de grondstoffenprijschok) en een schok op de consumptieprijzen (te interpreteren als een schok die het verloop van de consumptieprijzen bepaalt, bovenop wat voortvloeit uit de normale transmissie van de schokken op respectievelijk de grondstoffenprijzen en de producentenprijzen).

Een dergelijke ontbinding brengt de versnelling van de inflatie voor bewerkte levensmiddelen in de tweede helft van 2007 nauwelijks in verband met de grondstoffenprijschok, en dit zowel in België als in het eurogebied. De versnelling wordt daarentegen grotendeels toegeschreven aan de producentenprijschok en aan de consumptieprijschok wat, indien letterlijk geïnterpreteerd, zou impliceren dat de prijsverhoging zich veeleer voordoet op het niveau van de voedselverwerking en de distributie, dan dat zij het gevolg zou zijn van een normale transmissie van de

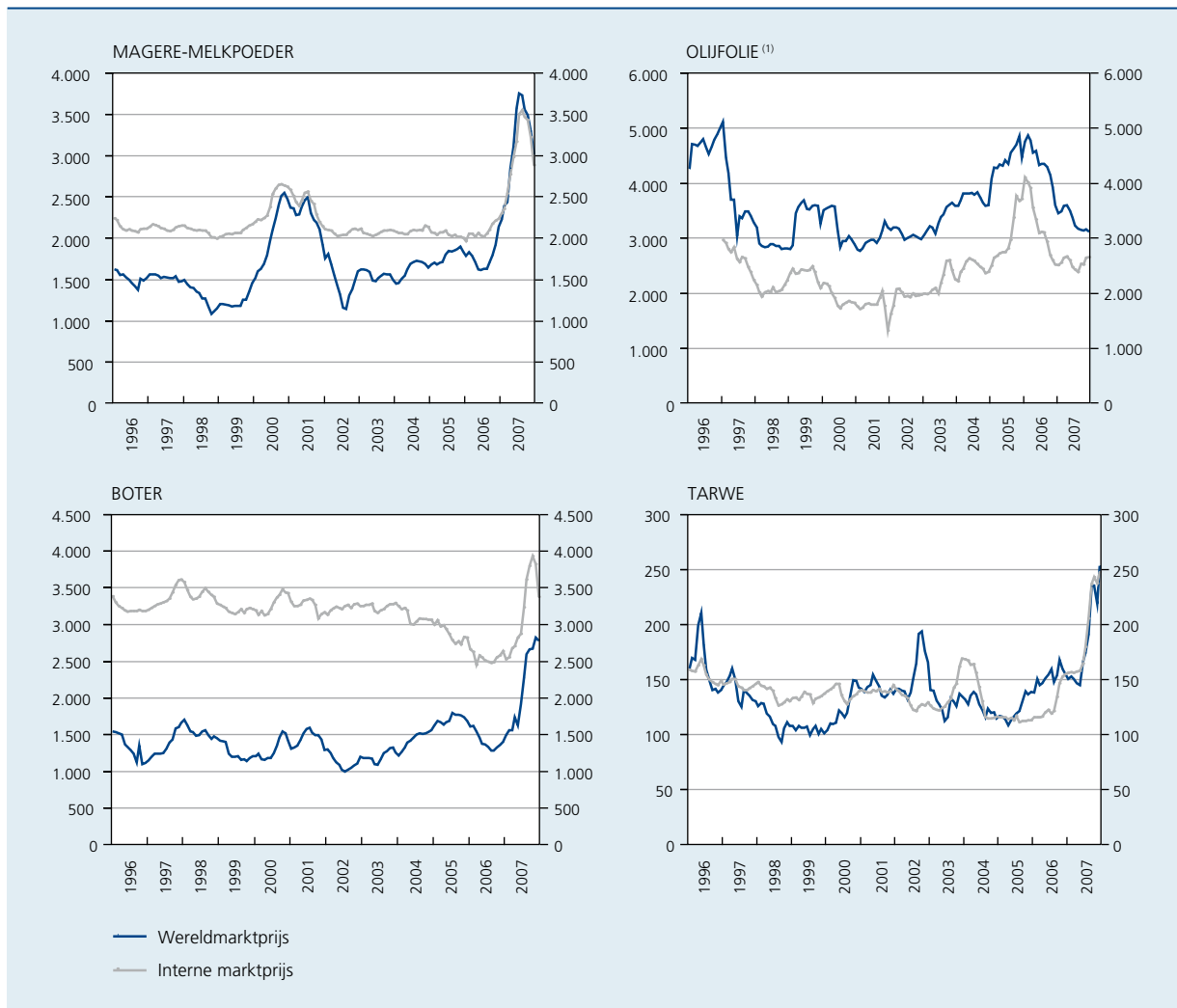
grondstoffenprijs. Ook in het verleden bleef de bijdrage van de grondstoffenprijschok zeer beperkt, zowel in België als in het eurogebied. Een en ander bevestigt de eerdere bewering dat de transmissie van de wereldmarktprijzen voor levensmiddelengrondstoffen zowel naar de producentenprijzen als naar de consumptieprijzen voor levensmiddelen historisch beschouwd ongewoon groot was en dat die door de consument terecht als dusdanig werd ervaren.

Deze verrassend sterke transmissie valt echter beter te begrijpen als de veranderende rol van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) van de EU in acht wordt genomen. Terwijl het GLB in het verleden de schommelingen in de wereldmarktprijzen afvlakte, is dit momenteel, vanwege de fors gestegen wereldmarktprijzen en de soms dalende interne marktprijzen, niet langer het geval. Dit wordt aangetoond voor vier voedingsgrondstoffen die voor het recente prijsverloop van levensmiddelen van belang zijn geweest. Voor magere-melkpoeder, bijvoorbeeld, vertaalde de forse stijging van de wereldmarktprijs rond de eeuwwisseling zich in een veel minder sterke verhoging van de interne marktprijs, precies omdat deze laatste zich reeds op een hoger niveau bevond. Momenteel komen de prijsstijgingen op de wereldmarkten daarentegen vrijwel integraal tot uiting in de interne marktprijs. Een soortgelijke ontwikkeling wordt opgetekend voor boter, waarvan de interne marktprijs in de periode 2003-2006 zelfs daalde als gevolg van hervormingen in het GLB, terwijl de wereldmarktprijs een opwaarts verloop liet optekenen. De invloed van het GLB op de prijzen van olijfolie lijkt minder uitgesproken te zijn. Hoewel de interne marktprijs van tarwe het verloop van de wereldmarktprijs volgt, lijkt het GLB in het verleden toch een matigende invloed te hebben gehad op de variabiliteit van eerstgenoemde.

Aan deze bevindingen kan verder kracht worden bijgezet door een analyse van een VAR die voor de vier genoemde producten de dynamische relatie in kaart brengt tussen de wereldmarktprijs en de interne marktprijs en waarbij het verloop van de interne marktprijs kan worden opgesplitst in de bijdrage van een wereldmarktprijschok en een interne-marktprijschok. Voor magere-melkpoeder, boter en tarwe blijkt uit de analyse dat het GLB tot medio 2006 inderdaad een belangrijke matigende invloed had op het verloop van de interne marktprijs. Tot midden 2006 werden opwaartse (neerwaartse) schokken in de wereldmarktprijs immers meestal gecompenseerd door neerwaartse (opwaartse) schokken in de interne marktprijs, wat wijst op een afvlakking als gevolg van het

(1) November 2007 is de laatste maand waarvoor producentenprijzen beschikbaar zijn. In december 2007 en januari 2008 is het stijgingstempo van de consumptieprijzen voor bewerkte levensmiddelen evenwel blijven aantrekken.

GRAFIEK D5 WERELDMARKTPRIJS EN INTERNE MARKTPRIJS
(euro per ton)

Bronnen : FAO, IMF en EC.

(1) De grafiek toont het prijsverloop van twee licht verschillende soorten olijfolie.

GLB. Vanaf medio 2006, wanneer de bijdragen van de beide schokken samen positief uitvallen⁽¹⁾, verdwijnt dat compenserende effect evenwel. De daling van de interne marktprijs voor boter tijdens de periode 2003-2006, die los stond van het verloop van de wereldmarktprijs, komt voor die periode duidelijk tot uiting als een negatieve bijdrage van de interne-marktprijschok. Voor olijfolie lijkt het GLB geen compenserende effecten te sorteren.

Uit wat voorafgaat, blijkt logischerwijze dat de interne marktprijs, eerder dan de wereldmarktprijs, de relevante variabele is om het prijsverloop van bewerkte levensmiddelen in Europa te bestuderen. Daarom worden hieronder, voor elk van de productcategorieën waarvoor sedert medio 2007 scherpe prijsstijgingen worden genoteerd

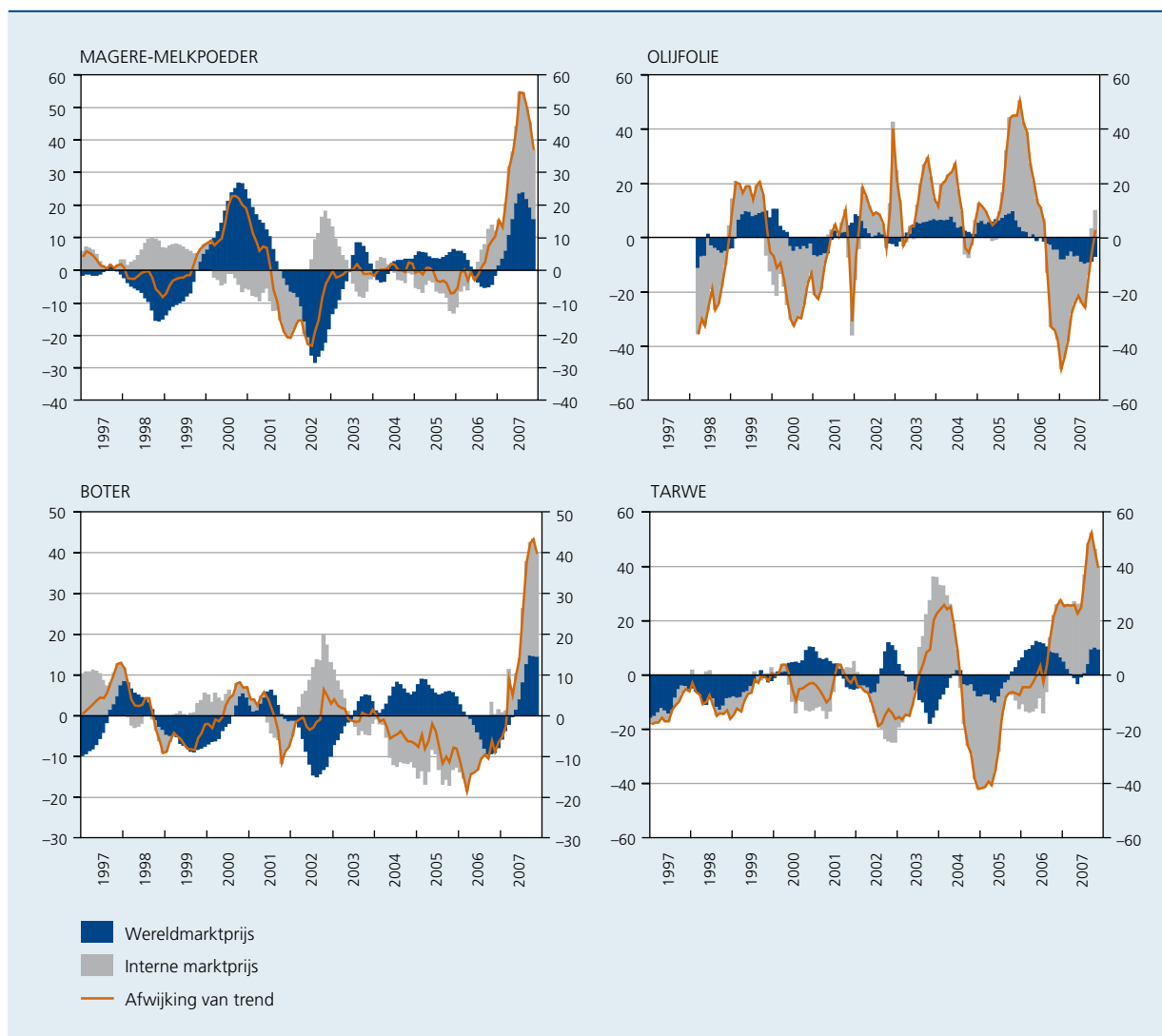
– namelijk melk, kaas en eieren; oliën en vetten en brood en granen – VARs gepresenteerd waarin de dynamische relatie wordt beschreven tussen de interne marktprijs, de producentenprijzen en de consumptieprijzen.

Wanneer nu de interne marktprijs in plaats van de wereldmarktprijs als drijvende variabele wordt gebruikt, dan blijkt dat, zowel in België als in het eurogebied, de

(1) De VAR-modellen worden geraamd over het geheel van de periode januari 1996 tot en met november 2007. Dit betekent dat niet expliciet rekening wordt gehouden met de veranderende rol van het GLB in de transmissie van de wereldmarktprijzen naar de interne marktprijzen. Er wordt immers een zelfde relatie geraamd voor, enerzijds, een periode waarin het GLB een matigende impact op die transmissie had en, anderzijds, een periode waarin dat matigende effect verdwenen is. Hoewel deze werkwijze vanuit econometrisch oogpunt niet helemaal correct is, zorgt ze in deze oefening voor weinig problemen aangezien de veranderende rol van het GLB tot uiting komt in een wijziging in de bijdrage van de interne-marktprijschok, die interpreteerbaar is.

GRAFIEK D6 INTERNE MARKTPRIJS EN STRUCTURELE SCHOKKEN IN EEN VAR-MODEL ⁽¹⁾

(bijdrage tot de afwijking van de inflatie t.o.v. haar trendverloop)

Bronnen : FAO, IMF, EC en eigen berekeningen.

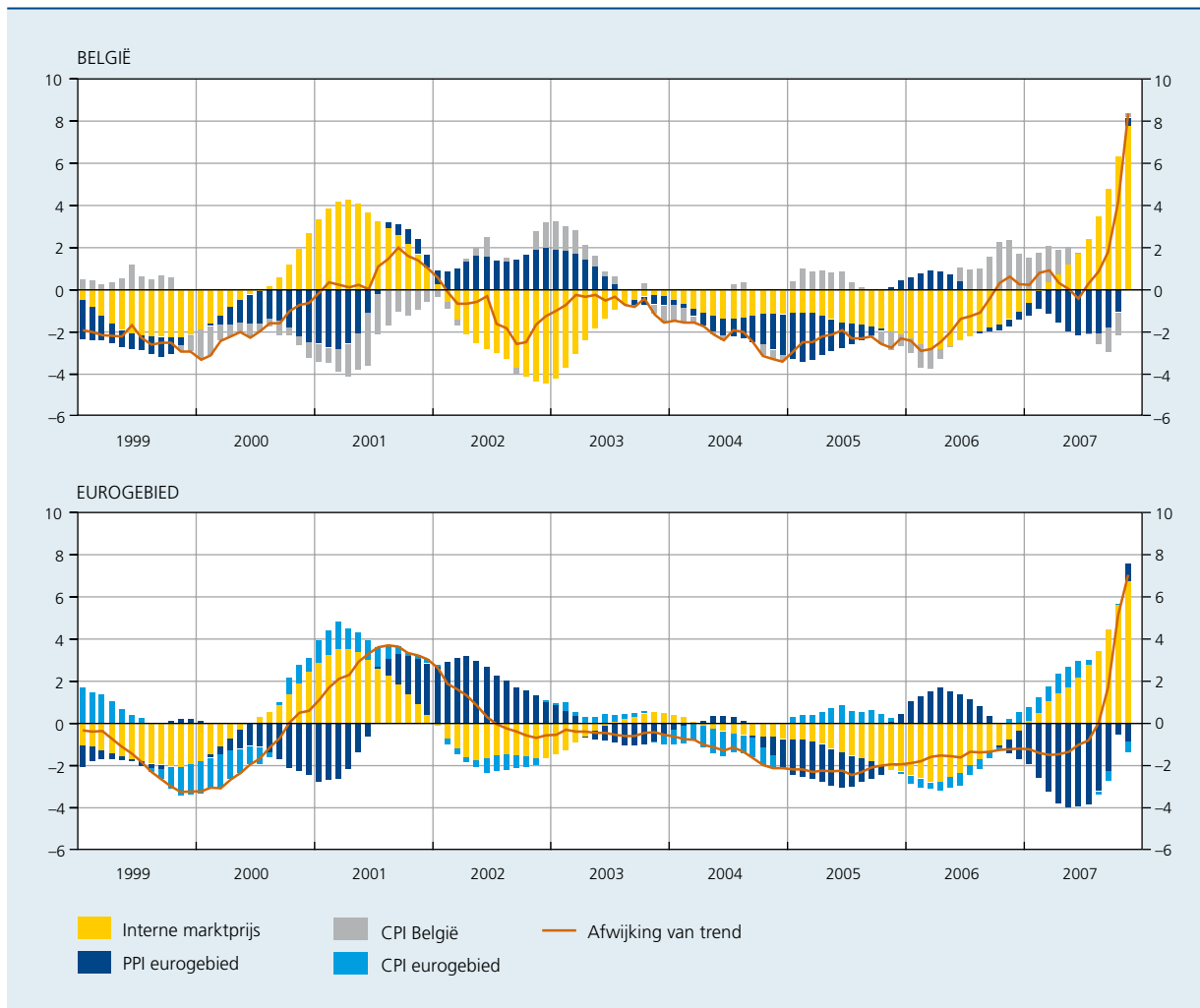
(1) De in het model opgenomen variabelen zijn, in volgorde van exogeniteit, de wereldmarktprijs en de interne marktprijs.

huidige inflatieversnelling voor de productcategorie melk, kaas en eieren grotendeels wordt verklaard door positieve bijdragen van de schokken in de interne marktprijs van magere-melkpoeder, terwijl schokken in de Europese prijzen voor de vervaardiging van zuivel tot oktober 2007 zowel in België als in het eurogebied een neerwaarts effect sorteerden. Dit wijst erop dat de inflatieversnelling een gevolg is van het doorberekenen van de stijgende interne marktprijs, die op zijn beurt veel sterker reageerde op de veranderende wereldmarktprijzen voor magere-melkpoeder dan voorheen het geval was. Enkel in de laatste maand van de analyse, namelijk november 2007, wordt het verloop van de consumptieprijzen voor melk, kaas en eieren ook enigszins opgedreven door

een opwaartse producentenprijschok, zowel in België als in het eurogebied. Dezelfde oefening voor de drie buurlanden levert een grotendeels vergelijkbaar beeld op. Wat Frankrijk betreft, kan het tragere prijsstijgingstempo worden toegeschreven aan, enerzijds, een over de hele periode vastgestelde beperktere transmissie van interne-marktprijschokken naar de consumptieprijzen en, anderzijds, een reeks negatieve bijdragen van de consumptieprijschokken sedert medio 2006. De uitgesproken inflatietoename voor de Duitse zuivelproducten, aan het einde van 2007, vindt haar oorsprong in de snelle reactie van de Duitse consumptieprijzen op schokken in de Europese producentenprijzen. De enigszins hogere inflatie voor melk, kaas en eieren die in België vanaf medio 2006

GRAFIEK D7 MELK, KAAS EN EIENEN EN STRUCTURELE SCHOKKEN IN EEN VAR-MODEL ⁽¹⁾

(bijdrage tot de afwijking van de inflatie t.o.v. haar trendverloop)

Bronnen : EC en eigen berekeningen.

(1) De in het model opgenomen variabelen zijn, in volgorde van exogeniteit, de interne marktprijs voor magere-melkpoeder, de Europese producentenprijzen voor de vervaardiging van zuivel (PPI) en de consumptieprijzen voor melk, kaas en eieren (CPI voor België, enerzijds, en het eurogebied, anderzijds).

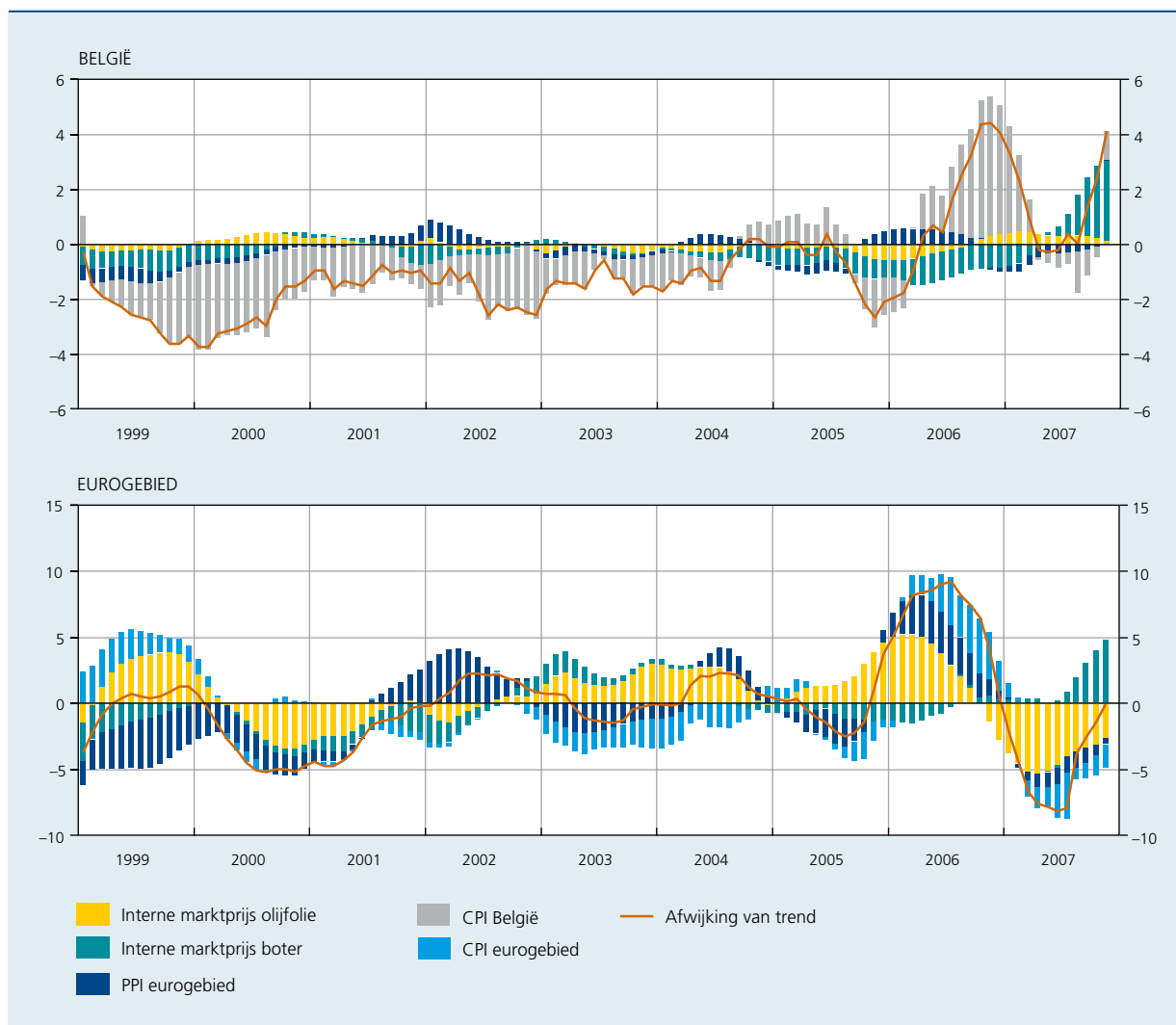
werd opgetekend, is daarentegen een Belgisch fenomeen dat te maken heeft met de aanhoudend positieve bijdragen van Belgische consumptieprijsschokken.

De hogere prijzen die de afgelopen maanden in België werden opgetekend voor oliën en vetten, zijn toe te schrijven aan grote bijdragen van interne-marktprijschokken voor boter. Enkel in de laatste maand van de analyse, te weten november 2007, werd het verloop van de consumptieprijzen voor oliën en vetten ook enigszins opgedreven door een opwaartse consumptieprijsschok. Voor het eurogebied wordt voor oliën en vetten een lagere inflatie opgetekend. Dit laatste is het gevolg van compenserende effecten, waarbij positieve bijdragen voor boter worden geneutraliseerd door negatieve bijdragen van

dalende interne marktprijzen voor olijfolie. Olijfolie blijkt een zwaardere impact te hebben op de HICP van het eurogebied dan op die van België. Dit verklaart ook de, over de gehele periode beschouwd, marginale bijdrage van olijfolie tot het Belgische inflatieverloop van oliën en vetten. Het toepassen van diezelfde oefening op Griekenland en op Italië leert dat, voor die landen, het inflatieverloop van de categorie oliën en vetten amper wordt beïnvloed door boterschokken, terwijl schokken in de interne marktprijs voor olijfolie er een zeer belangrijke rol spelen. Dit wijst erop dat de positieve afwijking van het inflatieverloop voor oliën en vetten in België ten opzichte van het eurogebied hoofdzakelijk kan worden verklaard door het doorberekenen van de stijging van de boterprijs en door het grote gewicht ervan in die HICP-component. Dezelfde

GRAFIEK D8 OLIËN EN VETTEN EN STRUCTURELE SCHOKKEN IN EEN VAR-MODEL ⁽¹⁾

(bijdrage tot de afwijking van de inflatie t.o.v. haar trendverloop)

Bronnen : EC en eigen berekeningen.

(1) De in het model opgenomen variabelen zijn, in volgorde van exogeniteit, de interne marktprijs voor olijfolie, de interne marktprijs voor boter, de Europese producentenprijzen voor de vervaardiging van plantaardige en dierlijke oliën en vetten (PPI) en de consumptieprijzen voor oliën en vetten (CPI voor België, enerzijds, en het eurogebied, anderzijds).

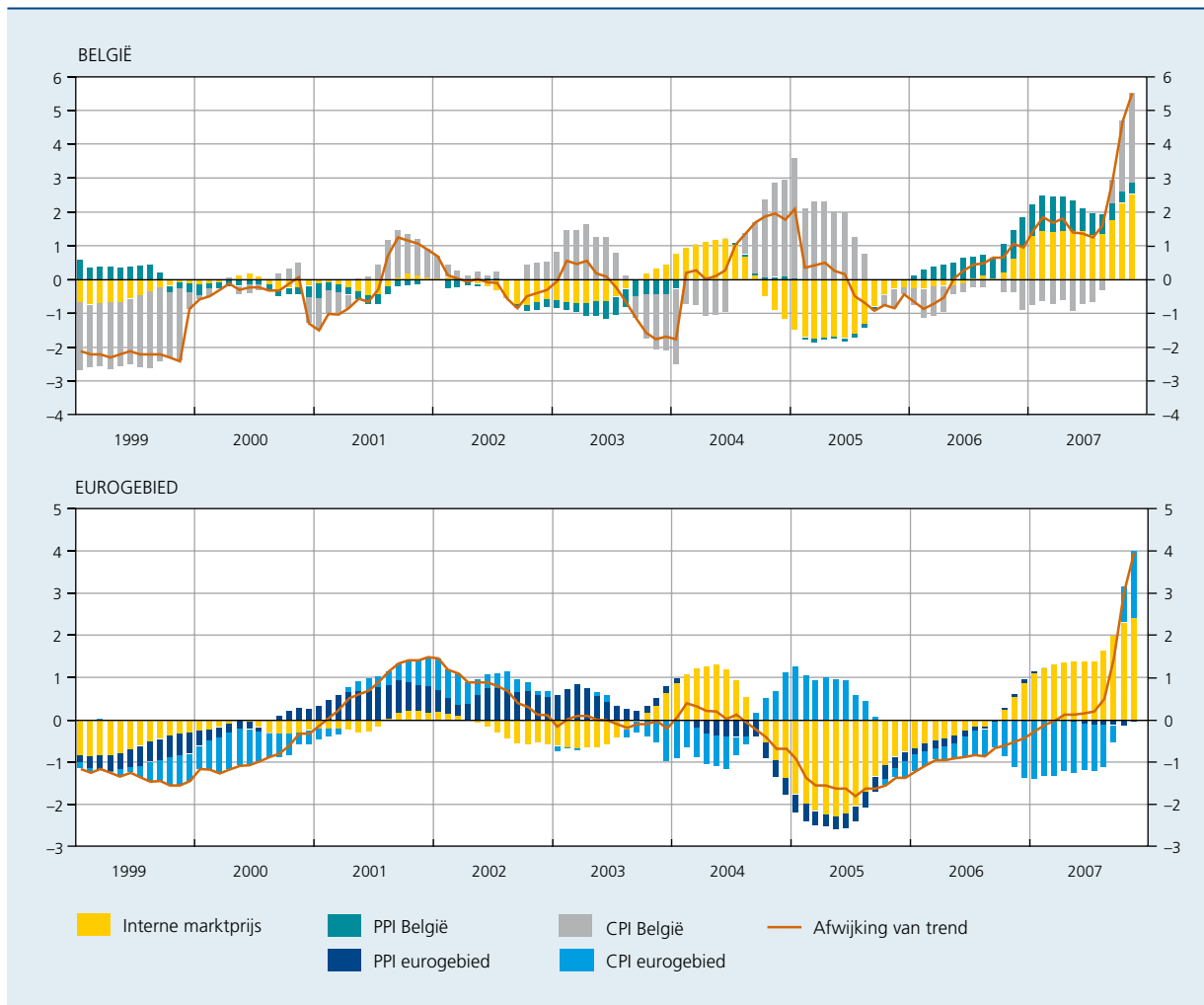
factoren verklaren ook de prijsstijgingen in Nederland en Duitsland, waar de gevoeligheid van de consumptieprijzen voor ontwikkelingen in de interne marktprijs voor boter groot is, vooral in Duitsland. Voor Frankrijk spelen boter en olijfolie een min of meer evenwaardige rol hoewel daar, net zoals voor de zuivelproducten, de bijdragen van interne-marktprijschokken tot het verloop van de consumptieprijsinflatie geringer zijn. Dit kan wijzen op een structureel beperktere transmissie van interne marktprijzen naar de consumptieprijzen in Frankrijk.

Het verloop van de consumptieprijzen voor brood en granen gedurende de laatste maanden van 2007 kan, wat België betreft, worden verklaard door een combinatie

van bijdragen van interne-marktprijschokken voor tarwe, maar ook van positieve producentenprijschokken en opwaartse consumptieprijschokken. Ook voor het eurogebied werd eind 2007 een positieve bijdrage van de consumptieprijschok vastgesteld, zij het zwakker dan in België. Voordien hadden producentenprijschokken in België reeds een opwaartse bijdrage geleverd (in 2006 en tijdens de eerste helft van 2007), wat volledig in tegenstelling is tot het eurogebied. Tussen medio 2004 en medio 2005 leverde de Belgische consumptieprijschok een aanzienlijke positieve bijdrage, wat wellicht wijst op een inhaalbeweging na de vrijmaking van de gereguleerde broodprijs in juli 2004. De impact van die regulering komt tot uiting in het feit dat vóór juli 2004

GRAFIEK D9 BROOD EN GRANEN EN STRUCTURELE SCHOKKEN IN EEN VAR-MODEL ⁽¹⁾

(bijdrage tot de afwijking van de inflatie t.o.v. haar trendverloop)

Bronnen : EC en eigen berekeningen.

(1) De in het model opgenomen variabelen zijn, in volgorde van exogeniteit, de interne marktprijs voor tarwe, de producentenprijzen voor de vervaardiging van brood en vers banketbakkerswerk (PPI voor België, enerzijds, en het eurogebied, anderzijds) en de consumptieprijzen voor brood en granen (CPI voor België, enerzijds, en het eurogebied, anderzijds).

de Belgische consumptieprijsschok de neiging vertoonde de weerslag van het verloop van de interne marktprijs te compenseren.

De positieve bijdrage van de Belgische producentenprijsschok en van de Belgische consumptieprijsschok aan het einde van de periode kan wijzen op een meer dan proportionele transmissie van wijzigingen in de interne marktprijs voor tarwe naar de producenten- en consumptieprijzen van brood en granen in België. Hierbij zij evenwel opgemerkt dat deze ontbinding mogelijk wordt beïnvloed door de niet-stabiele relatie tussen de interne marktprijs voor tarwe, enerzijds, en de broodprijs in België, anderzijds. Deze instabiliteit zou kunnen voortvloeien uit het feit dat de broodprijs tot juli 2004

gereguleerd was zodat, op grond van het eerste deel van de onderzochte periode (tot juli 2004), de transmissie van de grondstoffenprijzen naar de consumptieprijzen als eerder gering wordt ingeschat. Een en ander zou op zijn beurt kunnen impliceren dat, door extrapolatie van dit patroon naar het latere deel van de periode (na juli 2004), een meer dan gerechtvaardigd deel van de tijdens deze periode opgetekende inflatietoename voor brood en granen wordt toegeschreven aan producentenprijsschokken of consumptieprijsschokken. De transmissie van de interne marktprijs van tarwe naar de betreffende consumptieprijzen lijkt in het eurogebied structureel inderdaad omvangrijker, terwijl de bijdragen van de producentenprijsschok en de consumptieprijsschok er traditioneel minder groot zijn. Voorts waren er recentelijk

aanwijzingen dat de Vlaamse bakkersvereniging (VEBIC) haar leden sinds de vrijmaking van de broodprijs heeft aangespoord hun prijzen te verhogen, wat mogelijkwerijs heeft bijgedragen tot het sedertdien vastgestelde positieve inflatie-ecart ten opzichte van het eurogebied en van de buurlanden⁽¹⁾. In het eurogebied en in de buurlanden worden inderdaad reeds sedert begin 2004 minder forse prijsstijgingen opgetekend voor brood en granen. Deze kunnen voornamelijk worden verklaard door negatieve bijdragen van schokken in de nationale consumptieprijzen en, in Nederland en Frankrijk, door eerder kleine positieve bijdragen van schokken in de interne marktprijs voor tarwe. Dit laatste kan wijzen op een in Frankrijk en Nederland structureel beperktere transmissie van interne marktprijzen naar de consumptieprijzen voor brood en granen.

Ten slotte zij nog opgemerkt dat een positieve bijdrage van producentenprijschokken of consumptieprijsschokken enkel wijst op een transmissie die afwijkt van de patronen uit het verleden. Dit hoeft nog niet *per se* te impliceren dat het vastgestelde prijsverloop ongerechtvaardigd is. Zo kan de transmissie nu groot lijken omdat de schok op de prijzen van de levensmiddelengrondstoffen samenvalt met hogere energiekosten die bij de verwerking van sommige levensmiddelen belangrijk zijn. Bovendien kan de prijsaanpassing mogelijkwerijs versneld zijn omdat de voedings- en de distributiesector geconfronteerd werden met een schok die veel groter was dan gebruikelijk. De prijszettingenquôte die de Bank in 2004⁽²⁾ organiseerde, toonde immers aan dat prijsaanpassingen plots kunnen afwijken van het gebruikelijke patroon van veranderingen met een vaste periodiciteit, en een reactie kunnen zijn op specifieke gebeurtenissen indien zich een voldoende grote schok voordoet. In bijlage E wordt aangetoond dat de prijsaanpassingsfrequentie sedert medio 2007 inderdaad fors is gestegen voor de drie hier besproken productcategorieën. Het feit dat hierdoor de prijsaanpassing, meer dan anders, synchroon verliep, heeft wellicht de opwaartse prijsaanpassing enigszins vergemakkelijkt: de individuele ondernemingen dienen zich dan minder te bekommeren om hun relatieve prijs- en dus concurrentiepositie. Bovendien is uit de prijszettingenquôte van de Bank gebleken dat de prijzen de neiging vertonen asymmetrisch te reageren op schokken. Kostenfactoren zijn traditioneel belangrijker voor prijsstijgingen dan voor prijsdalingen, terwijl het verloop van de vraag en de prijzen van de concurrenten, van hun kant, belangrijker zijn voor prijsdalingen dan voor prijsstijgingen.

2. Indicatoren betreffende de graad van concurrentie in de distributiesector

Omdat de reactie van de prijzen op exogene schokken ongetwijfeld afhangt van de graad van concurrentie, worden hieronder twee soorten van indicatoren aangaande de graad van concurrentie in de distributiesector besproken. Een eerste reeks indicatoren betreft de regulering die van toepassing is in de distributiesector. Een tweede soort van concurrentie-indicator is een internationale vergelijking van prijsniveaus. Om evidente redenen wordt hieronder de aandacht toegespitst op de prijzen voor levensmiddelen.

Voorafgaand zij evenwel aangestipt dat de aard van de relatie tussen de concurrentiegraad en de prijsaanpassing a priori niet duidelijk is. Zo wordt er enerzijds vaak op gewezen dat een hoge graad van concurrentie de doorberekening van kostenstijgingen bemoeilijkt en dus tot een vertraagde of zelfs partiële prijsaanpassing leidt. Volgens deze argumentatie zouden forse prijsstijgingen voor de producenten- en de consumptieprijzen in de huidige situatie wijzen op een relatief lage graad van concurrentie. Anderzijds wordt er vaak op gewezen dat een hoge graad van concurrentie impliceert dat de marges (mark-ups) beperkt zijn en dat daarom de ruimte om niet of vertraagd te reageren op kostenstijgingen, beperkt is. Volgens deze argumentatie zou een hoge graad van concurrentie leiden tot een snellere prijsaanpassing⁽³⁾.

2.1 Indicatoren van de reglementering

Om de graad van potentiële concurrentie in de distributiesector (kleinhandel) te kunnen inschatten, bestaat een eerste aanpak erin de geldende reglementering te beoordelen. Verschillende studies hebben immers aangetoond dat de efficiëntie van de distributiesector omgekeerd evenredig is met het dwingende karakter van de reglementering. Een overdreven restrictieve reglementering zou de concurrentie van nieuwkomers verhinderen en zodoende de modernisering van de sector afremmen. Bovendien zou ze nadelig zijn voor de huishoudens, doordat ze een hogere gemiddelde prijs met zich brengt dan in een situatie van scherper concurrentie.

(1) Zie het persbericht van de Raad voor de Mededinging: http://economie.fgov.be/organization_market/competition/press_releases/press_release_28012008_nl.pdf

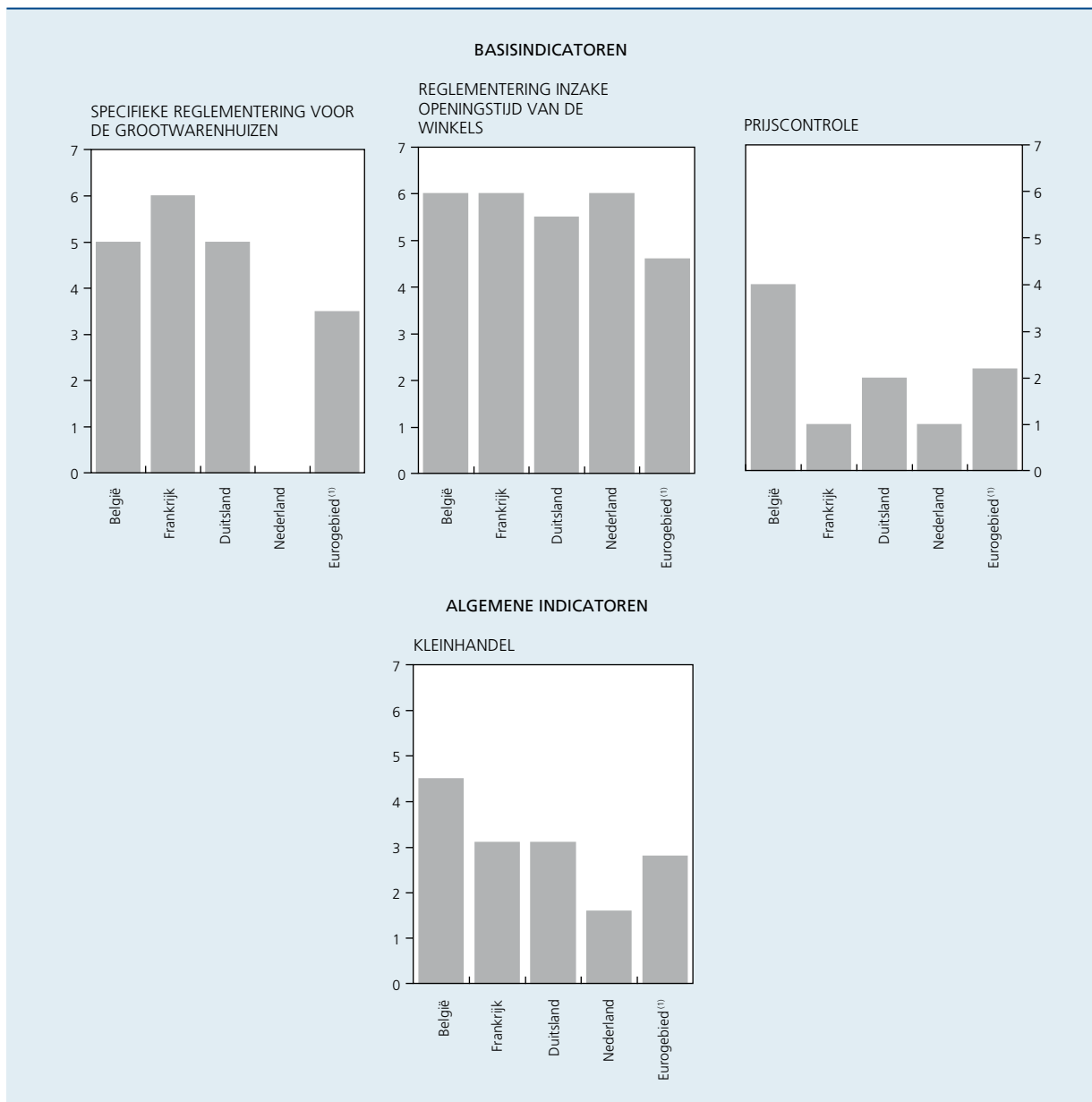
(2) Aucremanne, L. en Druant, M. (2007), «Why are prices sticky? Evidence from an ad hoc survey in Belgium», in eds S. Fabiani, C. Loupias, F. Martins and R. Sabbatini, «Pricing decisions in the Euro Area», Oxford University Press.

(3) In geval van volkomen concurrentie leert de economische theorie inderdaad dat de prijs gelijk is aan de marginale kosten, wat impliceert dat iedere kostenvariatie meteen en volledig weerspiegeld wordt in de verkoopprijs.

GRAFIEK D10 REGLEMENTERING IN DE DISTRIBUTIESECTOR IN 2003 (OESO-INDICATOR)

(schaal van 0 (minst restrictief) tot 6 (meest restrictief))

Bron : OESO.

(1) Niet-gewogen gemiddelde.

Om het min of meer restrictieve karakter van een reglementering te beoordelen, kan ze met de situatie in andere landen worden vergeleken. Aangezien er grote verschillen bestaan wat de vorm en het niveau van de reglementering betreft, wordt meestal een beroep gedaan op synthetische indicatoren, die een vergelijking mogelijk maken. De enige officiële bron in dat opzicht is de gegevensbank

van de OESO betreffende de reglementering, waarvan de recentste indicatoren betrekking hebben op het jaar 2003⁽¹⁾, wat wellicht geen getrouwe weergave van de huidige situatie is.

Uit deze indicatoren blijkt dat België, in 2003, het land met de meest restrictieve reglementering in de distributiesector was, voornamelijk door de vrij dwingende regels inzake handelsvestigingen en strikte regels voor de promotieverkoop, en het verbod van verkoop met verlies

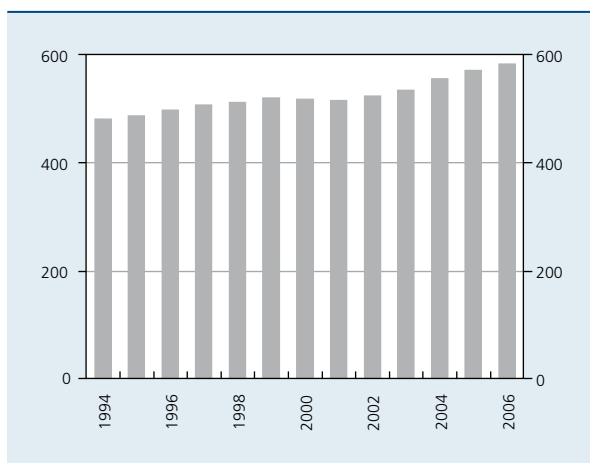
(1) Conway, P. and G. Nicoletti (2006), « Product Market Regulation in non-manufacturing sectors in OECD countries : measurement and highlights », OECD Economics Department Working Paper, 530.

(koopjes). De wetgeving inzake openingstijden en het bestaan van gereguleerde prijzen hebben eveneens tot dit resultaat bijgedragen. Ook Duitsland en Frankrijk behoren tot de landen met een restrictieve reglementering, terwijl Nederland als minder restrictief wordt beschouwd. Ondanks de beperkingen van deze aanpak, kan de conclusie dat België in 2003 een van de landen met de meest restrictieve reglementering zou zijn geweest, moeilijk worden aangevochten, ook al is de exacte rangschikking van de landen voor discussie vatbaar.

Op basis van deze vaststellingen hebben de internationale organisaties, zoals de OESO, aan het adres van België geregeld aanbevelingen geformuleerd opdat ons land sommige van die reglementeringen zou aanpassen. En sinds 2003 is er vooruitgang geboekt, wat een verwachte bijwerking van de indicatoren in de loop van het jaar zou moeten bevestigen. In dit stadium is het echter onmogelijk om de impact te becijferen van deze vooruitgang op de relatieve positie van België ten opzichte van de overige landen, in het bijzonder de buurlanden, waarvan de reglementering vermoedelijk eveneens is geëvolueerd.

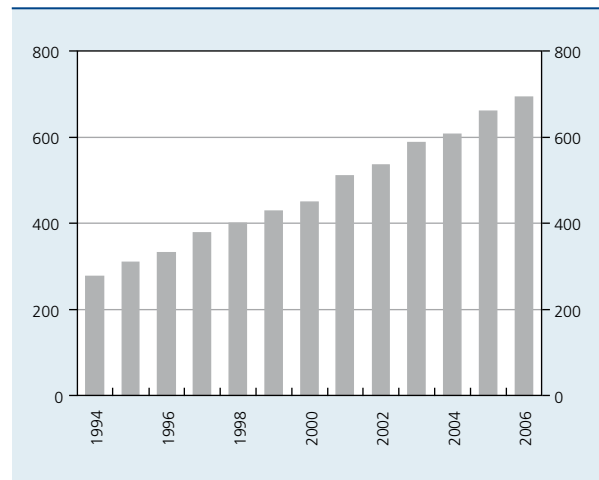
Wat de vooruitgang in België betreft, blijkt een zekere vereenvoudiging op het gebied van de vestiging van ondernemingen. De wetgeving op de handelsvestigingen werd versoepeld (Ikea-wet van 13-8-2004, die sinds medio 2005 van kracht is), wat een recordaantal nieuwe handelsvestigingen mogelijk zou hebben gemaakt. De stijging van het aantal winkels in de grootdistributie van voedingswaren (excl. de «hard discounters») was ook groter in de jaren 2004, 2005 en 2006 dan tussen 1995

GRAFIEK D11 AANTAL GROOTWARENHUIZEN (VOEDINGSSECTOR)

Bron : AC Nielsen.

GRAFIEK D12 AANTAL HARD DISCOUNTERS (VOEDINGSSECTOR)

Bron : AC Nielsen.

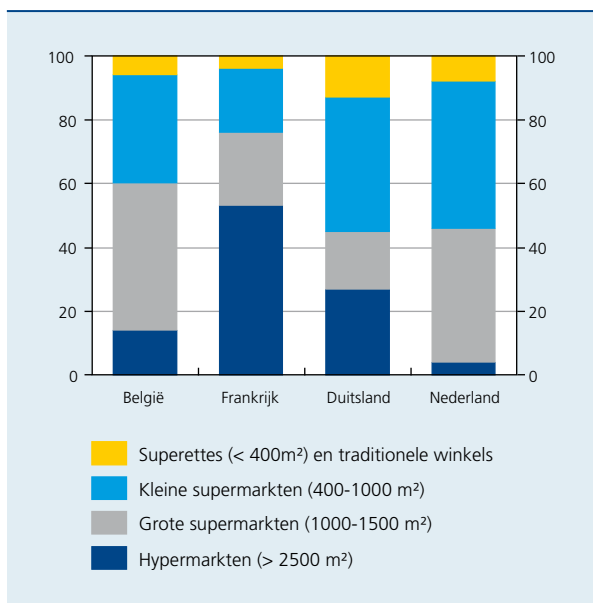
en 2003 (bron : AC Nielsen). De gemiddelde grootte van de winkels in de (niet-gespecialiseerde) voedingsmiddelensector in België was echter kleiner dan in Duitsland en vooral in Frankrijk, maar toch groter dan in Nederland. In België bestaat de sector, net als in Nederland, vooral uit grote en kleine supermarkten (van 1000 tot 2500 m² en 400 tot 1000 m²). In Duitsland en vooral Frankrijk, daarentegen, eisen de hypermarkten (meer dan 2500 m²) een groter marktaandeel op.

Wat de openingstijden betreft, kwam er ook een versoepeling voor de nachtwinkels (wet van juli 2006 die in maart 2007 van kracht werd). Bovendien steeg het toegestane aantal openingen op zondag van 3 naar 6 per jaar (koninklijk besluit van november 2007).

Voorts stelt men inzake prijscontrole onder meer vast dat de maximumprijzen voor brood in juli 2004 werden afgeschaft en dat de reglementering voor de verplichte verzekeringen werd versoepeld.

Deze vooruitgang kan niet verhinderen dat de mogelijkheden inzake vestiging voor nieuwe concurrenten in België beperkter blijven dan in andere landen, wat de potentiële winst die deze bron van extra concurrentie kan opleveren, zou kunnen verminderen. We beschikken echter niet over informatie waaruit blijkt dat de werking van de kleinhandel in België abnormaal zou zijn. Een van de markante verschijnselen van het laatste decennium is trouwens de aanzienlijke toename van het aantal hard-discountwinkels, wat lijkt te wijzen op een zekere prijsconcurrentie.

GRAFIEK D13 MARKTAANDEEL VAN DE VERSCHILLENDE TYPES WINKELS IN DE NIET-GESPECIALISEERDE VOEDINGSSECTOR
(procentueel marktaandeel)

Bron: AC Nielsen.

Een andere factor die de mogelijke weerslag van een overdreven restrictieve reglementering van de concurrentie in België enigszins beperkt, is de grootte van het land. Aangezien België een klein, dichtbevolkt land is, is het mogelijk dat een niet onaanzienlijk deel van de Belgische bevolking zijn aankopen buiten de nationale grenzen doet, gewoon omdat het vrij dicht bij de grens woont, wat aanleiding geeft tot een bron van extra concurrentie in de grenszones, die wellicht nog is versterkt door de invoering van de euro.

2.2 Vergelijking van het prijspeil voor de voedingsmiddelen

Om het prijspeil voor de voedingsmiddelen tussen landen te vergelijken, moet men over vergelijkbare kwaliteitsstatistieken voor de consumptieprijzen beschikken. Er bestaan evenwel niet veel gegevensbanken die aan dit criterium beantwoorden. Er kunnen drie soorten van bronnen worden onderscheiden, namelijk de officiële nationale publicaties, particuliere bronnen en de gegevensbank betreffende de koopkrachtpariteiten van Eurostat.

Wat de officiële nationale bronnen betreft, publiceren bepaalde landen, zoals België of Frankrijk, maar niet Nederland of Duitsland, maandelijks gemiddelde prijzen

waarvan het concept vrij dicht bij dat van de consumptieprijzen ligt, maar dat heeft niet noodzakelijk betrekking op producten die vergelijkbaar zijn tussen landen en er is geen waarborg betreffende de vergelijkbaarheid van de onderliggende methoden. Door deze problemen inzake vergelijkbaarheid en de moeilijkheden in verband met het verzamelen van de informatie, vergt de exploitatie van deze gegevens en van die welke afkomstig zijn van alternatieve particuliere bronnen een grondiger studie die buiten het bestek van deze analyse valt.

De Eurostat-gegevensbank betreffende de koopkrachtpariteiten (KKP's), daarentegen, heeft het voordeel zeer toegankelijk en vrij goed geharmoniseerd te zijn. In de methodologische beschrijving van Eurostat staat echter dat deze gegevens niet dienen als maatstaf om gedetailleerde prijsindexcijfers met elkaar te vergelijken. Gelet op de graad van onzekerheid omtrent de fundamentele prijsgegevens en de methoden die worden gebruikt om KKP's samen te stellen, dienen deze indexen in hoofdzaak om de landen in te delen in groepen van een vergelijkbaar niveau: geringe verschillen resulteren immers in onbeduidende rangschikingsverschillen vanuit statistisch of economisch oogpunt. Bovendien zijn deze gegevens enkel beschikbaar op jaarbasis en met een vertraging van ten minste één jaar, zodat de meest recente gegevens die momenteel beschikbaar zijn, betrekking hebben op het jaar 2006. De methodologische referentie voor de gegevens is die van de nationale rekeningen (ESR 95) en verschilt dus op bepaalde punten van die van de consumptieprijsindex. Er bestaan ook verschillen tussen de voor de producten gebruikte wegingen, die minder gedetailleerd zijn voor de koopkrachtpariteiten. Deze gegevensbank biedt dus evenmin alle waarborgen inzake vergelijkbaarheid en coherentie ten opzichte van de geharmoniseerde consumptieprijsindex, wat een grondiger studie zou vereisen die eveneens buiten het bestek van deze analyse valt.

Rekening houdend met deze beperkingen, leren de gegevens van Eurostat dat het peil van de gemiddelde prijzen voor voedingsmiddelen in 2006 in België hoger lag dan dat in het eurogebied, maar ook dan dat in de drie buurlanden. Daardoor komt de index in België uit op 106, met als referentiepunt het eurogebied, die per definitie op 100 werd vastgesteld, terwijl hij 85 bedraagt voor Nederland, 101 voor Duitsland en 102 voor Frankrijk. België, Frankrijk en Duitsland worden door Eurostat echter geïdentificeerd als behorende tot een groep waarvan het niveau van de prijsindex van de levensmiddelen vergelijkbaar is en waarbinnen de verschillen niet noodzakelijk groot zijn. Ook het gemiddelde van de landen van het eurogebied (niet weergegeven in de grafiek) bevindt zich in deze groep. Het opstellen van een verfijnde rangschikking

TABEL D3 VERGELIJKING VAN HET GEMIDDELDE PRIJSPEIL IN 2006

(gemiddelde prijspeil van het eurogebied = 100)

	België	Nederland	Duitsland	Frankrijk	Gemiddelde van de drie voornaamste buurlanden
Voedingsproducten	106	85	101	102	96
Brood en granen	103	84	101	97	94
Vlees	112	96	108	111	105
Vis	125	112	118	104	111
Melk, kaas en eieren	107	77	85	98	87
Oliën en vetten	110	66	88	106	86
Fruit en groenten	100	86	111	104	100
Andere voedingsproducten	99	80	98	97	92
Niet-alcoholhoudende dranken	104	86	106	86	93
Alcoholhoudende dranken	105	100	88	98	95
Tabak	102	104	120	134	120

Bron: EC.

vergt een meer gedetailleerd onderzoek naar de verschillen in de gemiddelde prijzen. Nederland maakt deel uit van de groep waar het prijsniveau beduidend lager ligt. Deze vaststelling geldt ook voor alle voorgestelde groepen van voedingsmiddelen, met uitzondering van vruchten, groenten en tabak. Onder de buurlanden van België is het land met de minst hoge index meestal Nederland. De resultaten voor Nederland zijn ongetwijfeld deels het gevolg van een grotere prijsconcurrentie die tussen eind 2003 en medio 2006 tussen de grote winkelketens van dat land werd vastgesteld.

Anderzijds kunnen de verschillen inzake btw-tarieven tussen de landen onderling slechts marginaal bepaalde discrepanties verklaren. Voor de voedingsmiddelen (excl. alcoholhoudende dranken en tabak) bedraagt dit tarief immers 5,5 pct. in Frankrijk, 6 pct. in Nederland en België en 7 pct. in Duitsland. Bovendien is in dit laatste land op alcoholvrije dranken het normale btw-tarief van 19 pct. van toepassing.

Conclusies

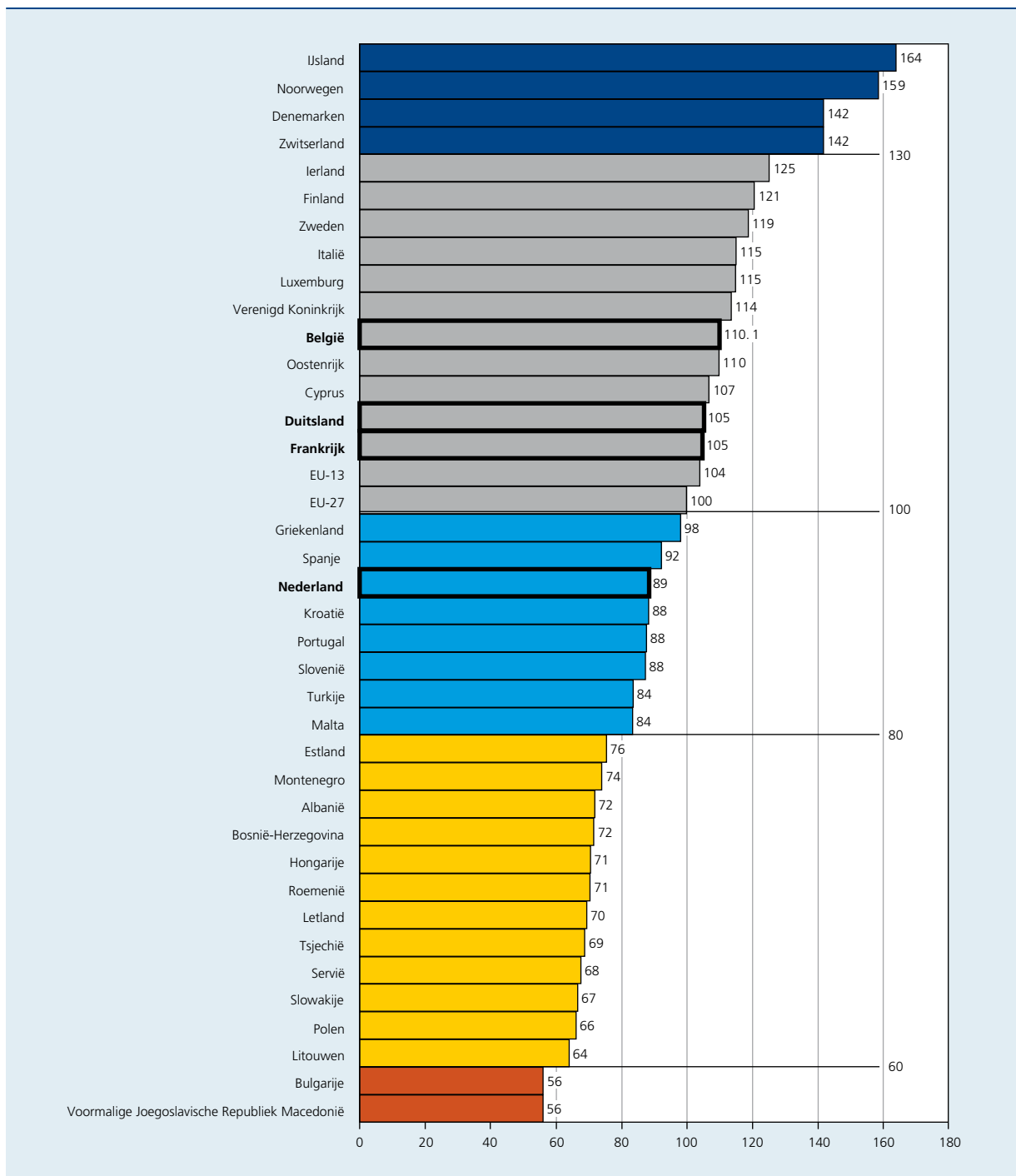
De gecumuleerde prijsstijging voor bewerkte levensmiddelen in België blijft sedert de aanvang van de monetaire unie in 1999 enigszins onder die in het eurogebied als geheel en onder die in Frankrijk. Zij was grotendeels vergelijkbaar met die in Duitsland. Enkel in Nederland viel de prijsstijging geringer uit, vooral omdat de bewerkte levensmiddelen er de laatste vijf jaar een zeer gematigd verloop hebben laten optekenen (op Finland na het laagste

van het eurogebied). De Nederlandse distributiesector maakte tussen eind 2003 en medio 2006 immers een zogeheten prijzenoorlog mee. De afgelopen vijf jaar lag het prijsverloop in België ook hoger dan dat in Frankrijk, terwijl het vergelijkbaar was met dat in Duitsland.

Daar staat tegenover dat de prijzen voor bewerkte levensmiddelen sedert medio 2006 in België sterker zijn gestegen dan in het eurogebied. Niet zozeer de forse versnelling van het prijsstijgingstempo voor bewerkte levensmiddelen in de tweede helft van 2007 is atypisch, maar wel de vaststelling dat de prijzen voor bewerkte levensmiddelen in België reeds fors aantrokken tijdens de tweede helft van 2006 en de eerste helft van 2007. Dit was bovendien een vrij algemeen fenomeen, verspreid over de meeste productcategorieën die tot de bewerkte levensmiddelen behoren. Deze opwaartse beweging lijkt los te staan van het verloop van de grondstoffenprijzen voor voeding, een hypothese die in enkele gevallen kon worden bevestigd door een meer formele VAR-analyse.

Het prijsstijgingstempo voor bewerkte levensmiddelen trok in de tweede helft van 2007 verder aan van 4 pct. in juli tot 7,7 pct. in december. In het eurogebied versnelde het prijsstijgingstempo voor bewerkte levensmiddelen tijdens deze periode in nagenoeg dezelfde mate, zij het vanaf een lager niveau. De sterkste prijsstijgingen werden genoteerd voor melk, kaas en eieren, oliën en vetten, en brood en granen. Dat zijn ook de producten waarvoor de prijzen op de wereldmarkt het felst stegen. De prijsstijging voor de grondstoffen had naar historische maatstaven evenwel een bijzonder zware weerslag, zowel wat de

GRAFIEK D14 PRIJSPEIL VOOR VOEDINGSPRODUCTEN EN NIET-ALCOHOLHOUDENDE DRANKEN
(indices EU-27=100, 2006)

Bron: EC.

omvang als wat de snelheid van de transmissie betreft. Dit geldt voor de transmissie naar de producentenprijzen voor levensmiddelen en voor de transmissie naar de consumptieprijzen.

De voornaamste verklaring hiervoor is dat het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) de wijzigingen in de wereldmarktprijzen niet langer afvlakt, terwijl dat vroeger wél het geval was. Daardoor zijn, in vergelijking met vroeger, de schommelingen in de wereldmarktprijzen in

Europa veel relevanter geworden voor de prijsvorming. Wordt deze factor in kaart gebracht, dan lijkt de prijsstijging voor bewerkte levensmiddelen, zowel in België als in het eurogebied, grotendeels toe te schrijven aan de stijging van de wereldmarktprijzen. De transmissie is in Frankrijk systematisch kleiner gebleken dan in België en dan in het eurogebied als geheel. Het is vooralsnog te vroeg om uit te maken of dit enkel wijst op een tragere transmissie of ook op een beperktere totale omvang van de transmissie.

In bijlage E wordt bovendien aangetoond dat de prijsaanpassing het grootst en het snelst was voor producten die tegen een lage prijs verkocht worden. Aangezien de marges voor deze producten in principe de kleinste zijn, wordt de opwaartse druk van de kosten er het scherpst aanvoeld en is het logisch dat de prijsaanpassing er het meest uitgesproken was. Dit is een extra indirecte aanwijzing dat de prijsaanpassing vooral is ingegeven door het doorberekenen van kostenstijgingen, eerder dan door een motief van margeverbreiding.

Toch zijn er ook enkele aanwijzingen van een supplementaire opwaartse aanpassing van de producenten- en de consumptieprijzen. De gebruikte VAR-methodologie impliceert dat dit niet per se neerkomt op een ongerechtvaardigde transmissie. Zo kan de transmissie nu groot lijken omdat de schok op de prijzen van de levensmiddelengrondstoffen samenvalt met hogere energiekosten. Bovendien is het mogelijk dat de prijsaanpassing werd versneld omdat de voedings- en distributiesector geconfronteerd werden met een schok die veel zwaarder was dan gebruikelijk. Uit bijlage E blijkt inderdaad dat de prijsaanpassingsfrequentie sedert medio 2007 fors is toegenomen voor de drie hier besproken productcategorieën, wat wijst op een versnelde transmissie. Overeenkomstig daarmee zijn er in de meest recente gegevens (van januari 2008) ook enige indicaties dat de prijsaanpassing begint te vertragen.

De aanwijzingen betreffende een supplementaire opwaartse aanpassing zijn het duidelijkst voor de productcategorie «brood en granen». Dat geldt evenwel ook voor het eurogebied, zij het in ietwat mindere mate dan

in België. Bovendien is de prijsstijging voor brood en granen in België de laatste vier jaar constant beduidend hoger uitgekomen dan in het eurogebied. Dit is niet enkel toe te schrijven aan een (kortstondige) inhaalbeweging na de liberalisering van de broodprijs in juli 2004. Mogelijkerwijze houdt dit verband met inefficiënties in deze sector in België, gelet op de vele kleine bedrijven die er actief zijn, wat echter op zijn beurt, althans tot op zekere hoogte, de voorkeur van de consument voor de zogeheten «warme bakker» weergeeft.

Het prijspeil voor levensmiddelen was in België in 2006 6 pct. hoger dan in het eurogebied. Het lag ook boven het peil in elk van de drie buurlanden. Vooral met Nederland, waarvoor hierboven reeds werd vermeld dat het prijsverloop voor levensmiddelen er tijdens de afgelopen vijf jaar zeer gematigd was, is het verschil groot. Eurostat rangschikt België evenwel samen met Frankrijk en Duitsland in een groep met een vergelijkbaar prijsniveau voor levensmiddelen, gelet op de onzekerheidsmarge die de gebruikte statistiek kenmerkt. De vastgestelde verschillen zijn nauwelijks of niet toe te schrijven aan btw-verschillen.

De Belgische distributiesector blijkt volgens de op dit ogenblik beschikbare OESO-gegevens de meest gereguleerde te zijn. Vooral inzake nieuwe vestigingen, openingstijden, regels betreffende het toekennen van kortingen (sperperiode voor de koopjes) en prijsregulering scoort België zwak. Deze indicatoren dateren evenwel van 2003 en de laatste jaren is in tal van deze vlakken vooruitgang geboekt. Dat is bijvoorbeeld het geval voor de zogenoemde Ikea-wet, de regelgeving over de openingstijden en de afschaffing van de gereguleerde broodprijs. Een bijwerking van deze indicatoren door de OESO mag pas later in het jaar worden verwacht, zodat men zich moeilijk een idee kan vormen van België's huidige relatieve positie. Ook in de andere landen immers is de regelgeving tijdens de periode 2003-2007 wellicht geëvolueerd. Een en ander heeft niet belet dat het aantal grootwarenhuizen in België sedert 2003 versneld is gestegen en dat er een groeiend aantal zogeheten hard discounters actief is. De gemiddelde grootte van de grootwarenhuizen in België is kleiner dan die in Duitsland en Frankrijk, die meer hypermarkten tellen.

Analyse van de aanpassing van de prijzen van bewerkte levensmiddelen op microniveau ⁽¹⁾

1. Inleiding

Deze nota is bedoeld om de micro-economische gedragingen te belichten die hebben geleid tot de vanaf juni 2007 vastgestelde sterke prijsstijgingen voor levensmiddelen.

Hoewel kan worden gesteld dat de versnelde inflatie voor de levensmiddelen haar oorsprong vindt in het verloop van de prijzen van de grondstoffen voor levensmiddelen (zie bijlage D), is het toch interessant te analyseren hoe die algemene schok werd afgewenteld op de consumptieprijzen. In deze bijlage bespreken we dus een aantal vragen over de wijze waarop de prijzen van de levensmiddelen werden aangepast. Verliep de prijsaanpassing in hetzelfde tempo als in het verleden of zagen de ondernemingen zich verplicht tot snellere aanpassingen te besluiten? Waren de prijsaanpassingen vanaf juni 2007 van ongebruikelijke omvang? Zijn de prijzen geleidelijk aangepast? Is de verdeling van de prijzen gewijzigd?

Teneinde op deze vragen een antwoord te vinden, wordt in deze studie nader ingegaan op de analyse van de prijsopnemingen die worden gebruikt door de ADSEI van de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie voor de berekening van de prijsindex. Maandelijks worden meer dan 140.000 prijzen genoteerd in 507 product-categorieën, waarvan 84 verwerkte levensmiddelen. De gebruikte gegevens, die de ADSEI anoniem registreert, betreffen de periode januari 2003 tot januari 2008.

(1) Dit deel van de analyse werd uitgevoerd in samenwerking met de ADSEI van de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie.

2. Inflatie en micro-economische gedragingen

De inflatie meet de algemene stijging van de prijzen en vertegenwoordigt in feite het gewogen gemiddelde van de afzonderlijke prijsveranderingen in de verschillende verkooppunten voor een bepaalde korf van goederen. De weging die aan elke individuele prijsverandering wordt gegeven, weerspiegelt onder meer het relatieve belang van het product in de bestedingen van de consument.

De maandelijkse inflatie voor de periode t kan dus als volgt worden benaderd:

$$\pi_t = \sum_{i=1}^N w_{it} [\ln(p_{it}) - \ln(p_{i,t-1})] \quad (1)$$

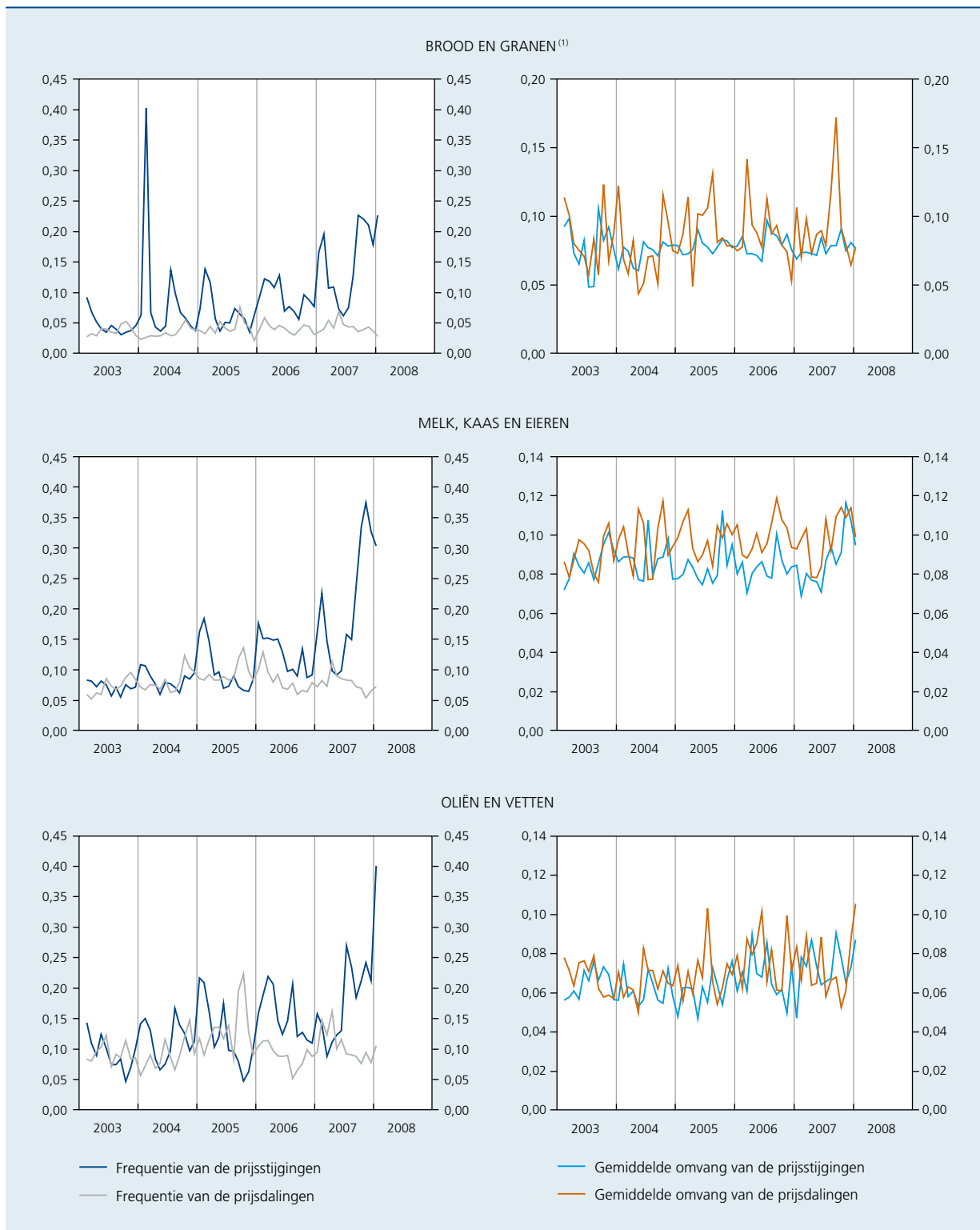
waarbij: p_{it} , de prijs is van een bepaald product in de periode t en

w_{it} , de weging is die aan dat bepaalde product wordt gegeven in de algemene korf.

De vergelijking (1) toont op eenvoudige wijze aan wat de twee mogelijke bronnen zijn van een inflatietoename tussen twee periodes. De inflatie kan ofwel stijgen omdat de gemiddelde grootte van de prijsveranderingen stijgt, ofwel omdat het aantal prijzen dat is veranderd, toeneemt.

Rekening houdend met het bestaan van nominale rigiditeiten op de productenmarkt (bijvoorbeeld het bestaan van impliciete of expliciete contracten tussen de producent en zijn klant of het bestaan van wat de literatuur « menukosten » noemt – namelijk de kosten gekoppeld aan de prijsverandering), wordt in de loop van een maand slechts

GRAFIEK E1 FREQUENTIES EN GEMIDDELDE OMVANG VAN DE PRIJSSTIJGINGEN/DALINGEN

(1) De piek in de frequentie van de prijsstijgingen voor de categorie « Brood en granen » in februari 2004 is de laatste verandering van de maximumprijs voor brood vóór de centrale prijsbepaling van dat product werd opgeheven.

een fractie van de consumptieprijzen aangepast (cf. het werk van Bils en Klenow, 2004, Nakamura en Steinsson, 2008, voor de Verenigde Staten, Dhyne *et al.*, 2006, voor het eurogebied). Op basis van de micro-economische gegevens van de index van de consumptieprijzen voor de periode januari 1989 – januari 2001 ramen Aucremanne en Dhyne (2004) de maandelijkse frequentie van prijsveranderingen in België op 16,8 pct., een niveau dat nauw aansluit bij het niveau van 15,1 pct. voor het eurogebied (Dhyne *et al.*, 2006). Achter deze lage geaggregeerde frequentie schuilt een heel sterke sectorale heterogeniteit. Terwijl de prijzen van olieproducten en bepaalde verse producten omzeggens voortdurend worden bijgewerkt, kunnen de prijzen van diensten meer dan een of twee jaar ongewijzigd blijven. Zo evalueren Aucremanne en Dhyne (2004) de maandelijkse frequentie van de prijsveranderingen voor olieproducten op bijna 70 pct. en die voor diensten op slechts 6 pct. De bewerkte levensmiddelen werden gekenmerkt door een gemiddelde aanpassingsfrequentie van 14 pct.

Om te begrijpen wat er achter de inflatiestijging voor bewerkte levensmiddelen schuilgaat, moeten we dus eerst nagaan of die stijging gepaard gaat met een stijging van de gemiddelde omvang van de prijsveranderingen of met een toegenomen frequentie van prijsaanpassingen.

Als de eerste factor een essentiële rol blijkt te spelen in de stijging van de inflatie, zou deze laatste gedurende een relatief lange periode hoog kunnen blijven, namelijk de tijd die nodig is opdat alle bedrijven in de distributiesector hun prijs zouden kunnen aanpassen na een bepaalde schok. Als de tweede factor daarentegen van groot belang lijkt, zou de periode van sterke inflatie relatief kort kunnen zijn, aangezien de tijd die voor de hele sector nodig is om de prijzen aan te passen aan een schok van dezelfde omvang, korter is.

De opsplitsing van het verloop van de inflatie voor de categorieën van voedingsproducten die de in de tweede helft van 2007 de sterkste inflatieversnellingen hebben opgetekend⁽¹⁾, wordt toegelicht in punt 3. Dankzij die opsplitsing kan worden bepaald in welke mate deze inflatieversnellingen verband houden met stijgingen van de frequentie of de omvang van de prijsveranderingen.

In punt 4 wordt de manier onderzocht waarop de stijging van de grondstoffenprijzen voor voedingsmiddelen in de voorbije periode werd doorberekend in de consumptieprijzen. We analyseren voornamelijk de snelheid waarmee de stijging van de productiekosten werd verrekend in de

consumptieprijzen en trachten het relatieve belang van de reeds ten uitvoer gelegde prijsaanpassingen te evalueren. Ten slotte analyseren we het verloop van de verdeling van de prijzen in de loop van de tweede helft van 2007.

3. Opsplitsing van de inflatie van bewerkte voedingsproducten

Zoals blijkt uit grafiek E1, geeft de stijging van de inflatie vanaf juni 2007 in de categorieën « Brood en granen », « Melk, kaas, eieren » en « Oliën en vetten » hoofdzakelijk een stijging weer van de frequentie van de prijsstijgingen, gecombineerd met een zekere daling in de frequentie van de prijsdalingen. De veranderingen in de omvang van de prijsstijgingen voor deze drie categorieën zijn daarentegen vrij beperkt gebleven.

Die opsplitsing van de inflatie over frequentie en amplitudes illustreert het gedrag van de Belgische ondernemingen in het vlak van prijszetting.

In een gewone economische situatie blijkt uit eerdere studies dat de winkels hun prijs doorgaans liever niet op hetzelfde moment als hun concurrenten wijzigen (Aucremanne, Dhyne, 2004, en Dhyne, Konieczny, 2007) en liever op gezette tijden⁽²⁾ (Aucremanne, Druant, 2005). Op basis van een enquête over het prijszettingsbeleid in België, die de Bank in 2004 hield, constateren Aucremanne en Druant (2005) immers dat 65 pct. van de ondernemingen uit de voedingssector en de kleinhandel hun prijzen in een normale marktomgeving op regelmatige basis herzien. Bij belangrijke gebeurtenissen, bijvoorbeeld een sterke verandering in de kosten, zal 74 pct. van de ondernemingen uit deze beide sectoren bijna onmiddellijk op die schok reageren met een prijsaanpassing.

De ontwikkeling van de prijsstijgingsfrequenties in de drie geanalyseerde productcategorieën wijst dus op een verandering in het prijszettingsproces als reactie op de sterke stijgingen in de grondstoffenprijzen van levensmiddelen, wat zich heeft vertaald in een sterkere synchronisatie van de prijsstijgingen en dus in een stijging van de inflatie.

Die gedragswijziging mag niet *a priori* laakbaar worden genoemd. Of een onderneming haar prijs al dan niet snel aanpast na een schok, verandert *in se* niets aan de omvang van de ten uitvoer te leggen aanpassing. Vanuit economisch standpunt is het zelfs wenselijk om de prijzen na een schok zo snel mogelijk aan te passen, zodat de marges van de ondernemingen niet worden aangetast omdat dit hun voortbestaan in het gedrang zou kunnen brengen. Als de prijzen snel reageren, kan

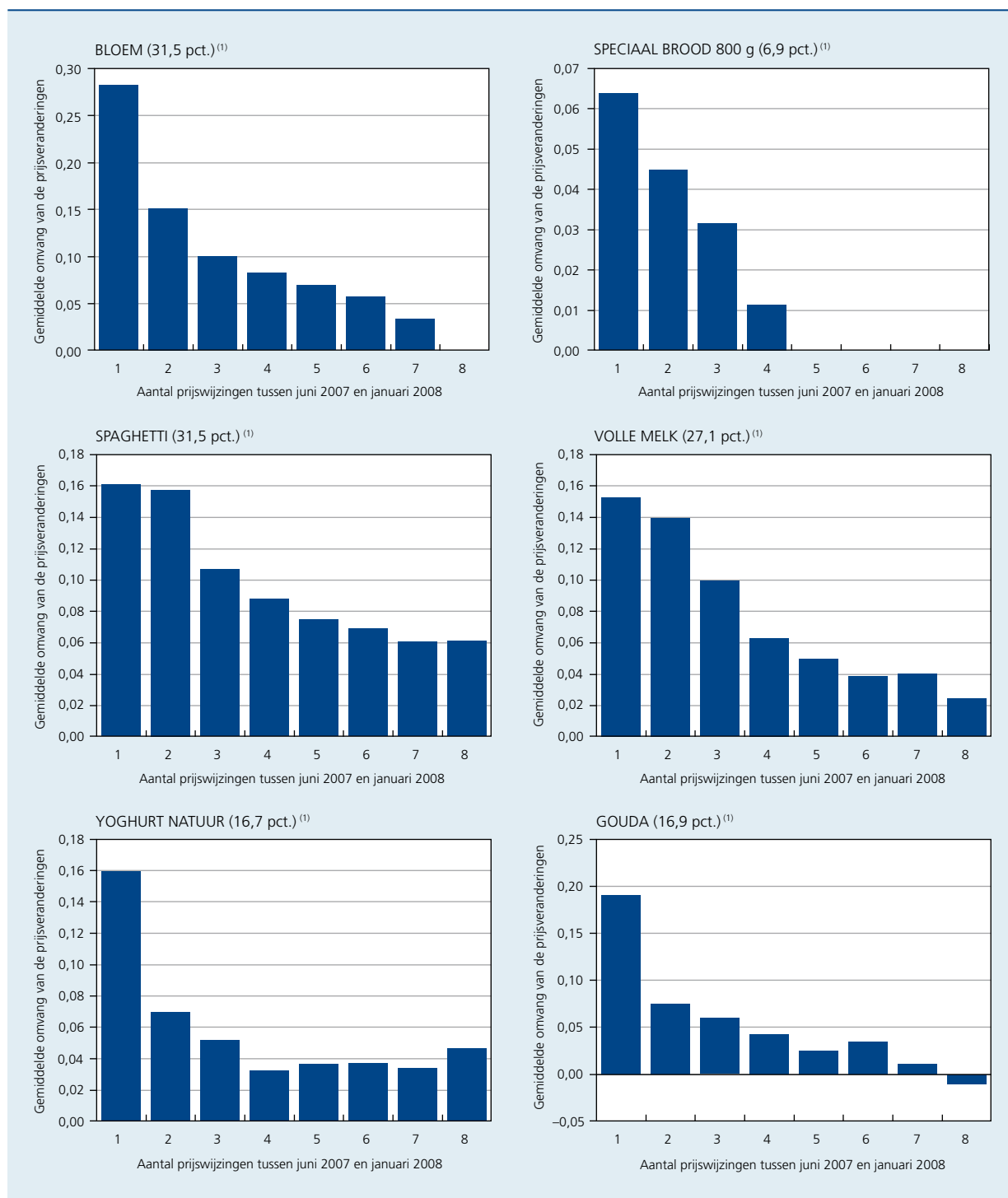
(1) Die categorieën zijn de categorie « Brood en granen », « Melk, kaas en eieren » en « Oliën en vetten ».

(2) Bijvoorbeeld om de 3 of 6 maanden.

de inflatie immers snel terugkeren naar een niveau dat verenigbaar is met de doelstelling van prijsstabiliteit. Als de ondernemingen na een gemeenschappelijke schok de implementatie van « normaal » geprogrammeerde prijsveranderingen volgens hun oude, tijdsafhankelijke

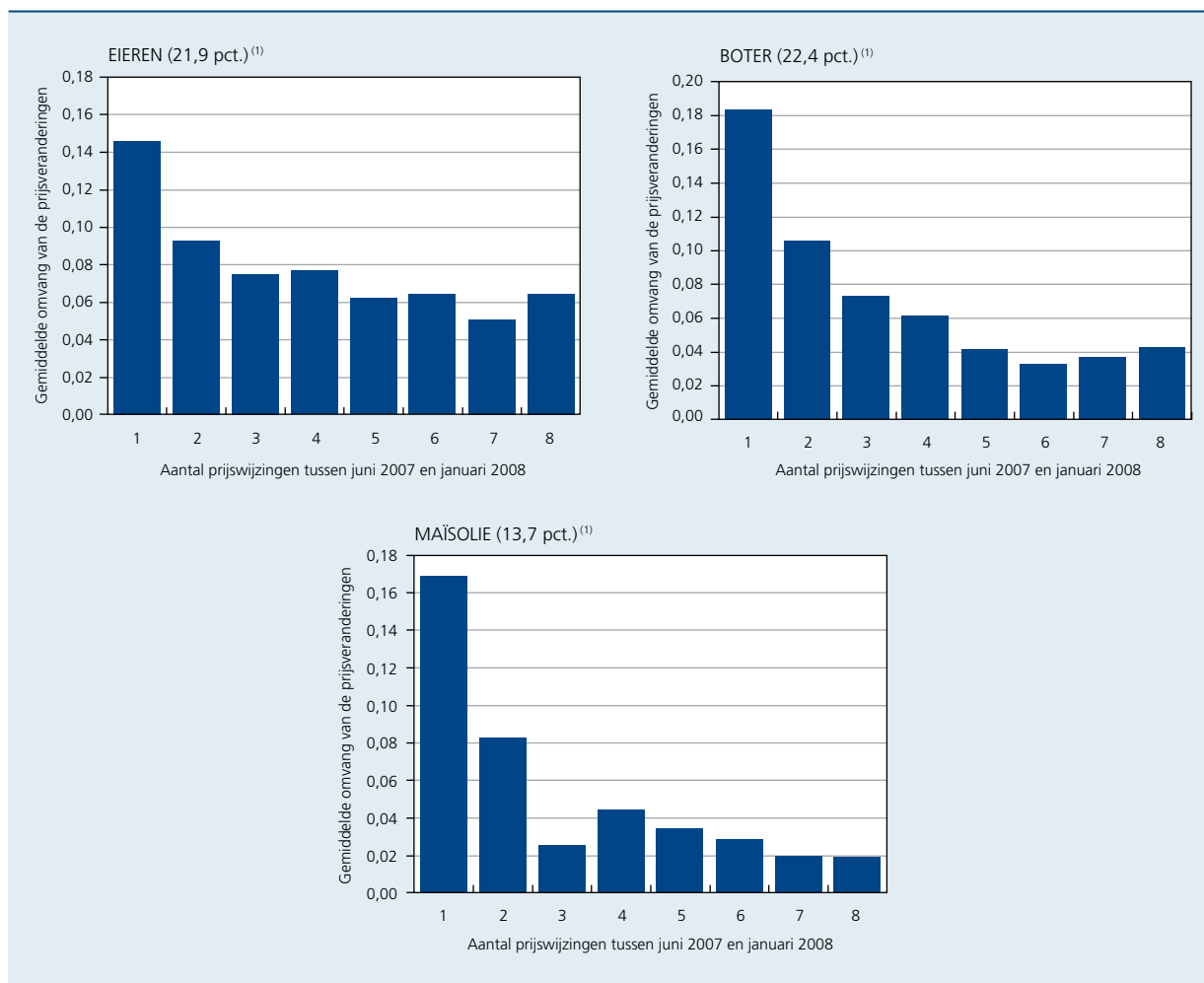
prijsaanpassingsschema's vervroegen, kan dat er bovendien, zodra alle ondernemingen de nodige prijsaanpassingen ten uitvoer hebben gelegd, toe leiden dat de inflatie voor deze categorieën van producten tijdelijk lager dan normaal zal uitvallen.

GRAFIEK E2   **RELATIE TUSSEN DE GEMIDDELTE OMVANG VAN DE PRIJSAANPASSINGEN EN HET AANTAL PRIJSAANPASSINGEN TUSSEN JUNI 2007 EN JANUARI 2008**

(1) Tussen haakjes, gecumuleerde inflatie tussen juni 2007 en januari 2008.

GRAFIEK E2 RELATIE TUSSEN DE GEMIDDELDE OMVANG VAN DE PRIJSAANPASSINGEN EN HET AANTAL PRIJSAANPASSINGEN TUSSEN JUNI 2007 EN JANUARI 2008 (VERVOLG)

(1) Tussen haakjes, gecumuleerde inflatie tussen juni 2007 en januari 2008.

4. Analyse van de transmissie van de stijging van de grondstoffenprijzen voor levensmiddelen naar de consumptieprijzen tussen juni 2007 en januari 2008

Uit de resultaten van punt 3 blijkt dat de stijging van de productiekosten voor levensmiddelen in 2007 voor de consument een toename van het aantal prijsstijgingen teweeg heeft gebracht. In dit punt willen we in detail analyseren hoe deze aanpassing is verlopen.

4.1 Werden de prijzen volledig of geleidelijk aangepast?

Inzake het prijsbeleid kunnen de ondernemingen kiezen tussen frequente, kleine aanpassingen of minder frequente, maar grotere aanpassingen.

Op basis van de anonieme, individuele gegevens van prijsregistraties voor de consumptieprijsindex blijkt dat de producten waarvan de prijs tussen juni 2007 en januari 2008 werd aangepast, in deze periode doorgaans een of twee prijswijzigingen hebben ondergaan. 30 pct. (spaghetti) tot 80 pct. (speciaal brood van 800 g) van deze producten is de voorbije acht maanden immers slechts één of twee keer van prijs veranderd, terwijl minder dan 10 pct. van de producten in dezelfde periode 7 à 8 prijsaanpassingen heeft ondergaan. Deze resultaten lijken dus aan te geven

dat de prijzen niet geleidelijk, maar volledig werden aangepast na een schok.

Desondanks blijken de prijsaanpassingen wel een gradueel aspect te vertonen. De amplitudes van de prijsveranderingen voor de producten waarvan de prijs tussen juni 2007 en januari 2008 verschillende malen is aangepast, waren gemiddeld kleiner dan voor de producten waarvan de prijs over dezelfde periode slechts één keer is veranderd.

4.2 Zijn de laagste prijzen sterker gestegen?

Tabel E1 toont de correlatie tussen de omvang van de totale prijsaanpassing voor een bepaald product (bijvoorbeeld een brood van 800 g verkocht in bakkerij X) en de gemiddelde relatieve positie van de prijs van dat product in de verdeling van de prijzen tijdens de periode van juni 2005 tot mei 2007, en dat voor alle bewerkte levensmiddelen in de categorieën « Brood en granen », « Melk, kaas, eieren » en « Oliën en vetten ».

We zien dus een negatieve (en significante op de drempel van 5 pct.) correlatie tussen de totale omvang van de prijsaanpassing en de relatieve gemiddelde positie in de verdeling van de prijzen voor 27 van de 41 productcategorieën. Slechts 3 productcategorieën vertonen een significant positieve correlatie.

Deze resultaten lijken dus aan te geven dat de prijzen van de producten in het onderste gedeelte van de verdeling tussen juni 2005 en mei 2007 over het algemeen sterker zijn gestegen dan die in het bovenste gedeelte van de verdeling over dezelfde periode, wat een vernauwing impliceert van de prijsverdeling.

Zo'n relatie is op zich niet tekenend voor een overdreven stijging van de laagste prijzen. Rekening houdend met de lage marges die deze prijzen inhouden, moeten de winkels elke verandering in de kosten immers doorberekenen in de prijs, terwijl een handelaar zich voor producten die tegen hogere prijzen worden verkocht, kan veroorloven om hogere kosten slechts gedeeltelijk door te berekenen door zijn marges te verlagen.

4.3 Werden de laagste prijzen sneller aangepast?

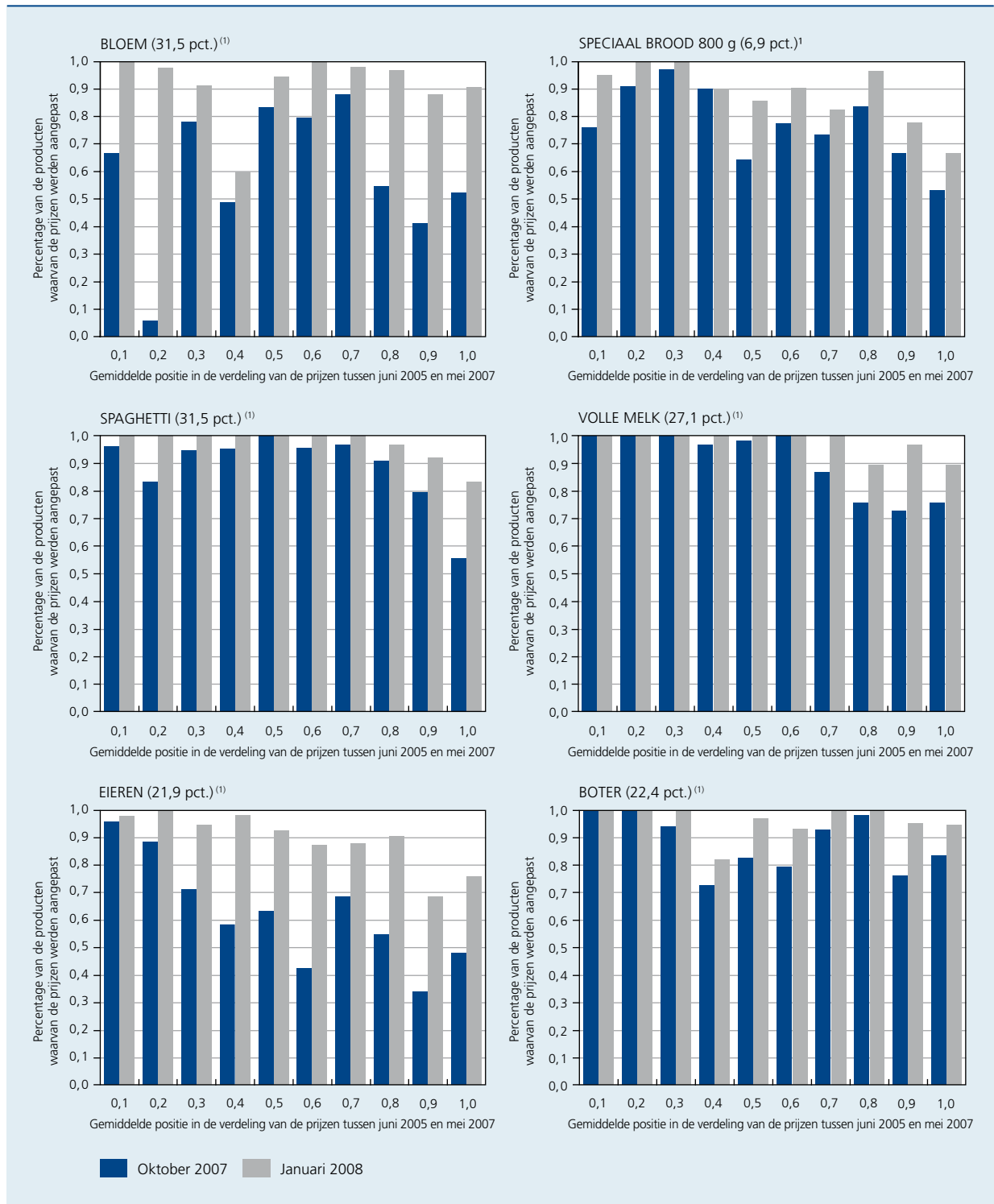
Om te analyseren hoe snel de prijzen worden aangepast, hebben we voor elk deciel in de gemiddelde verdeling van de prijzen tussen juni 2005 en mei 2007 het percentage producten berekend waarvan de prijs al was aangepast in oktober 2007 en in januari 2008. Dat deden we voor zes producten waarvoor de inflatie in de loop van de tweede helft van 2007 is versneld. Grafiek E3 geeft de resultaten. Deze grafiek toont eveneens hoeveel prijzen al in januari 2008 zijn aangepast teneinde een idee te geven van de

TABEL E1 CORRELATIE TUSSEN DE RELATIEVE POSITIE IN DE VERDELING VAN DE PRIJZEN EN DE TOTALE OMVANG VAN DE PRIJSAANPASSINGEN DIE HEBBEN PLAATSGEHAD TUSSEN JUNI 2007 EN JANUARI 2008⁽¹⁾

Rijst	-0,17	Rozijnenkoek	-0,01	Gouda	-0,31
Bloem	-0,23	Luikse wafel	0,10	Camembert	0,04
Speciaal brood 400 g	-0,12	Pizza	0,05	Brie	-0,25
Speciaal brood 800 g	-0,30	Spaghetti	-0,48	Zachte magere kaas	-0,55
Bruin brood 800 g	-0,33	Cornflakes	0,38	Kaas fijne kruiden	-0,34
Meergranenbrood	-0,04	Puddingpoeder	-0,20	Gesmolten kaas (gruyère)	-0,35
Kramiek	-0,20	Volle melk	-0,44	Eieren	-0,59
Broodje	-0,31	Halfvolle melk	-0,48	Boter	-0,45
Rijsttaart	-0,04	Geconcentreerde melk	-0,26	Gewone margarine	0,01
Mokkataartje	-0,27	Slagroom	-0,21	Minarine	0,13
Fruittaartje	-0,16	Fruityoghurt	0,05	Margarine op basis van olijven	-0,25
Eclair	-0,10	Yoghurt natuur	-0,47	Maïsolie	-0,12
Biscuits	-0,17	Geraspte Emmenthalkaas	-0,34	Olijfolie	0,18
Speculaas	0,28	Belgische kaas	-0,24		

(1) Vetgedrukt: verschillend van 0 op het 5 pct. – significantieniveau.

GRAFIEK E3 PERCENTAGE PRODUCTEN WAARVAN DE PRIJS WERD AANGEPAST TUSSEN JUNI 2007 EN OKTOBER 2007 OF JANUARI 2008, AFHANKELIJK VAN DE INITIËLE POSITIE IN DE VERDELING VAN DE PRIJZEN

(1) Tussen haakjes, gecumuleerde inflatie tussen juni 2007 en januari 2008.

«weg die nog moet worden afgelegd» vooraleer alle prijzen zijn aangepast.

Zoals kan worden vastgesteld, zijn vooral de laagste prijzen het snelst aangepast. We zien immers dat het aandeel van de prijzen, die vanaf oktober 2007 werden bijgesteld, systematisch groter is in het eerste deciel dan in het laatste deciel. In januari 2008 waren de prijzen van de onderste decielen bijna allemaal aangepast. Die snellere aanpassing van de laagste prijzen heeft wellicht te maken met de lage marges op deze producten, waardoor de verkoper hogere kosten sneller moet doorberekenen in zijn verkoopprijs. Dat resultaat is tevens een indirecte aanwijzing dat de prijsstijgingen vooral ingegeven waren door de ongunstige ontwikkeling van de productiekosten, veeleer dan door verdelers die hun marges wilden vergroten.

Er zij opgemerkt dat in januari 2008 een heel groot deel van de prijzen reeds was bijgesteld, ongeacht het product of de initiële positie in de verdeling van de prijzen. Hoewel niet met zekerheid kan worden gezegd dat de stijgingen van de grondstoffenprijzen van voedingsmiddelen reeds volledig zijn verrekend in de consumptieprijzen, mag toch worden gehoopt dat de inflatie van levensmiddelen, als de productiekosten zich gunstig ontwikkelen, in de loop van 2008 zal vertragen. Het feit dat de frequentie van de prijsstijgingen voor brood, melk en boter vanaf december 2007 daalt, lijkt deze conclusie wat krediet te geven. Deze eerste positieve tekenen zullen echter moeten worden bevestigd door wat er in de eerste maanden van 2008 gebeurt.

4.4 Heeft de sterkere en snellere aanpassing van de lage prijzen iets veranderd aan de verdeling van de prijzen?

In dit punt gaan we na of de sterkere en snellere aanpassing van de laagste prijzen iets heeft veranderd aan de verdeling van de prijzen. Waren de laagste prijzen in de periode juni 2005-mei 2007 nog steeds de laagste prijzen in januari 2008? Om op deze vraag te antwoorden, hebben we voor elke prijs in de databank van de consumptieprijsindex de gemiddelde positie tijdens de periode juni 2005-mei 2007 in de verdeling van de prijzen van een bepaald product (melk, eieren, boter...) vergeleken met de positie in de verdeling van de prijzen van dat product in januari 2008.

De gemiddelde positie in de periode juni 2005-mei 2007 wordt verondersteld de structurele positie van elk product in de verdeling van de prijzen weer te geven. Als de initiële positie van een prijs gelijk is aan 1 pct., betekent dit dat die prijs in de periode juni 2005-mei 2007 gemiddeld tot het goedkoopste percentiel behoorde. Omgekeerd, als

de beginpositie van een prijs 99 pct. was, behoorde deze prijs tot het duurste percentiel.

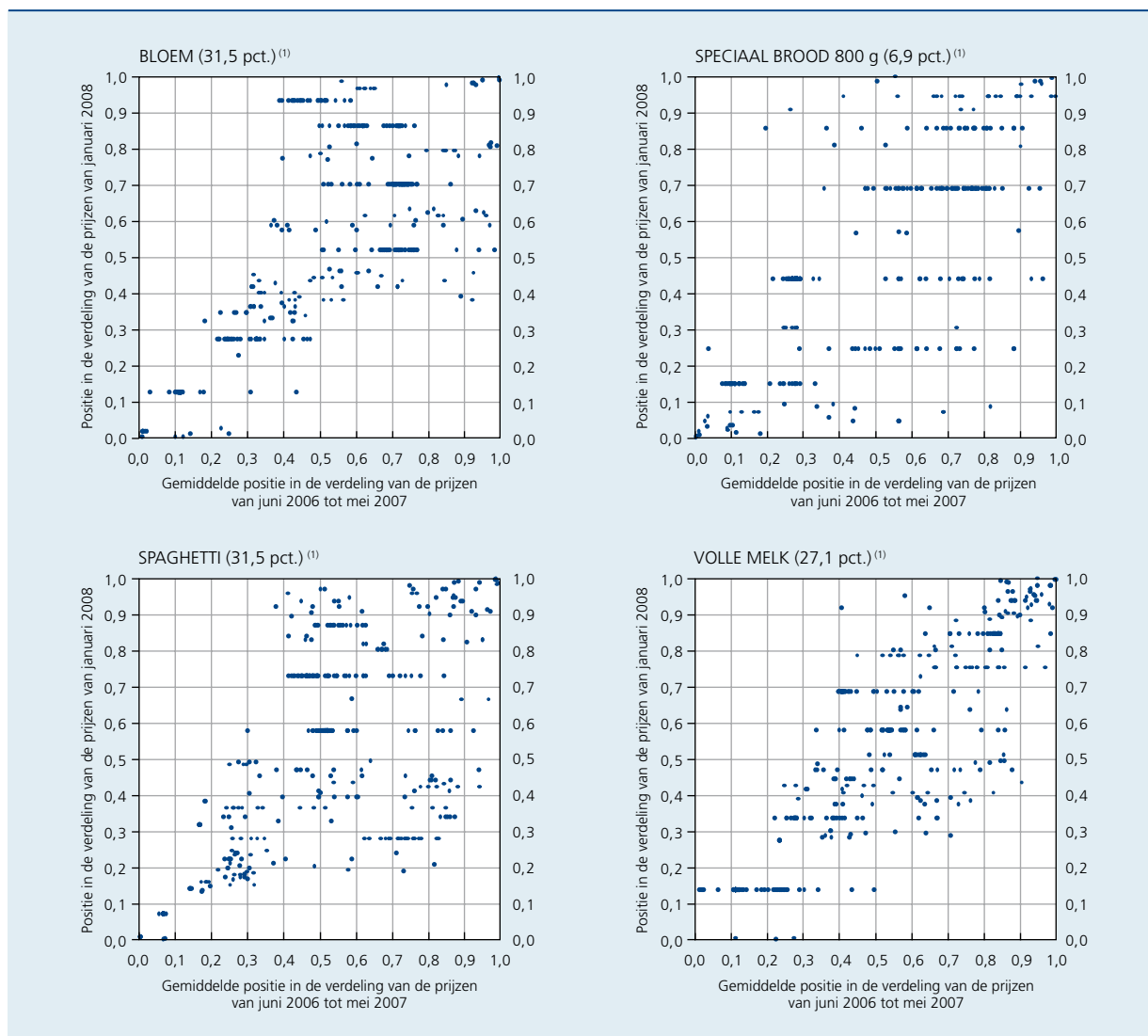
Zoals kan worden vastgesteld op basis van grafiek E4 werden de in de periode van juni 2005 tot mei 2007 goedkoopst verkochte producten (de eerste 20 percentielen in de verdeling) ook in januari 2008 over het algemeen tegen lage prijzen verkocht. Zo ook werden de bij het begin van de periode tegen hoge prijzen verkochte producten (de laatste 20 percentielen in de verdeling) ook in januari 2008 nog steeds duur verkocht.

Op basis van deze grafieken blijkt dus dat de forse inflatie van de laatste maanden de verdeling van de prijzen niet aanzienlijk heeft aangetast. Als we dit resultaat naast het resultaat van 4.2 en 4.3 leggen, blijkt dat de stijging van de inflatie in de eerste plaats de hele verdeling van de prijzen heeft verplaatst en de spreiding ervan heeft verkleind.

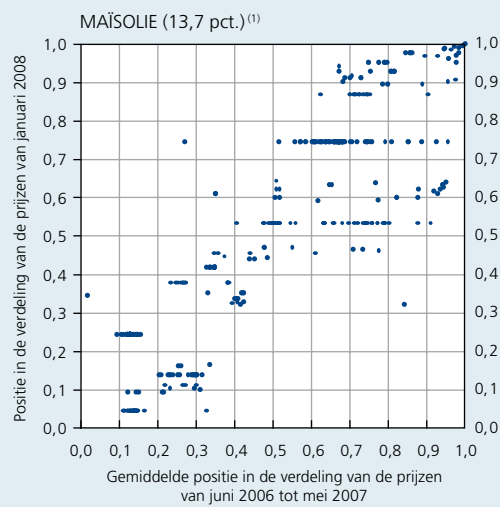
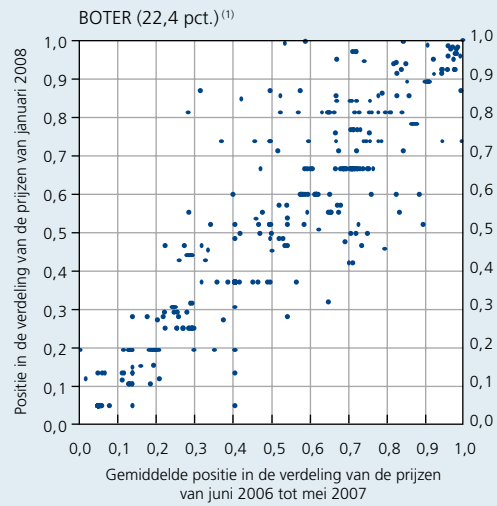
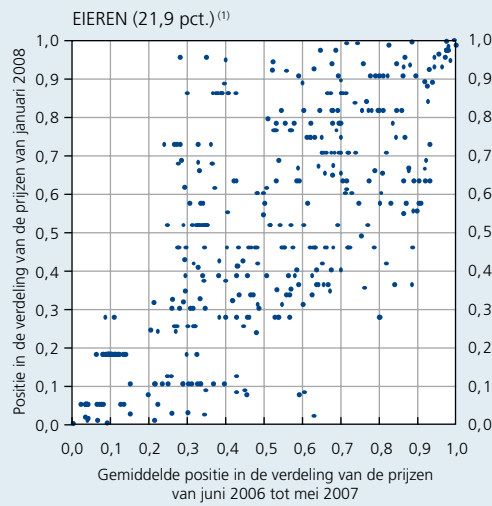
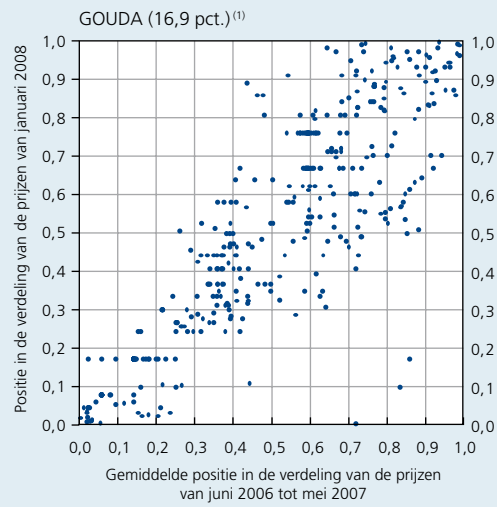
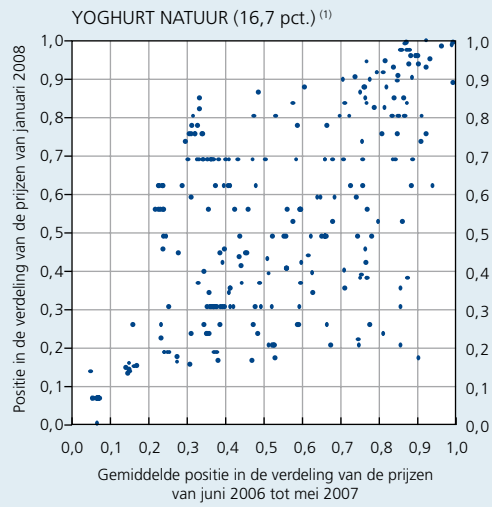
Samenvatting van de belangrijkste elementen

1. De inflatieversnelling voor de levensmiddelen, in de tweede helft van 2007, weerspiegelt een stijging van de frequentie van de prijsstijgingen voor een aantal producten.
2. Doorgaans verliep de prijsaanpassing in de loop van het tweede halfjaar van 2007 in één keer en niet geleidelijk. Er zijn echter enkele producten waarvan de prijs verschillende malen in kleine stappen is aangepast.
3. In de tweede helft van 2007 werden de laagste prijzen meestal ingrijpender aangepast dan de hoogste prijzen.
4. In het tweede halfjaar van 2007 werden de laagste prijzen doorgaans sneller aangepast.
5. Slechts een klein gedeelte van de voedingsprijzen was in januari 2008 nog niet aangepast.
6. De verdeling van de prijzen is door de prijsaanpassingen niet veranderd.

GRAFIEK E4 VERLOOP VAN DE VERDELING VAN DE PRIJZEN TUSSEN JUNI 2007 EN JANUARI 2008

(1) Tussen haakjes, gecumuleerde inflatie tussen juni 2007 en januari 2008.

(1) Tussen haakjes, gecumuleerde inflatie tussen juni 2007 en januari 2008.

Bibliografie

Aucremanne L., E. Dhyne (2004): « How Frequently Do Prices Change? Evidence Based on the Micro Data Underlying the Belgian CPI », ECB WP 331 en NBB WP 44.

Aucremanne L., E. Dhyne (2005): « Time-Dependent versus State-Dependent Pricing: A Panel Data Approach to the Determinants of Belgian Consumer Price Changes », ECB WP 462 en NBB WP 66.

Aucremanne L., M. Druant (2005): « Price-Setting Behaviour in Belgium: What Can Be Learned From an ad-hoc Survey », ECB WP 448 en NBB WP 65.

Bils M., P. Klenow (2004): « Some Evidence on the Importance of Sticky Prices », *Journal of Political Economy*, 112:5, pp. 947-985.

Dhyne E., L. J. Alvarez, H. Le Bihan, G. Veronese, D. Dias, J. Hoffmann, N. Jonker, P. Lünnemann, F. Rumler, J. Vilmunen (2006): « Price Changes in the Euro Area and the United States: Some Facts from Individual Consumer Price Data », *Journal of Economic Perspectives*, 20:2, pp. 171-192

Dhyne E., J. Konieczny (2007): « Temporal Distribution of Price Changes: Staggering in the Large and Synchronization in the Small », NBB WP 116.

Nakamura E., J. Steinsson (2008): « Five facts about Prices: A Reevaluation of the Menu Cost Models », mimeo.

Conventionele tekens

–	het gegeven bestaat niet of heeft geen zin
ca.	circa
n.	niet beschikbaar
pct.	procent
p.m.	pro memorie
r	raming van de Bank

Nationale Bank van België
Naamloze vennootschap
RPR Brussel – Ondernemingsnummer: 0203.201.340
Maatschappelijke zetel: de Berlaimontlaan 14 – BE-1000 Brussel
www.nbb.be

Verantwoordelijke uitgever

Jan Smets

Directeur

Nationale Bank van België
de Berlaimontlaan 14 – BE-1000 Brussel

Contactpersoon voor het Tijdschrift

Philippe Quintin

Chef van het departement Communicatie en secretariaat

Tel. +32 2 221 22 41 – Fax +32 2 221 30 91
philippe.quintin@nbb.be

© Illustraties: Image plus
Nationale Bank van België

Omslag en opmaak: NBB TS – Prepress & Image

Gepubliceerd in april 2008